

ACTA UNIVERSITATIS DE CAROLO ESZTERHÁZY NOMINATAE

TOM. XLVI.

SECTIO SPORT

REDIGIT
BOGNÁR JÓZSEF

EGER, 2019 (1)

Az „Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae” a IV. sorozata és folytatása az „Acta Academiae Paedagogicae Agriensis” (I. sorozat 1955-1962), az „Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Nova series” (II. sorozat 1963-2008), illetve az „Acta Academiae Agriensis. Nova series” (III. sorozat 2009-2017) tudományos közleményeinek.

AZ ESZTERHÁZY KÁROLY EGYETEM TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEI

XLVI. KÖTET

TANULMÁNYOK A SPORTTUDOMÁNY KÖRÉBŐL

FŐSZERKESZTŐ
BOGNÁR JÓZSEF

EGER, 2019

**ACTA UNIVERSITATIS
DE CAROLO ESZTERHÁZY NOMINATAE**

NOVA SERIES TOM. XLVI.

SECTIO SPORT

REDIGIT
BOGNÁR JÓZSEF

EGER, 2019 (1)

Szerkesztőbizottság elnöke:

Bognár József

Szerkesztő:

Fügedi Balázs és Révész László

Szerkesztőbizottság:

Atlasz Tamás – Pécsi Tudományegyetem, Pécs
Dobay Beáta – Selye János Egyetem, Révkomárom
Géczi Gábor – Testnevelési Egyetem, Budapest
Halasi Szabolcs – Újvidéki Egyetem, Szabadka
Gósi Zsuzsanna – ELTE PPK, Budapest
Ihász Ferenc – ELTE PPK, Szombathely
Kállay Éva – Babeş-Bolyai Egyetem, Kolozsvár
Kovács Klára – Debreceni Egyetem, Debrecen
Kristonné Bakos Magdolna – EKE, Eger
Lepes József – Újvidéki Egyetem, Szabadka
Simon István – Soproni Egyetem, Sopron
Szakály Zsolt – Széchenyi István Egyetem, Győr
Tóth László – Testnevelési Egyetem, Budapest

ISSN 2677-0105

A kiadásért felelős
az Eszterházy Károly Egyetem rektora
Megjelent az EKE Líceum Kiadó gondozásában
Kiadóvezető: Nagy Andor
Nyomdai előkészítés, borító: Molnár Gergely

Megjelent: 2019-ben

Készült: az Eszterházy Károly Egyetem nyomdájában, Egerben
Felelős vezető: Kérészy László

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
Tanulmányok	7
Zimányi Róbert G., Géczy Gábor Sportesemények jegyárai, középpontban az igazságossággal – A 2019-es jégkorong-világbajnokság (világcsoporth) jegyárainak elemzése Justifiable ticket prices for sport events, focus on justice – Analysis of the 2019 iihf ice hockey world championship ticket prices.....	9
Béki Piroska Hogyan Tovább? Sportolók visszatérési lehetőségei saját sportjukba versenyzői pályafutásuk befejeztével What’s next? Athletes reporting opportunities in their sports after their sport carrier	31
Fügedi Balázs, Bognár József, Kovács T. László A szülői minta szerepe a sportolási szokásokban és a testnevelés megítélésében The role of parents’ example on the view of sport habits and physical education.....	47
Kós Katalin, Herpainé Lakó Judit A család szerepe az egészségkárosító szokások tükrében The role of the family as related to harmful behavior.....	57
Műhely	71
Láng Éva A tánc tanítás módszertani keretei	73
Horváth Cintia és Bognár József Egy folyamatorientált egészségfejlesztési intervenció modell: Az elmélet és gyakorlat találkozása.....	83

ELŐSZÓ

Az ACTA UNIVERSITATIS DE CAROLO ESZTERHÁZY NOMINATA folyóirat életében egy új szakasznak lehetünk tanúi, ugyanis ettől az évtől évente kétszer jelenünk meg. Ezt elsősorban a sporttudományos élet megnövekedett elvárása és igénye miatt vállaltuk be. Emellett azonban az is jelentős érvnek számított a döntésünkben, hogy a szerkesztőbizottságnak kifejezett szándéka az eddiginél hangsúlyosabb és sokoldalúbb megjelenés a sport tudományos és egyúttal a szakmai kommunikációjában, párbeszédeiben is.

Az évente kétszeri megjelenéssel Egyetemünk és természetesen más felsőoktatási intézmények is oktatóinak és hallgatóinak is jóval több és széleskörűbb publikációs lehetőséget tudunk adni. Ebben a törekvésben hangsúlyosan az is beleértendő, hogy a sporttudomány művelői mellett a sportszakos hallgatóknak tudjunk támpontokat adni a szakdolgozathoz, a tudományos diákköri munkájukhoz, illetve a személyes érdeklődésük kielégítésére is.

Jelen kötetben négy tanulmányt és kettő műhelymunkát olvashatnak az érdeklődők, melyek reményeink szerint mind értékesek és tanulmányozásra érdemesek.

Az empirikus tanulmányok kitérnek a sportmenedzsment, a társadalomtudomány és a sportpedagógia területeire, bemutatva izgalmas célokat, módszereket és eredményeket is. Betekintést nyerhetünk a sportesemények jegyárainak kérdéskörébe, a versenysportolók sportolói karrierjük utáni lehetőségeibe, a gyermekek sportolásában a szülői minta szerepére, valamint a család egészségkarsító szokásrendszereire.

A műhelymunkákban olvashatunk a tánc javasolt módszertanáról és egy egészségfejlesztési modell gyakorlati alkalmazásának lehetőségeiről is.

A szerkesztőbizottság nevében bízom abban, hogy mindenki talál magának hasznos és érdekes olvasmányt és egyúttal mindenkinek jó és tanulságos szórakozást kívánok.

Bognár József

TANULMÁNYOK

^{1,2}ZIMÁNYI RÓBERT G. - ¹GÉCZI GÁBOR

SPORTESEMÉNYEK JOGOS JEGYÁRAI, KÖZÉPPONTBAN AZ IGAZSÁGOSSÁGGAL

**– A 2019-ES JÉGKORONG-VILÁGBAJNOKSÁG
(VILÁGCSOPORT) JEGYÁRAINAK ELEMZÉSE**

**JUSTIFIABLE TICKET PRICES FOR SPORT EVENTS,
FOCUS ON JUSTICE**

**– ANALYSIS OF THE 2019 IIHF ICE HOCKEY WORLD
CHAMPIONSHIP TICKET PRICES**

¹*Testnevelési Egyetem*

²*EVOPRO Group Sportegyesület – Elnök*
zimanyi.robort@evopro-sc.com

Absztrakt

A legmagasabb osztályú jégkorong-világbajnokságok (Világcsoporthoz) a kiemelt sportesemények közé tartoznak. A nagyobb érdeklődés egy lehetséges mérőszáma a nézői látogatottság. Mi határozza meg a helyszíni nézők számát? Egy sportesemény látogatottsága nagymértékben attól függ, hogyan határozzák meg a szervezők a hivatalos jegyárakat. Jogosak a jegyárak? A jogosság alapjának az arisztotelészi legfőbb erényt vesszük: az igazságosságot. A tanulmány az eseménnyel kapcsolatban felmerülő alábbi igazságosságelméleteket vizsgálja: evolucionista felfogás, Arisztotelész igazságossággal kapcsolatos elmélete, Bentham és Mill utilitarista felfogása, libertarianizmus, meritokrácia, egalitarianizmus és a pozitív diszkrimináció elmélete. A tanulmányban bemutatott igazságosságelméletek alapján el kell döntenünk, mely elméletet követik a szervezők adott mérkőzések jegyárainak meghatározásával kapcsolatban, és miért. A tanulmányban vizsgált sportesemény a 2019-es jégkorong-világbajnokság (Világcsoporthoz). Miként tudták a szervezők igazságos jegyárakat megállapítani a csoportmérkőzésekre és az egyenes ági kieséses szakaszra? Akármelyik igazságosságelméletet is követik, annak a rendezvény lényegi természetével (téloszával) is összhangban kell lennie. A kutatás során megállapíthatjuk, a tanulmányban vizsgált mindegyik igazságosságelmélet megjelenik – azonban egyik sem tud egyedülként és kizárólagosan megvalósulni a jégkorong-világbajnokság hivatalos jegyáraival kapcsolatban. Összességében elmondhatjuk, a szervezők

által megállapított hivatalos jegyárak meghatározása jogosnak és igazságosnak tekinthető: csak attól függ, melyik igazságosságelméletet tekintik a szervezők indokoltnak adott mérközések jegyáraival kapcsolatban, és miért.

Kulcsszavak: *jégkorong, telosz, jegyárak, igazságosságelméletek*

Abstract

The IIHF (International Ice Hockey Federation) ice hockey world championships are among the major sport events. A possible measure for the level of interest is the audience's attendance. What is the key driving factor behind the number of on-site viewers? The attendance of the sport event depends largely on the official ticket prices, which are defined by the organizers. Are the ticket prices justifiable? The basis of legitimacy and the righteousness is the Aristotelian supreme virtue, the justice. The study examines the following theories of justice in connection with the event: evolutionist conception, Aristotle's justice theory, Bentham and Mill's utilitarian perception, libertarianism, meritocracy, egalitarianism, and the theory of the positive discrimination. Based on the presented theories of justice, it must be decided, which theories of justice do the organizers follow regarding the determination of ticket prices for the individual games, and why? In the study, the examined sport event is the 2019 IIHF Ice Hockey World Championship. How could the organizers determine fair and just ticket prices for the group matches and for the knock-out system? Whichever justice theory is followed, it must be consistent with the essential nature (*telos*) of the event. During the research, we can conclude: each of the examined theories of justice appears – however, none can be realized alone and exclusively in relation to the ice hockey world championships official ticket prices. In summary: the determination of the event's official ticket prices (by the organizers) is considered to be fair; it just depends on which justice theory is considered legitimate and justified in relation to certain individual games' ticket prices, and why.

Keywords: *ice hockey, telos, ticket prices, theories of justice*

Témaválasztás indoklása

Napjaink nagy sporteseményei, különösen a világbajnokságok komoly figyelmet kapnak, amelyeket különböző médiacsatornákon keresztül lehet (akár elő közvetítésekkel is) nyomon követni világszerte. A jégkorong-világeseemények, kiemelten a legmagasabb osztályú világcsoportos világbajnokságok (továbbiakban világbajnokságok) kiemelt sporteseménynek számítanak. Ez meglátszik az érdeklődők számából is, mind a képernyők előtt, mind a helyszínen lévő nézők tekintetében. Utóbbi esetben meghatározó tényezők a jegyárak, hogyan képzik azokat a szervezők, és ezen árakhoz hogyan viszonyulnak a mérkőzésekre potenciálisan kilátogatók. A jegyárak meghatározása komoly kérdés, az érdeklődés mellett ez a fő tényezője a helyszíni nézőszámnak. Minden egyes sportesemény sikere attól függ, mennyire tekinthető minőséginek adott rendezvény. A minőség egyik erényalapú megközelítése alapján az igazságosság kulcsszerepet játszik. A jégkorong-világbajnokságokon is ugyanúgy fontos az igazságosság kérdésköre, mint ahogy az élet más területein. Hogyan lehet igazságos jegyárakat meghatározni? Milyen szempontokat kell a szervezők figyelembe venniük? A tanulmány ezen előzőleg felsorolt kérdésekre igyekszik szakszerű válaszokat adni. A megválaszoláshoz összegyűjtöttünk igazságosságelméleteket, emellett megvizsgáltuk a 2019-es szlovákiai jégkorong-világbajnokság (Világcsoport) mérkőzéseire szóló belépőjegyeket.

A kérdéskör részletes vizsgálata előtt egy fontos megjegyzés: a szervezők általi jegyár-meghatározásnak az alapja nem az igazságosság, vagy legalábbis napjaink gyakorlatában nem ezt tekintik elsődlegesnek – sokkal inkább gazdasági érdekek húzódnak meg a háttérben, középpontban a hasznosság maximalizálásával, azaz a cél minél nagyobb bevétel generálása a jegyeladásokból. Azonban emellett a sport értékeit és téloszát is figyelembe kell venni, azaz a gazdasági érdekek nem játszhatnak kizárólagos szerepet, gondoljunk itt arra, ha irreálisan magas jegyárakat határoznának meg, akkor elsősorban nem a szakma művelői és elhivatott képviselői ülnének a nézőtéren, akiknek igazán szólna sportszakmailag az esemény, hanem azon nézők, akik ugyan meg tudják fizetni a magasabb jegyárakat, azonban semleges érzésűek a jégkoronggal kapcsolatban; akik kizárólag a szórakozás miatt vesznek jegyet a sporteseményre, nem törődve a jégkorong mint sportág mikrokultúrájával. A gazdasági érdekek mellett egy (verseny)sporteseményhez hozzátartoznak a nézők is, így a „sportszakmai és sportgazdasági kereslet-kínálat” elvének megfelelően olyan jegyárakat kell meghatározni, amelyek mellett megvalósulhat teltházas sportrendezvény; megfelelő létszámú közönség buzdíthatja (remélhetőleg sportszerűen) a versengő és győzelemre törő csapatokat.

Bevezetés

A sporteseményeket különbözőképpen lehet csoportosítani és elemezni, eszerint megkülönböztethetünk sportegyesületi analógiának megfelelően verseny-, szabadidős és vállalati sportegyesületeket, sporttevékenységeket és sporteseményeket (Zimányi, Vermes, 2016). A jégkorong-világbajnokság mindenképpen versenysport-eseménynek számít, így ennek megfelelően is elemezzük a világeseményt és annak jegyárait. Ha a jégkorong-világbajnokság téloszát szeretnénk meg tudni, először is definiálni kell a télosz fogalmát. A télosz fogalmát Arisztotelésznél fedezhetjük fel, aki szerint meg kell találnunk a célt, a lényegi természetet (Aristotle, 2011). Ezen gondolatból kiindulva, mi lehet a jégkorong világbajnokság célja, lényegi természete, azaz télosza? Mivel világversenyről van szó, ezért a versenysport téloszának is meg kell felelni. Ezalatt az alábbi (a tudomány és közvélemény számára is könnyen elfogadható) tézist értjük: a sport normatív értékeinek betartása mellett, amely értékekre jelen tanulmányban nem térünk ki (Simon, Torres, Hager, 2015), megnyerni egy adott versenyt „egyenlő kiinduló feltételek mellett”, a feltételeknek megfelelően legyőzni minden ellenfelet, és így a világ legjobbjának, azaz világbajnok nemzetnek lenni. Ha minden előző feltétel teljesül, akkor a versenysporton belül a jégkorong-világbajnokság télosza is érvényesül.

Mindezt hogyan tudjuk összekapcsolni a jegyárakkal? A nagyobb érdeklődés egy lehetséges mérőszáma a nézői látogatottság. Ezt, azaz az optimalizált helyszíni nézőszámot tekintjük a jegyértékesítés téloszának, amelynek szintén meg kell felelni. Mi határozza meg a helyszíni nézők számát? Egy sportesemény látogatottsága nagymértékben attól függ, hogyan határozzák meg a szervezők a hivatalos jegyárakat. Jogosak a jegyárak? A jogosság alapjának az arisztotelészi legfőbb erényt vesszük: az igazságosságot. Ahogy az élet bármely területén, úgy a sportban is törekszünk az igazságosságra. Hogyan lehet igazságosan meghatározni a jegyárakat? Egy versenysport-esemény célja, hogy az érdeklődők is meg tudják nézni a helyszínen a mérkőzéseket. Csak így lehet társadalmi esemény egy sportverseny (Földesiné, Gál, Dóczy, 2010). Ehhez hozzáférhető és megfizethető jegyárakat kell megállapítani. Így mindkettő télosznak (világbajnokság és jegyárak meghatározása) meg kell felelnünk a minőség érdekében. Azonban minden mérkőzés jegyára igazságosan van meghatározva? A válasz: igen, de csak akkor, ha előfeltételként teljesül az adott esemény, jelen esetben a jégkorong világbajnokság és a jegyárak meghatározásának télosza. Hiszen ha a télosz nem teljesül, nem is beszélhetünk minőségi sporteseményről, így igazságosságról sem, amely a minőség egy lehetséges aspektusa. Azonban, hogy pontosabban megértsük az igazságot, meg kell vizsgálni a felmerülő és lehetséges igazságosságelméleteket.

Általános igazságosságelméletek – a jégkorong-világbajnokság jegyáaira fókuszálva

Mit jelent az „igazság”? Válasz: ha úgy osztjuk el a rendelkezésre álló elemeket helyes módon, ahogyan megérdemljük (Sandel, 2009). Felmerülhet a kérdés: mit érdemlünk meg, és miért? Fontos az elkövetkezőkben az értelmezés szempontjából, hogy morális oldalról közelítsük meg a kérdést. A következőkben felsorolunk olyan igazságosságelméleteket, amelyek szerepet játszhatnak a jégkorong-világbajnokság jegyáiraival kapcsolatban. A tanulmány terjedelmére való tekintettel nem minden igazságosságelméletet elemzünk, valamint az elméleteket nem elemezzük minden részletre kiterjedően, hiszen a tanulmány a jégkorong-világbajnokság jegyáiraival kapcsolatos igazságosságra koncentrálna. Így a vizsgált igazságosságelméletek felsorolása után konkrétan elemzésre és kifejtésre kerülnek a tanulmány szempontjából releváns elméletek és azok aspektusai.

Az evolúciós igazságosságot úgy értelmezhetjük, mint az evolúciós elmélet adaptálását az igazságosságra vonatkozóan. Azaz elsődleges a külső és belső feltételekhez történő alkalmazkodás (Darwin, 2015). Alkalmazkodás során (esetünkben egy jégkorong-világbajnokság jegyáiraival kapcsolatban) úgy kell meghatározni a mérkőzésekre szóló jegyárakat, hogy ahhoz alkalmazkodni tudjanak az érdekelt felek, ezáltal befolyásolni tudják az adott mérkőzés helyszíni nézőszámát. Arisztotelésznél az igazságosság „legfőbb erényként” jelenik meg, az arisztotelészi igazságosság a kiválóságra épít. Arisztotelésznél az igazságosság kardinális erény: az embereknek megadni azt, ami jár nekik, amit érdemelnek – és mindez a kiválóság alapján határozható meg, ráadásul a többiek így is a legjobb helyzetbe kerülnek (Aristotle, 2011). Az egalitarianizmus szerint egyenlőségre kell törekednünk, egyenlő mindenki – a meritokrácia ezzel ellentétben az elért eredményeken alapuló rendszert hirdeti igazságosságként. A pozitív diszkrimináció is lehet egy igazságossági aspektus, amely alapján valamely szempont szerint pozitívan megkülönböztetünk valakiket. Ilyen lehet többek között a sokszínűség előmozdítása (Sandel, 2009). A sport területére úgy lehet adaptálni, hogy a szervezők vagy a Nemzetközi Jégkorong Szövetség (IIHF) szabadkártyákat ad „kisebb jégkorongnemzeteknek” a világbajnokságon való indulásra, vagy a szervező országnak adott „hazai jog” gyakorlásaként az indulhat a világbajnokságon, kvalifikációtól és világranglista-helyezéstől függetlenül. Mindez összefüggött a jegyárakkal? Alkalmazták a szervezők pozitív diszkriminációt a hazai csapat mérkőzéseinek jegyáiraival kapcsolatban? Erre a kérdéskörre is kitérünk a tanulmány során. Nem tartozik a kutatáshoz, de fontosnak tartjuk megemlíteni a diszkrimináció kapcsán, hogy a sportnak mindenféle negatív diszkriminációt el kell utasítania, sőt: fel is kell lépni ellene – ezt a sport télosza is megköveteli. Azaz nem lehet a jegyárakat bármilyen negatív diszkriminációs szempont alapján meghatározni (nem is lenne etikus). Az utilitarizmus szerint a haszonelvűség a lényeg, ennek képviselője, Bentham a boldogság maximalizálásával foglalkozott. Szerinte az élvezetnek nagyobbak kell lennie,

mint a fájdalomnak (Bentham, 1996). Mill is megvédte a bírálókkal szemben a haszonelvűséget, etikájában az egyéni szabadságjogok és a haszonelvűség összevetése és összeegyeztetése szerepel a középpontban: az emberek bármit szabadon megtehetnek, amit csak akarnak, ennek egy feltétele, hogy nem árthatnak vele másoknak – és az állam sem korlátozhatja a szabadságjogokat (Mill, 1989). Mill filozófiájában kulcsszerepet kapnak a magasabb rendű élvezetek. Szerinte az alacsonyabb és magasabb rendű élvezetek között különbséget kell tenni. A magasabb rendű élvezetek erősebb, hosszabban tartó élvezeteket eredményezhetnek, amely boldogsághoz vezet. A libertarianizmus képviselői a „szabadelvűséget” és a korlátozásmentes piacot hirdetik, és az állami beavatkozás elutasítását. Az emberi szabadság nevében szabadon cselekedhetünk bármit, hiszen a szabadság mindannyiunk alapvető joga (Sandel, 2009).

Célkitűzés: igazságosságelméletek alkalmazhatósága és kutatómódszer-tan

A tanulmány a világbajnoksággal és a hozzá tartozó jegyárakkal kapcsolatban a fent említett igazságosságelméleteket vizsgálja. Természetesen léteznek további igazságosságelméletek is, amelyeket nem elemzünk jelen tanulmány keretein belül, mert nem tartjuk relevánsnak a kutatási téma kapcsán, azaz a jégkorong-világbajnokságok jegyáraival kapcsolatban. Ilyen például a kanti igazságosság, Kant moralitással, racionalitással és szabadsággal kapcsolatos nézetei vagy Rawls egyenlőséggel kapcsolatos igazságosságelmélete, amely utóbbi elméletet csak megemlítnék a csoportkör utáni, egyenes ági kieséses rendszer fejezeténél. A méltányosság és a hendikep kérdésköre is ide tartozik (Sandel, 2009), 1-1 példával alátámasztjuk, miért nincs ezen utóbbi igazságosságelméletnek létjogosultsága a tanulmány kapcsán. Az adott esemény téloszának megfelelő igazságosságelméletet lehet csak alkalmazni, ha minőségi sporteseményről, ezen belül minőségi jégkorong-világbajnoki jegyárakról szeretnénk beszélni.

A tanulmányban bemutatott igazságosságelméletek alapján el kell dönteni, mely elméletet követik a szervezők egy adott világbajnoki mérkőzés jegyárainak meghatározásával kapcsolatban, és miért. Mely elméletek alkalmazása indokolt a jégkorong-világbajnokság jegyáraival kapcsolatban? Egyetlen igazság létezik, csak az a kérdés, melyik elméletet kövessük. Olyan igazságosságelméletet kell követni, amely az esemény téloszának is megfelel (ez kizáró kritérium), így az előzőekben felsorolt elméleteket kell rendszerezni és megvizsgálni a világbajnoki jegyárak kapcsán. Ahhoz, hogy egy teljes és valós képet tudjunk kapni, a vizsgált igazságosságelméletek feldolgozása mellett esettanulmányként összegyűjtöttük és elemeztük a 2019-es jégkorong-világbajnokság legmagasabb osztályának, a Világcsoporthoz csoportmérkőzéseinek meghatározott jegyárait. Azaz a tanulmányban vizsgált sportesemény a 2019-es jégkorong-világbajnokság legmagasabb osztálya, a Világcsoporthoz, amelynek Szlovákia ad otthont, és a

szervezők már 2018 szeptemberében meghatározták a jegyárakat (<http://2019.iihfworlds.com/en/tickets/>). Miként tudtak a szervezők igazságos jegyárakat megállapítani? A vizsgálat az egy mérkőzésre szóló belépőjegyekre (individual games) terjed ki, és a hivatalos, szervezők által deklarált jegyárakra vonatkozik, azaz a viszonteladói kereslet-kínálatra épülő utilitarianizmust kizártuk.

A következőkben leírjuk, milyen eredményeket hozott kutatásunk a 2019-es jégkorong-világ bajnokság Világcsoportjának jegyáraival kapcsolatban. Természetesen minden jégkorong-világ bajnokság más és más, azonban a nemzetközi szakszövetség égisze alatt rendezik meg évről évre a sportági világ bajnokságot, így az itt kapott eredmények nemcsak a 2019-es szlovákiai világ bajnokságra igazak és érvényesek, hanem általánosságban véve (kisebb módosításokkal és eltérésekkel) a jelenlegi jégkorong-világ bajnokságok tendenciáira is. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy változások bármikor bekövetkezhetnek, kutatásunk a jelenlegi helyzetet és a 2019-es jégkorong-világ bajnokságra (Világcsoport) meghatározott mérkőzésenkénti jegyárakat elemzi, kutatja és vizsgálja.

Eredmények: a csoportmérkőzések hivatalos jegyárainak igazságossága

Ahogy korábban említettük, a szervezők már 2018-ban meghatározták a mérkőzések jegyárait és játékrendjét is, így már a világ bajnokság kezdete előtt előre lehet tudni: melyik válogatott, kivel, hol és mikor fog megmérkőzni. Ennek megfelelően lettek meghatározva a szervezők által a hivatalos jegyárak is. A következő táblázat a 2019-es jégkorong-világ bajnokság (Világcsoport) mérkőzéseinek jegyárait tartalmazza, nemzetekre lebontva.

Nemzetek	Helyszín	I. kategória jegyár (euró)	II. kategória jegyár (euró)
Oroszország (RUS)	Pozsony	60	45
Norvégia (NOR)	Pozsony	35	25
Csehország (CZE)	Pozsony	75	60
Svédország (SWE)	Pozsony	60	45
Svájc (SUI)	Pozsony	60	45
Olaszország (ITA)	Pozsony	20	10
Lettország (LAT)	Pozsony	35	25
Ausztria (AUT)	Pozsony	20	10
Finnország (FIN)	Kassa	60	45
Kanada (CAN)	Kassa	60	45
USA (USA)	Kassa	60	45
Szlovákia (SVK)	Kassa	75	60
Dánia (DEN)	Kassa	35	25

Franciaország (FRA)	Kassa	20	10
Németország (GER)	Kassa	35	25
Nagy-Britannia (GBR)	Kassa	20	10
negyedöntő (QF)	Pozsony	100	70
negyedöntő (QF)	Pozsony	100	70
negyedöntő (QF)	Kassa	100	70
negyedöntő (QF)	Kassa	100	70
elődöntő (SF)	Pozsony	200	160
elődöntő (SF)	Pozsony	200	160
3. helyért (BMG)	Pozsony	180	145
döntő (FINAL)	Pozsony	350	300

előre meghatározott fix jegyárak, csapatoktól függetlenül

1. táblázat

A 2019-es jégkorong-világbajnokság (Világcsoporthoz) mérkőzéseinek jegyárai – nemzetekre lebontva

Saját táblázat

Adatok forrása: <http://2019.iihfworlds.com/en/tickets/>

Láthatjuk, két helyszínen: Pozsonyban (Bratislava) és Kassán (Kosice) rendezik a világbajnokságot, és a helyszíntől függetlenek a jegyárak, azaz ebből a szempontból egalitarianista elvű a rendszer – valamint abból a szempontból is, hogy ugyanannyi csoportmeccset játszanak Pozsonyban és Kassán is. Az igazságosság értelmezése előtt egy fontos megállapítás: a jegyárak úgy kerültek meghatározásra, hogy a két, egymás ellen játszó csapathoz tartozó jegyárak közül a „magasabbat” alkalmazzák a szervezők (<http://2019.iihfworlds.com/en/tickets/>). A kutatás során végig kellett nézni az összes csoportmérkőzés jegyárát (a II. kategóriás jegyárakat vizsgálva), és a legalacsonyabb 10 eurós jegyárból kiindulva (Olaszország, Ausztria, Nagy-Britannia, Franciaország) meg lehetett határozni a további mérkőzések jegyárát. A II. kategóriás jegyárakat vizsgálva így jutottunk el a „25 eurós” (Norvégia, Lettország, Dánia, Németország), a „45 eurós” (Oroszország, Svédország, Svájc, Finnország, Kanada, USA), majd végül a legmagasabb „60 eurós” (Szlovákia és Csehország) nemzetekig. Láthatjuk, 4 nemzet tartozik a legalacsonyabb jegyárhoz, további 4 válogatott a második legalacsonyabb jegyárhoz, míg a következő, egyben a második legmagasabb jegyár-kategóriánál 6 nemzetet figyelhetünk meg, míg a legdrágább jegyárak 2 nemzetet érintenek: a házigazda Szlovákiát és a velük szomszédos Csehországot. Az előzőekben felvetődött néhány elem, most nézzük sorra, mi alapján igazságosak a csoportmérkőzések jegyárai.

Az evolúciós igazságosságelmélet szerint elsődleges a külső és belső feltételekhez történő alkalmazkodás (Darwin, 2015). Azaz alkalmazkodni kell a szervezők jegyáraihoz (a szervezőknek nem kell megindokolniuk, miért ezeket az összegeket határozták meg). Azonban a fenti télosz alapján a szervezőknek is úgy kell meghatározni a mérkőzésekre szóló jegyárakat, hogy alkalmazkodni tudjanak az érdekelt felek, ezáltal befolyásolni tudják egy adott mérkőzés hely-

színi nézőszámát. A nézők is tudják befolyásolni azzal, ha nem mennek el a meghatározott jegyárakon, így a szervezőknek csökkenteniük kell az árakat a télosz teljesülése miatt – optimális esetben telt házas mérkőzések alakulnak ki. Erre lehetőségük van egészen a világbajnokság kezdetéig, sőt: az adott mérkőzésekre szóló belépőket még aznap, a kezdő sípszóig is módosíthatják.

Az arisztotelészi igazságosságelmélet a kiválóság alapján különböztet meg, ráadásul ezen elv szerint a többiek is így kerülnek a legjobb helyzetbe (Aristotle, 2011). Azaz a „kiválóbb csapatok” mérkőzéseire magasabbak a jegyárak. De mi alapján lehet kiváló egy nemzet? A kérdést a meritokráciával együtt kezeljük, amely az elért eredményeken alapuló rendszert hirdeti mint igazságosság. Itt is felmerülhet a kérdés, mi alapján érdemlik meg egyes csapatok, hogy magasabbak a jegyárak. Mind az arisztotelészi kiválóság, mind a meritokrácia esetében a világranglista-helyezéseket vettük alapul, és eszerint vizsgáljuk a kérdést. Ha a világranglista-helyezéseket vesszük alapul (és hiszünk is a valós számítási módszerükben), akkor az előkelőbb helyen álló nemzetek komolyabb játékerőt képviselnek, ebből következően kiválóbbak és jobbak az elért eredményeik, azaz indokoltak a magasabbak jegyárak (<https://www.iihf.com/en/worldranking>). Azonban valóban csak a világranglista-helyezés számít a jegyárak kapcsán? Láthatjuk, hogy a világranglista-helyezések nem feleltethetőek meg minden esetben a meghatározott jegyárakkal, nem egyenesen arányosak. Azaz nem csak a világranglista az igazságosság alapja a jegyárak meghatározásánál. Nézzük konkrétan a világranglista-helyezéseket és a hozzájuk tartozó jegyárakat, amelyet a 2. táblázat tartalmaz! A nemzetek világranglista-helyezés szerint növekvő sorrendben szerepelnek.

Nemzetek	Világranglista helyezés	I. kategória jegyár (euró)	II. kategória jegyár (euró)
Kanada (CAN)	1.	60	45
Svédország (SWE)	2.	60	45
Oroszország (RUS)	3.	60	45
USA (USA)	4.	60	45
Finnország (FIN)	5.	60	45
Csehország (CZE)	6.	75	60
Svájc (SUI)	7.	60	45
Németország (GER)	8.	35	25
Norvégia (NOR)	9.	35	25
Szlovákia (SVK)	10.	75	60
Lettország (LAT)	11.	35	25
Dánia (DEN)	12.	35	25
Franciaország (FRA)	13.	20	10
Ausztria (AUT)	17.	20	10
Olaszország (ITA)	19.	20	10
Nagy-Britannia (GBR)	22.	20	10

2. táblázat

A 2019-es jégkorong-világbajnokság (Világcsoport) résztvevőinek világranglista-helyezése és mérkőzéseikre a jegyárak

Saját táblázat

Adatok forrása: <http://2019.iihfworlds.com/en/tickets/> és <https://www.iihf.com/en/worldranking>

A 2019-es világbajnokság résztvevői nem feltétlenül szerepelnek a világranglistán is a legjobb 16 között. Ahogy látjuk az 1-13. helyezettek kivívják a jogot a részvételhez, a világranglista 14., 15. és 16. helyezettje azonban nem szerzett jogot az indulásra, helyettük a világranglista 17., 19. és 22. szerepel.

Ahogy a táblázat is mutatja, a jegyárak meritokratikusak és arisztotelészi kiválóság alapúak is egyben. Igaz, hogy megfigyelhető egy csökkenő tendencia, azonban mégsem tökéletesen valósulnak meg. Két nemzet lóg ki a szigorúan monoton csökkenő sorból. Az egyik a világranglista 6. helyezett Csehország, a másik a házigazda, világranglista 10. helyezett Szlovákia. A legdrágább jegyárak meghatározása azonban nem függ össze azzal, hogy adott nemzet határos-e Szlovákiával. Ugyanis Ausztria is határos a rendező országgal, mégis a legalacsonyabb jegyár (holtversenyben) az osztrák csapaté, ahogy világranglista-helyezésük is hátrébb van. Az már számíthat, hogy a szomszédos Csehországgal korábban egy államot alkottak Csehszlovákia néven (ezen felvetés és összefüggés igazolására jelen keretek között nem tér ki a tanulmány). A másik kérdés, hogy a szervezők hol húzták meg a határokat. Akkora a különbség a világranglista 7. (Svájc) és 8. helyezettje (Németország) között, hogy a jegyárakon is látszódnia kellene? Valamint a jegyárkülönbségek és a nemzetek teljesítménye

között van párhuzam? Ha majdnem feleannyiba kerül egy mérkőzésre a jegy, akkor az elért eredmények és a kiválóság alapján fele olyan jó a nyújtott teljesítmény is? Erre nehéz válaszolni, nem is igazán lehet mérni, így a kutatás ezen kérdéskör vizsgálatára nem terjed ki.

Az utilitarizmus szerint haszonelvűségre kell törekedni. A benthami filozófiát követve a boldogság, az élvezet maximalizálása a cél (Bentham, 1996). Ennek megfelelően úgy lettek meghatározva a jegyárak, hogy a mérkőzések a legnagyobb élvezetet tudják nyújtani, azaz a legnagyobb hasznot a szervezőknek. Minél „kiválóbb” csapat játszik, annál magasabb a jegyár (az előző kifejtésből látszódik, hogy nem minden esetben), amely nagyobb hasznot, azaz bevételt generál a szervezőknek, csökkentve ezzel a kiadásokat. A szintén utilitarista Mill szerint az emberek bármit szabadon megtehetnek, amit csak akarnak, ennek egy feltétele, hogy nem árthatnak vele másoknak – és az állam sem korlátozhatja a szabadságjogokat (Mill, 1989). Azaz a szervezők szabadon megszabhatják a jegyárakat, csak ne ártsanak másoknak. Mit jelentenek a „mások”? Ha a többi csapatra gondolunk, akkor nem ártunk azzal, ha egy másik nemzet mérkőzésére olcsóbbak vagy drágábbak a jegyek, azonban ha a szurkolókra gondolunk, akkor nekik abban az értelemben ártnak, ha hazájuk vagy kedvenc csapatuk mérkőzésére drágábbak a belépőjegyek. Mill „magasabb rendű élvezetei” a mérkőzések nyújtotta élvezetnél figyelhetőek meg, amiért magasabbak lehetnek a jegyárak – azaz egyes válogatottak magasabb rendű élvezetet tudnak nyújtani a nézőknek a megfizetett jegyár ellenében. Azaz az utilitarianizmus benthami értelemben megvalósul, de milli értelemben csak részben; tehát részleges utilitarista igazságosság figyelhető meg a jegyárak kapcsán. Valamint az állam sem korlátozza a szervezők jogait, szabadon határozhatják meg a jegyárakat, azaz ebben az értelemben is igazságosnak mondható az utilitarista jegyár-meghatározás. Ez utóbbi mondattal át is térünk a libertarianizmusra, láthatjuk, van kapcsolat e két elmélet között.

A libertarianizmus eszméje a „szabadelvűséget” és a korlátozásmentes piacot hirdeti, valamint az állami beavatkozás elutasítását. Az emberi szabadság nevében szabadon cselekedhetünk bármit, hiszen a szabadság mindannyiunk alapvető joga (Friedman, 1962). Azaz az utilitarianizmushoz hasonlóan a szervezők szabadon cselekedhetnek, azaz szabadon meghatározhatják a jegyárakat. A korlátozásmentes piac jelenti a kereslet-kínálat egyensúlyát. A szervezők azon az áron határozzák meg a jegyárakat (kínálják), amelyen a későbbi helyszíni nézők megveszik (kereslet) – ezt azt is jelenti, hogy meg kell vizsgálniuk, mekkora az a maximális ár (rezervációs ár), amelyet a szurkolók hajlandóak kifizetni egy-egy mérkőzés helyszíni megtekintéséért és szurkolásáért. Azaz ezen elmélet szerint az Olaszország–Ausztria II. árkategóriás jegyet nem tudnák 10 eurónál drágábban eladni úgy, hogy telt ház legyen. Ellenben ha Szlovákia vagy Csehország játszik, az ugyanolyan árkategóriás jegy 60 euró. Ez az árképzés is megfelel a kereslet-kínálat törvényének. Az állami beavatkozás elutasítása ott figyelhető meg, hogy a szervezők maguk képzik adott mérkőzésekre az árakat. Az utilitarianizmus és a libertarianizmus egyaránt megfigyelhető az alábbi

esetben: a szervezők egy mérkőzésre a csapatokhoz tartozó jegyárak közül a „magasabbat” alkalmazzák (<http://2019.iihfworlds.com/en/tickets/>). Azaz például a Svájc–Olaszország mérkőzésre a II. kategóriás belépőjegy 45 euró. Svájc mérkőzéseire 45 eurót állapítottak meg a szervezők, míg Olaszország esetében 10 eurót. Ha egymás ellen játszanak, akkor a magasabb ár lép életbe, azaz a „svájci jegy”, amely 45 euró az adott kategóriában. A szervezők úgy gondolják, hogy így realizálhatják a legnagyobb hasznot (élvezet és boldogság maximalizálásának analógiája); a jegyárak alapján magasabban jegyzett válogatott mérkőzésre (amely nagyrészt a világranglista-helyezéssel is összefügg) az ellenfél szurkolói is rászánják azt a többletösszeget, illetve magasabb áron is el fog kelni az adott mérkőzésre szóló belépőjegy a kereslet-kínálat törvényei alapján.

Az egalitarianizmus szerint egyenlőségre kell törekednünk, mindenki egyenlő. Ezen igazságosságelmélet is csak részben valósul meg, hiszen a 2. táblázatból kiderül: vannak olyan nemzetek, akik mérkőzéseire megegyeznek a jegyárak, azonban nem minden esetben. Nehéz is lenne egyenlőséget találni, hiszen egy csapatot nem ugyanazon játékosok alkotják, nem mindenki ugyanannyi játékpertet tölt a pályán egy csapatból, nem ugyanazok az ellenfelek. Ha minden feltétel egyenlő volna, még a világranglista-helyezés is, akkor lehetne minden mérkőzésnek ugyanolyan jegyára. De akkor mi a helyzet Szlovákia és Csehország esetével? Itt térünk rá a következő igazságosság-elméletre, a pozitív diszkriminációra.

A pozitív diszkrimináció is lehet egy igazságossági aspektus, amely alapján valamely szempont szerint pozitívan megkülönböztetünk „valakiket”. A „sandeli elvek” szerint ilyen az előítéletek korrigálása, a múlt bűneinek megbocsátása és a sokszínűség előmozdítása (Sandel, 2009). Az első kettő elv nem tartozik a versenysport kérdéséhez, a harmadik esettel érdemes foglalkozni. Hogyan lehet értelmezni a sokszínűség előmozdítását? Például minél több földrész képviseltesse magát. Összeegyeztethető mindez a télosszal? A válasz: igen. Gondoljunk egyéb sportági kvalifikációkra, például a csapatsportágakra: labdarúgás, kézilabda, kosárlabda. Mely válogatottak indulhatnak a világ bajnokságon? A kontinensek bajnokai, illetve akik a versenykiírásnak megfelelő helyen végeztek, így szintén jogosultak az indulásra (ez megfelel a versenysport télosszának, hiszen elért teljesítmény is van mögötte). A jégkorong esetében ez így van? A válasz: nem. Ebben a sportágban nincsenek kontinensenkénti kvalifikációk, hierarchikus osztályok (divíziók) vannak, feljutással és kiesési lehetőséggel (<https://www.iihf.com/en/tournaments>). Azaz nem azért nem szerepel a 2019-es világbajnokságon a világranglista 14., 15. és 16. helyezetteje, mert helyettük a 17. a 19. és a 22. helyezetteje vesz részt a sokszínűség előmozdítása érdekében, hanem mert utóbbiak szereztek jogot (kvalifikációt) az indulásra. Ezen elvek tisztán meritokratikus és arisztotelészi kiválóság alapú megkülönböztetések a mindig jelen lévő evolúciós alkalmazkodás mellett – a versenyfeltételekhez való alkalmazkodás az indulási jog megszerzésére (Zimányi, Géczai, 2018/b). Így ha kizárólag a „sandeli elveket” nézzük, akkor nem beszélhetünk pozitív diszkriminációról. Ha elrugaszkodunk a „sandeli elvektől”, akkor a hazaiak megkülönböztetése is

lehet egy pozitív diszkrimináció (Zimányi, Géczi, 2018/b), az ő mérkőzésük érhet a legtöbbet a szervezők számára, ezért magasabbak a jegyárak is, így vannak a többiektől pozitívan megkülönböztetve (Csehország esetében ugyanez az elv nem állja meg a helyét). Valamint megemlítendő, hogy amelyik nemzet elnyeri egy világbajnokság rendezési jogát, azon nemzet abban az évben a legjobbak között szerepelhet, előző évi teljesítményétől függetlenül (meritokrácia- és arisztotelészi kiválóság alapú megkülönböztetés hiánya) – azaz érvényesül pozitív diszkrimináció, az más kérdés, mindez hogyan alakul a jegyárakra nézve (<https://www.iihf.com/en/events/2019/wm/tournamentinfo/3951/tournament-info>).

Rövid kitérésként csak megemlítjük a méltányosság egy példáját, hogy miért nem alkalmazható ezen igazságosság elmélet a jégkorong-világbajnokság jegyáraitól kapcsolatban. Legyenek a többi nemzethez képest kedvezőbbek a jegyárak csak azért, mert szomszédos országokról beszélünk? Vagy a gazdaságilag fejletlenebb országok szurkolói ingyen mehessenek be a mérkőzésekre? A szervezők természetesen megtehetnék, azonban ahogy az 1. táblázat mutatja, nem tették, a jegyárak függetlenek az országok földrajzi elhelyezkedésétől, valamint azok gazdasági helyzetétől, és minden egyéb méltányossági szemponttól – azaz ezen igazságossági elv nem jelent meg a 2019-es világbajnokság kapcsán.

Csoportmérkőzés utáni, egyenes ági kieséses rendszer mérkőzéseinek igazságos jegyárai

Az 1. táblázat alapján megfigyelhető, a negyeddöntőket 2 helyszínen rendezik, míg az elődöntőktől a döntőig a mérkőzésekre kizárólag Pozsonyban kerül sor. Így a helyszíneket illetően egy részleges egalitarianizmus figyelhető meg, hiszen mindkét helyszínen játszanak mérkőzéseket, de összesen több mérkőzést játszanak Pozsonyban, mint Kassán. Mi lehet ennek az oka? A főváros nagyobb számú lakossága? Vagy a jégkorongaréna befogadóképessége a minél több néző befogadása érdekében? A válasz mindkettő kérdés alapján lehet igen, azonban ezen állításainkat jelen körülmények között nem támasztjuk alá kutatással (mivel nem tartozik szorosan a vizsgált területhez, így most megelégszünk ezen sejtéssel).

Az előző témakörhöz képest a legnagyobb különbség, hogy a sport természeténél fogva előre nem lehet tudni, melyik jégkorong-válogatott kivel, hol és mikor fog megmérkőzni – csak az elődöntőktől lehet tudni, hogy Pozsony a helyszín, de hogy mely nemzetek jutnak el odáig, csak a csoportmérkőzések utáni negyeddöntők során derül ki. A csoportmérkőzésektől függ, mely csapat melyik helyszínen fog játszani az egyenes ági kieséses szakaszban. A jegyárak azonban ezt a bizonytalan tényezőt nem követik, ahogy az 1. táblázat is mutatja – hiszen előre meg vannak határozva a szervezők által a kieséses mérkőzésekre szóló jegyárak, csak azt nem tudni, kik fognak játszani egymás ellen, így aki ezen kieséses mérkőzésekre belépőt vásárol, kockáztat, látja-e a kívánt nemzetet. Az

egyenes ági kieséses rendszerbe a világbajnokságon részt vevő csapatok fele bejut, így 8 csapat folytatja a küzdelmet a végső célért, ahol már nincs hibázási lehetőség, azaz egy vereséggel véget érnek a küzdelmek, a csoportkörrel ellentétben, ahol lehet hibázni, azaz vereséget szenvedni (<https://www.iihf.com/en/events/2019/wm/tournamentinfo/3951/tournament-info>).

Nézzük a jegyárak meghatározásának „igazságait”! Az evolúciós szemléletet követve alkalmazkodni kell a körülményekhez, így a jegyárakhoz is. A szervezők az igényekhez és a fizetési határhajlandósághoz alkalmazkodva határozzák meg az árakat. A bizonytalan tényezőhöz nekik is alkalmazkodniuk kell: nem tudni, mely mérkőzésen kik fognak játszani, azonban az egyenes ági kieséses szakaszhoz úgy alkalmazkodnak, hogy ez már a „végjáték kezdete”, és lesz elegendő igény a nézők részéről, valamint lehet egy sejtésük, mely nemzetek jutnak be a negyeddöntőbe, valamint figyelembe veszik, hogy a legjobb 8 csapat (akik továbbjutottak a csoportból) mérkőzéseire nagyobb lehet a kereslet, főleg úgy, hogy már nincs hibázási lehetőség (azaz nem lehet vereséget szenvedni ahhoz, hogy világbajnok legyen egy nemzet). Az érdekelt felek igényeit itt is szem előtt kell tartani, ehhez kell alkalmazkodni a jegyárak meghatározása kapcsán – megcélozva a minél több telt házas mérkőzést, amely az utilitarianizmussal mint a haszonmaximalizálással is összefügg.

Az arisztotelészi kiválóság alapú megkülönböztetés ezen fázisban is megjelenik. Azaz a szervezők úgy határozzák meg a jegyárakat, hogy mivel a „kiválóbb” nemzetek jutnak be a legjobb 8 közé az egyenes ági kieséses szakaszban, ezért a kiválóságnak megfelelő, magasabb jegyárakat határoznak meg. Ráadásul a kiválóság között is tesznek különbséget: az 1. táblázat alapján láthatjuk, az elődöntőkre (ha a II. árkategóriás jegyeket vizsgáljuk) több mint kétszeres áron van egy belépőjegy, mint a negyeddöntőkre. Ha tovább megyünk, a döntőre (ahová a teljesítmény alapján a két legkiválóbb jégkorongnemzet jut be) is közel kétszer akkora a jegyár, mint az elődöntőre. Egy „kakukktojás” figyelhető meg, a 3. helyért zajló mérkőzés. Miért 145 euró a II. kategóriás jegyár? Miért kevesebb, mint az elődöntőkre? Az arisztotelészi igazságosság elmélet szerint azért lehet olcsóbb a jegyár az elődöntőkhöz képest, mert az elődöntők vesztesei játszanak egymás ellen, amivel „kiválóságuk megítélése csökkenhet”. Azonban a jegyárak alapján kevesebb mint fele olyan kiválóak, mint akik legyőzték őket, és a döntőben a végső győzelemért játszhatnak? Nehéz mérni a kiválóságot, főleg úgy, hogy egy mérkőzés alapján dől el a továbbjutás, ahol az is elképzelhető, hogy a világranglista alapján gyengébb nemzet jut be a döntőbe, a jegyárak alapján azonban mégis őket tekinthetjük „kiválóbbnak” (az előre meghatározott árak alapján).

A meritokráciát ezen kérdéskörben hasonlóan kezeljük, mint az arisztotelészi kiválóság alapú igazságot. A meritokrácia esetében az elért eredményen alapuló rendszeren van a hangsúly, amely itt is megfigyelhető a jegyárak kapcsán: akik továbbjutnak az egyenes ági kieséses szakaszban, azok mérkőzéseire az elért eredményeik alapján magasabbak a jegyárak is. Az arisztotelészi eszméhez hasonlóan a 3. helyért zajló mérkőzés jegyára is az eredmények

miatt alacsonyabb (nem tudtak bejutni a döntőbe), mint az elődöntők jegyárai. Itt is felmerülhet a kérdés az előző kérdéskörhöz hasonlóan: miért csökken a kiválóság és az elért eredmény? Megjegyezzük, hogy az elért eredmény „csökkenése” még valamelyest indokolt lehet, hiszen az elődöntős végeredmény alapján vereséget szenvedtek (rosszabb az eredményük legyőzöttjükkel szemben). Visszatérve a kérdéshez, ha bejutott valamelyik csapat az elődöntőbe, és ott vereséget szenved, ugyanúgy a legjobb 4 nemzet között marad a világbajnokságon, ezt nem vehetik el tőlük. Az ár ezt azonban nem tükrözi, hiszen az alacsonyabb, ez alapján az elért eredményük alacsonyabb, és a kiválóságuk is csökken. Természetesen nem egy mérkőzéstől függ az elért eredmény és a kiválóság, azonban a szervezőknek mikroszinten kell nézniük egy-egy világbajnokságot, azaz akik az elődöntőkben vereséget szenvedtek, azoknak az elért eredményük és kiválóságuk a megítélés alapján csökken, hiszen nem várják el tőlük már a végső győzelmet, valójában nem is lehet, mert nincs már lehetőségük megnyerni a világbajnokságot, a legjobb helyezés amit elérhetnek, a 3. hely, amely azonban szintén figyelemre méltó.

Utilitarista igazságosságot is megfigyelhetünk, hiszen a szervezők a haszonelvűség jegyében határoznak meg magasabb árakat, hiszen itt, az egyenes ági kieséses szakaszban még kiélezettebb mérkőzések várhatóak, ahol már nem lehet hibázni (vereséget szenvedni). Minél inkább haladunk a döntő felé, annál magasabbak a jegyárak, annál nagyobb hasznot realizálhatnak a magasabb jegyárakkal a szervezők – így érhetik el a boldogság maximalizálását. Megjegyzendő, hogy minden mérkőzés 3 * 20 perces és lehet, hogy a csoportkörben játszanak is egymás ellen azon nemzetek, akik majd a döntőt fogják vívni. Ennek ellenére a csoportkörös jegyár szignifikánsan alacsonyabb, mint a döntőbeli jegyár, így azt gondoljuk, a végjáték izgalma és a győztes kilétéhez való egyre közelebb kerülés az oka annak, hogy magasabb jegyárakat lehet meghatározni, aminek következtében nagyobb hasznot (boldogságot) realizálhatnak a szervezők. Mill filozófiájában a magasabb rendű élvezetekre koncentrálnak. Ezen utilitarista igazságossági elv alapján az alacsonyabb és magasabb rendű élvezetek között úgy tudnak a szervezők különbséget tenni a jegyárakkal kapcsolatban, hogy „magasabb rendű élvezetnek” tekintik egy egyenes ági kieséses mérkőzést egy csoportmérkőzéshez képest. Hiszen az egyenes ági kieséses mérkőzés adta élvezet (nincs hibázási lehetőség, legjobb 8 nemzet közötti részvétel, közeledik a döntőhöz vezető út vége) erősebb és hosszabban is tartó, mely boldogsághoz vezet. A szervezők ezért a magasabb rendű élvezetért kérik el a csoportkörhöz képesti magasabb jegyárakat.

A libertarianizmus értékvilága is képviselteti magát az egyenes ági kieséses szakaszban a mérkőzésekre szóló jegyárak kapcsán. A szabadelvűségeket a csoportkörhöz hasonlóan itt is a „kereslet-kínálat párra” lehet alapozni korlátozásmentes piacként, nincs egy államilag szabályozott piac. Szabad jogként a szervezők akármekkora jegyárakat megadhatnak, nekik is az a lényeg, hogy elkeljenek a jegyek, így az árképzésük összefügg a kereslet-kínálattal. Ennek függvényében érezték úgy, hogy a magasabb árú jegyek az egyenes ági kie-

sésés szakaszra el fognak kelni, hiszen az eredmények alapján csoportonként 4-4 nemzet jut a negyedöntőbe, várhatóan a világ aktuális 8 legjobb csapata (amely nem függ össze feltétlenül az aktuális világranglista-helyezéssel) – amiért „jogosan” el lehet kérni magasabb jegyárakat. A maximális jegyár (rezervációs ár) meghatározása itt is kulcskérdés a telt ház és haszonmaximalizálás érdekében: ne legyen a meghatározott összeg nagyobb a szurkolók rezervációs áránál, azaz annál az összegnél, amelyet még hajlandóak kifizetni egy jegyért.

Az egalitarianista elv is megfigyelhető a jegyárakkal kapcsolatban az egyenes ági kieséses rendszerben, hiszen van egyenlőség – azonban ismét csak részleges. Azért csak részleges egyenlőségről tudunk beszélni, mert az egyenes ági kieséses szakasz nem minden mérkőzésére ugyanolyan összegűek a jegyárak, azonban „fordulónként” megegyezik, egy kivétellel (az elődöntő után más a 3. helyért zajló mérkőzés és a döntő jegyára). Ha megvizsgáljuk az 1. táblázatot, az összes negyedöntős mérkőzés jegyára megegyezik. Azaz nincs különbség (még kategóriák között sem), pedig nem azonos erősségű párharcok várhatóak (a sport természete miatt nem is lehetnek: bizonytalan végkimenetel, fordulatosság stb.), mégis látatlanban ugyanazok a jegyárak. Ugyanez érvényes az elődöntőkre is. Ahol nem figyelhető meg egyenlőség, az a 3. hely és a döntő köre. Ezzel a kettő mérkőzéssel zárul a világbajnokság, a sportesemény legjobb 4 csapata játszik, azonban a jegyárakban hatalmas a különbség. Míg az előző fordulóban az elődöntőben egalitarianista elvek alapján ugyanakkora összegért lehetett látni ezen csapatokat, addig az elődöntők veszteseinek és győzteseinek mérkőzése között jegyárak tekintetében szignifikáns a különbség (II. kategóriás jegyárak esetében több mint kétszeres) – azaz nem egyenlően kezelik a csapatokat az elődöntők után, a győztesek mérkőzésére jóval magasabbak a jegyárak (pedig elképzelhető, hogy hátrébb szerepelnek a világranglistán, és a csoportkörben fordított végeredmény született).

Pozitív diszkrimináció az egyenes ági kieséses rendszerben a jegyárak tekintetében nincs jelen, amennyiben a „sandeli elveket” alkalmazzuk: a sokszínűség előmozdítása érdekében nincsenek más jegyárak, valamint a hazai válogatott, Szlovákia sincsen (pozitívan) megkülönböztetve, hiszen nem tudjuk, melyik mérkőzéseket fogják játszani (ha egyáltalán bejutnak az egyenes ági kieséses szakasz adott fordulójába). Pozitív diszkrimináció egyedül ott figyelhető meg, hogy párhuzamosság van az emelkedő jegyárak és az egyre alacsonyabb versenyzői csapatlétszám között, akik a végső győzelemért küzdenek (kivételesen a bronzmérkőzés, erre később kitérve). Azaz amikor a negyedöntő után megfeleződik a mezőny, a jegyárak kétszeresek lesznek (I. kategóriás jegyárakat vizsgálva, II. kategória esetében több mint kétszeresek a jegyárak), azaz a továbbjutók, „elért eredmények alapján jobbak, kiválóbbak” pozitívan vannak megkülönböztetve. Ugyanez igaz a következő „felezésre”, amikor az elődöntős 4 csapatból csak 2 marad, és küzd a világbajnoki címért, ott is közel kétszeres az árkülönbség a jegyek között. A 3. helyezéért folyó mérkőzés azonban semmilyen szinten sincs pozitívan megkülönböztetve, sőt... Az elődöntős jegyáraknál is alacsonyabbak az árak a mérkőzésükre (pedig ugyanazon csapatok

játszanak), szemben a döntővel, ahol több mint kétszeres a jegyárkülönbség (II. kategóriás jegyárakat vizsgálva). A jegyárak nyilván nincsenek összhangban a teljesítménnyel, ezt előre nem is lehetne tudni, azonban ennek részletes vizsgálatára nem térünk ki.

Ennél a résznél megemlítjük Rawls elméletét, ezen belül a „tudatlanság fátyla” mögötti döntést (Rawls, 1971), amely szerint döntenünk kell, melyik mérkőzésre szerzünk jegyeket – mit gondolunk, továbbjut-e egy adott csapat, és ha igen, csoportjából melyik pozícióban: hol, mikor és melyik másik válogattal fog játszani. Nem tudjuk előre, így a jegyár meghatározása ebben az esetben igazságos a rawlsi elmélet szerint: a „tudatlanság fátyla” szerint döntünk, megveszünk-e egy belépőt, ha megvesszük: igazságosnak érezzük ez alapján a jegyárat.

Következtetések: Léteznek igazságos jegyárak, és igazságosan határozzák meg a szervezők

Összességében elmondhatjuk, egy sportesemény, azaz jelen esetben a jégkorong-világbajnokság (Világcsoporthoz) és a jegyár-meghatározás téloszának mindenképpen meg kell felelni. Ezek teljesülése nélkül nem beszélhetünk igazságosságról. Megállapítottuk, hogy egy sportesemény, azaz jelen esetben a jégkorong-világbajnokság szervezők által meghatározott hivatalos jegyárai igazságosnak tekinthetők: mindegyik tanulmányban vizsgált igazságosságelmélet megfigyelhető – csak attól függ, melyik igazságosságelméletet vesszük figyelembe egy adott mérkőzések jegyáraival kapcsolatban a szervezők, és miért. Egy biztos, az alkalmazott igazságosságelméletnek az esemény téloszával is összhangban kell állnia, amely kizáró feltétel. El kell döntenünk, hogy egy adott mérkőzés jegyárainak meghatározása esetén melyik a legindokoltabb igazságossági elmélet, és miért? Valamint bármely világbajnokság vagy verseny szervezők által meghatározott hivatalos jegyárai is tekinthetők igazságosnak, csak attól függ, melyik igazságosságelméletet alkalmazzák a szervezők adott sporteseménnyel kapcsolatban – a kizáró feltétel továbbra is és végig fennáll: az esemény téloszával összhangban kell állnia. Vannak olyan kizáró igazságosságelméletek a 2019-es jégkorong-világbajnokság jegyárainak meghatározása kapcsán, amelyek nem felelnének meg a télosznak, ilyen a méltányosság és a hendikep kérdésköre. Azaz alkalmazzunk méltányosságot a szomszédos országok esetében, vagy a gazdaságilag fejletlenebb országoknak adjunk előnyöket? Ez a versenysport téloszának nem felel meg, ezért sem alkalmazhatóak ezen elméletek a jegyárak meghatározásával kapcsolatban – ezért sem kerültek vizsgálat alá a fentiek a kutatás során, csak említés szintjén szerepelnek; azaz a kutatás során kizárólag „télosz-kompatibilis” igazságosság-elméletek lettek elemezve.

A versenysportra a téloszal összeegyeztethetően jogosan jellemző a meritokratikus és arisztotelészi kiválóság alapú szemlélet, amely az igazságosság alapja lehet. A hazai mérkőzésekre a jegyárak meghatározása azonban inkább

utilitarista elvet követ. A 2019-es jégkorong-világbajnokság jegyáraival kapcsolatban megállapítható az egalitarianista és libertarianista igazságosság is. Azaz több igazságosságelmélet is megjelenik és érvényesül, azonban egyik igazságosságelmélet sem tud egyedülként tökéletesen megvalósulni és egyértelműen érvényesülni, uralkodóvá válni a jégkorong-világbajnokság szervezői által meghatározott hivatalos jegyárakkal kapcsolatban. Számtalan további igazságossággal kapcsolatos kérdés merülhet fel a témában, a kérdés továbbra is az, melyik igazságosságelméletet fogadjuk el, és miért éppen azt követjük? Mi az igazságalapja? A kutatás során megállapíthatjuk, hogy nem teljesen meritokratikus és arisztotelészi kiválóság alapú a jegyár-meghatározási rendszer. A kutatásból kiderült, hogy szignifikánsan számít a jegyárak meghatározásában a jégkorongnemzetek világranglista-helyezése (amely által „kiválóbbak” a világranglistán hátrébb rangsorolt csapatoknál), azonban más igazságosságelméletek is szerepet játszanak az árképzésben.

Bebizonyítottuk, hogy az evolúciós alapeszmének, azaz a helyzethez megfelelő alkalmazkodásnak (szervezők által meghatározott, tapasztalatokból és igényekből kiinduló jegyárak) minden körülmények között teljesülnie kell – befolyásolni az optimális jegyárakkal tudják a szervezők a nézettséget, elérve a kívánt célt: a telt házas mérkőzéseket. Az utilitarianizmus is képviselteti magát, hiszen a szervezők a legnagyobb hasznosság elvét követik, ezzel maximalizálva a boldogságot (és részben a rendezvény gazdasági megtérülését) – Mill „magasabb rendű élvezetei” a mérkőzések nyújtotta élvezetnél figyelhetőek meg, és ezzel indokolhatóak, miért magasabbak egyes mérkőzésekre (világranglistán előkelőbb helyezésű válogatottak meccseire vagy egyenes ági kieséses mérkőzésekre) a jegyárak. Ezen elmélet összefügg a libertarianizmussal – a legnagyobb hasznosság érdekében a „szabadelvű piacot”, azaz a kereslet-kínálat törvényeit veszik alapul: mekkora az a maximális összeg (rezervációs ár), amelyet a szurkolók hajlandóak fizetni egy jegyért, hogy élőben a helyszínen láthassák a csapatokat. Egalitáriánus is a rendszer, hiszen több válogatott mérkőzésére is ugyanazok a jegyárak, valamint a csoportkör utáni egyenes ági kieséses rendszer fordulóra (negyeddöntők és elődöntők) is igaz a „jegyáregyenlőség” (kivéve a 3. hely és a döntő mérkőzés, amely között jelentős eltérés figyelhető meg az 1. táblázat alapján). Pozitív diszkriminációként a „sandeli elveket” nem figyeltük meg, azonban a csoportkör során a hazai csapat megkülönböztetését igen, amely pozitív diszkrimináció a csoportkör utáni, egyenes ági kieséses rendszerben már nem jelenik meg. Ezen fejezetnél megjelenhet Rawls elmélete a „tudatlanság fátyla” mögötti döntéssel (Rawls, 1971): melyik mérkőzésre szerezzünk jegyeket, mit gondolunk, továbbjut-e adott csapat, és ha igen, csoportjából melyik pozícióban, kivel fog megmérkőzni (vagy előre „látatlanban” veszünk a döntőre is belépőt, hátha bejut az általunk kívánt nemzet). Ezen elméletek a versenysport téloszának is mind-mind megfelelnek (Zimányi, Vermes, 2016), így igazságosnak is mondhatóak.

Minden jégkorong-világbajnokságon ugyanazok az igazságosságelméletek jelennek meg, és ugyanolyan formában, ugyanazon nemzetekre érvényesek? A

válasz könnyen belátható, hogy nemleges. Az igazságosságelméletek filozófia-elméleti és gyakorlati háttere még lehet ugyanaz, azonban az egyenlőség elve a jegyárak kapcsán más és más nemzetekre vonatkozhat, nem beszélve a jelenlegi tanulmányban is vizsgált Csehország példáját, ahol a magasabb jegyárak (a házigazda Szlovákiához hasonlóan) földrajzi és társadalmi indoklottságot is mutatnak. Csehország mérkőzéseire a jegyárak másként alakulhatnak, ha nem Szlovákia vagy Csehország a jégkorong-világbajnokság házigazdája; kizárólag teljesítményalapú lehet a megítélésük. Az igazságosságelméletek lehetnek ugyanazok, azonban más és más elmélet jelenhet meg évről évre egy nemzetnél – például változhat a nemzeti válogatottak erőssége, világranglista-helyezése, így a helyszínen történő megnézésükre irányuló keresletük is (kivétel a hazai csapat, amelyre mindig nagyobb az érdeklődés, ennek identitással kapcsolatos okai lehetnek).

Jövőbeni kutatási ötletek, lehetőségek, iránymutatás

A téma továbbgondolásaként elemezni lehetne a következő világbajnokságok jegyárait igazságosságelméleti szempontból, mely nemzetek esetében hogyan változott, és miért, mi lehet a változás igazságosságelméleti alapja. Továbbá vizsgálni lehet más sportesemények hivatalos, szervezők által meghatározott jegyárait: például miben más, és miben hasonló más sportágakban (labdarúgás, tenisz, atlétika stb.) a világbajnokságok vagy világesemények jegyárainak képzése? Mi a különbség az olyan sportágakhoz képest, amelyek nem csoportmérkőzéssel kezdődnek, hanem egyből egyenes ági kieséses rendszerrel, ahol nem lehet hibázni – azaz egy vereséggel is búcsúzni lehet a további küzdelmektől? Illetve van-e különbség az egyéni és csapatsportok jegyárképzési rendszere és igazságossági elve között? Valamint ha Magyarország kvalifikálta volna magát a 2019-es (Világcsoport) világbajnokságra, akkor a magyar válogatottnak milyen jegyárat határoztak volna meg a szervezők, és ezt milyen igazságossági elv alapján tették volna? Továbbá elemezni lehet részletesen a viszonteladói felfogást: miért tér el, és sok esetben miért magasabb egy viszonteladói jegyár az eredeti, szervezők által meghatározott jegyárhoz képest? Illetve mikor csökkenhetnek a viszonteladói jegyárak? Ők mi alapján érzik igazságosnak az árképzést? Kizárólag utilitarista szempontok játszanak szerepet? A kutatás adott mérkőzésekre szóló belépőjegyekre terjedt ki, de mi a helyzet a bérletekkel? A bérletárak meghatározása miként lenne igazságos? Milyen elv szerint igazságos egy nemzet összes csoportmérkőzésére szóló jegyár megállapítása? Valamint mi lehet a különbség a két helyszín (Pozsony és Kassa) jegyáiraival kapcsolatban, milyen igazságossági aspektus alapján tesznek különbséget a szervezők?

Felhasznált szakirodalom

- Aristotle's, (2011): *Nicomachean Ethics*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Bentham, J. (1996): *Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. University Press, Oxford.
- Darwin, C. (2015): *A fajok eredete*. Typotex, Budapest.
- Friedman, M. (1962): *Capitalism and Freedom*. University of Chicago Press, Chicago.
- Földesiné Szabó Gyöngyi, Gál Andrea, Dóczi Tamás: *Sportszociológia*. Budapest, Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar (TF). 2010
- MacIntyre, A. (2007): *After virtue* (3rd ed.). University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana.
- Mill, J. S. (1989): *On Liberty*. University Press, Cambridge.
- Mill, J. S. (1979): *Utilitarianism*. George Sher, ed. Hackett Publishing.
- Rawls, J. (1971): *A Theory of Justice*. Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge.
- Sandel, M. J. (2009): *Justice. What's the Right Things to Do?* Farrar, Straus and Giroux, New York.
- Simon, R. L., Torres, C. R., Hager, P. F (2015): *Fair play the ethics of sport* (4th ed.). Westview Press, Colorado.
- Warburton, N. (2012): *A Little History of Philosophy*. Yale University Press, New Haven.
- Zimányi, R. (2016): *Sportolók és sportegyesületek közötti minőségi szerződéskötések és átigazolások*. In: Keresztes Gábor (szerk.), *Tavaszi Szél 2016 = Spring Wind 2016*. Tanulmánykötet. IV. kötet: *Pszichológia és neveléstudomány, sporttudomány, szociológia és multidiszciplináris társadalomtudomány, történelem- és politikatudomány* (p. 211–219).
- Zimányi R. G., Géczi G. (2018/a): *Justice at Sport Clubs According to the Theory of Utilitarianism and Libertarianism* *PHYSICAL CULTURE AND SPORT STUDIES AND RESEARCH* 77:(1) pp. 55–60.
- Zimányi R. G., Géczi G. (2018/b): *A Grand Slam tenisztornák igazságossága a versenyzők és a kiemelések aspektusi alapján – A 2017-es US Open férfi egyéni bajnokságának esettanulmánya*. *MAGYAR SPORTTUDOMÁNYI SZEMLE* 19: 4 (76) pp. 60–67., 8 p.
- Zimányi, R., Vermes, K. (2016): *Happy Sport Clubs*. A. Gál, J. Kosiewicz & T. Sterbenz (Eds), *Sport and Social Sciences with Reflection on Practice*. Warsaw: AWF-ISSSS, pp. 117–128.

<http://2019.iihfworlds.com/en/tickets/> (letöltés dátuma: 2018. szeptember 28.)

<https://www.iihf.com/en/events/2019/wm/tournamentinfo/3951/tournament-info> (letöltés dátuma: 2018. november 22.)

<https://www.iihf.com/en/tournaments> (letöltés dátuma: 2018. november 22.)

<https://www.iihf.com/en/worldranking> (letöltés dátuma: 2018. november 21.)

BÉKI PIROSKA

**HOGYAN TOVÁBB?
SPORTOLÓK VISSZATÉRÉSI LEHETŐSÉGEI SAJÁT
SPORTJUKBA VERSENYZŐI PÁLYAFUTÁSUK
BEFEJEZTÉVEL
WHAT'S NEXT?
ATHLETES REPORTING OPPORTUNITIES IN THEIR
SPORTS AFTER THEIR SPORT CARRIER**

Béki Piroska
Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet
beki.piroska@uni-eszterhazy.hu

Absztrakt

A férfi-női viszonyrendszer kiemelt területe a sport. Azt tapasztaljuk, hogy a sport egyneműségének koncepciója egyre jobban gyengül, unisexszé válik, mely erőteljesen befolyásolhatja a nemek megítélését a társadalomban. A „gyengébbik nem” megjelenése és térhódítása a sportban azt jelzi, hogy valami megváltozott a világban, ezért a gondolkodásmódnak is változnia kell. Napjainkban a sport területén kettős folyamat zajlik. 1.) Megjelennek a nők a tradicionálisan maszkulin versenyszámokban is, és ez a nemek viszonyának alakulásában fontos szerepet játszik, hiszen vegyes versenyágak jönnek létre. 2.) Ezzel egy időben a férfiak is megjelennek olyan, korábban csak a nőknek fenntartott területeken, melyeken eddig nem volt lehetőségük. Ez a jelenség figyelhető meg, bár sokkal lassabban, a sportvezetés területén is. Mégis az egyéb sportszerepekben még nem nyitottak meg a kapuk mindkét nem számára a maszkulin, illetve feminin sportokban. A tanulmány azzal foglalkozik, hogy hogyan alakul egy élsportoló helyzete a sport befejeztével, ha saját sportágában egyéb sportszerepekben – koncentráltan az edzői és a bírói szerepekre – szeretné sportágát képviselni. Különös tekintettel kerültek előtérbe azok a sportágak, melyek megítélése társadalmilag nem elfogadott mindkét nem számára.

Kulcsszavak: *nőies, férfias sportok, karrierlehetőségek, egyéb sportszerepek*

Abstract

Sport is the highlight of the male-female relationship system. The concept of homogeneity has become more weakened, sport become unisex, which strongly influences gender judgment in society. The „weaker sex“ appearance and spread of the sport indicates that something has drastically changed in the world, so thinking has to change also. Nowadays, there is a dual process in the field of sport: 1.) women appear in the traditionally masculine sports, and this plays an important role in the development of gender relations as mixed races arise; 2.) at the same time, men also appear in previously reserved areas for women, which they have not had opportunities so far. This phenomenon can be observed, though much slower in sports management. Yet in other sports roles the gates for both sexes have not yet been opened in masculine and feminine sports. The study examines how the status of an athlete will be transformed after sport, if he/she wants to remain his or her sport in other sports roles - concentrating on coaching and judging roles - to represent his or her own sport. Particularly, the study focuses on those specific sports whose judgment is not socially acceptable to both sexes.

Keywords: *feminine-masculine sport, carrier opportunities, other sports role*

Bevezetés

Hosszú ideig a nők számára nyitva álló egyetlen értelmiségi pálya a tanárnői, tanítónői volt. A nők ki voltak zárva a polgári jogokból, a hadseregből, sőt az egyetemi szintű tanulmányokból is. Egyetlen lehetséges út adódott a kitörésre, mégpedig, hogy megkísérelnek "férfiakká válni" és alkalmazkodnak a "férfias" szakmához. A férfiak hatalmi pozíciója és a munkamegosztás kapcsolata nagy szerepet játszik a legáltalánosabb egyenlőtlenségi viszonyok meghatározásában. A férfiak elnyomó uralma a modern társadalmakban megmaradt, ezért a nők feladata harcolni az egyenjogúságért (Andorka, 2006).

A nők munkamegosztásban elfoglalt helye, (korlátozott) megjelenése a férfi szakmákban kevésbé tükrözi a nők helyzetének megváltozását, hiszen a női karrierépítési elköteleződést erősen korlátozza, „lenyomja” az úgynevezett foglalkozási „üvegplafon” létezése (Dabasi Halász, 2011; Fekete és Siposné Nádori, 2013). Nem is beszélve arról, hogy a hölgyek - a történelem legkorábbi időszakától kezdődően - részt vettek a munkamegosztás rendszerében, döntően a háztartás körüli munkák területén (Pető, 2017). A nők megjelenése a sportban nyilvánvalóvá tette, hogy egy új területen kívánnak „megmérkőzni” a férfiakkal: nem kevés kihívás elé állítva a teljesítmények mérhetőségéről kialakított korábbi vélekedéseket és sztereotipikus felfogásokat (Béki, 2017). Ugyan a sportokban már közelítünk az egyenlő részvételi arányhoz nők és férfiak viszonylatában (olimpic.org) – ezt mutatja a közel 50-50 százalékos részvételi arány a riói olimpiai játékokon – viszont azokban a sportágakban, melyek nem elfogadottak az ellentétes neműeknek (pl. női ökölvívás, férfi műúszás), nincs továbblépési lehetőség az élsport után egyéb sporttal kapcsolatos szerepekben.

Ahogy a hagyományos nemi szerepek gyengülnek vagy eltűnnek, úgy tudnak egyre jobban behatolni a nők a különböző sportágakba. Annak ellenére, hogy a nők és a sport több segítséget kapnak – például az amerikai kontinensen, a IX. törvénycikk által, 1972 óta az amerikai jog megtiltotta bármilyen szövetségi anyagi támogatást élvező oktatási programban vagy tevékenységben a nemi alapon való megkülönböztetést –, még van kihasználatlan terület (Béki és Gécz, 2017).

A témával foglalkozó szakirodalmak a 21. század változásai közül azzal a folyamattal foglalkoznak a leginkább, mely a nők jogképességével van összefüggésben. A modernizáció széles körben együtt járt a nők jogképességének elismerésével és egyenlő jogaik fokozatosan kiterjedő biztosításával. Megváltozott a helyzetük a munkaerőpiacon, mert kitértek a háziasszonyszerepből, és a család mellett is munkába álltak, mi több, az egyre divatosabb szingliséget is felvállalva karrierre is törnek. Megnyílt előttük a közélet, a politika, a kultúra, azon belül a sport több területe. A munkamegosztás változásával módosult a nők helyzete is. A nők már az ipari forradalom idején megjelentek a munkaerőpiacon, bár akkor még csak szakképzetlen segédmunkás munkakörökbe tudtak beszivárogni (Somlai, 1997).

Maga a sport is maszkulin területnek minősül, főleg Magyarországon, mely-

ben számos gender konfliktussal találkozunk. Ezen kívül a sport utáni élet nehézségeivel találkozó volt profi sportolóknak az élet egyéb területein is meg kell küzdeniük a megmaradásért, más közegben másképpen viszonyulnak hozzájuk, ezért egyfajta „bukás” érzésével kell szembe nézniük. Különösen igaz ez azokra a sportágakra, ahol a társadalom meghatározza a sportághoz kapcsolódó elfogadott uralkodó nemet.

A sport hazánkban egyben kiemelt stratégiai ágazat is. A sportoló is megjelenik a munkaerőpiacon, és a sportkompetenciákkal bíró munkavállaló hatékonyabban alkalmazható. Bár a sportágakban megjelenő kompetenciák nem teljesen azonosak, hiszen eltérő a csapatsportágak és az egyéni sportágak képviselőinek csapatmunkára való képessége, viszont a sporttal kapcsolatos alapkompenciák megegyeznek. Ezek a fejlett kompetenciák és az élethosszig tartó tanulás szükségessége ma már elengedhetetlen feltétel a sikeres pályaválasztáshoz. Így a sportolói szegmensre mint munkaerőpiaci bázisra is vonatkoztatható, hogy a globalizáció, a tudásalapú gazdaság térnyerésével új rendszerek épülnek ki, ezzel együtt új elvárások jelennek meg. Nemzetközi szinten kell gondolkodni, megfelelni, fejleszteni a piaci erőforrásainkat (Faragó és Konczosné, Szombathelyi 2017).

Két olyan problémát szeretnék felvetni, mely a szakirodalomra támaszkodva személyes tapasztalatomon is alapul. Egyrészt a megküzdés bonyolult és időigényes folyamat, folyamatos felkészültséget követel a sportolók, az edzők és a sportvezetők nemének értékelése területén, másrészt az élsportolók sportkarrierük befejezése utáni lehetőségei eléggé korlátozottak, elhelyezkedésük saját sportjukban vagy esetleg más területeken nehézkes, sokszor lehetetlen.

Genderfelfogások a sportban

Sok tanulmány íródott a gender és sport az olimpiák történetében témáról, melyek közül a nőket érintőeket ebben a fejezetben bemutatom. Jelen vannak olyan történetek és riportok, melyek a nők marginalizációjáról szólnak a sportokban, vagy a Nemzetközi Olimpiai Bizottság szervezetének ranglétráján való feljutás vagy egyáltalán megjelenés lehetőségét említik. Ugyancsak a régi és a modern játékokon a nők sportolási lehetőségekből való kirekesztéséről adnak információt. Más esetekben az olimpiai hősök és hősnők megpróbáltatásainak és kihívásaiknak történetéről olvashatunk.

A nők és az olimpiai játékok összefüggése sok oldalról megközelíthető téma. A cél elérése érdekében a sportolók és az egyes nemzetek képesek átlépni olyan határokat, mint például a férfi versenyzők nők közötti indulása (Gál és Farkas, 2016), melynek a szexvizsgálatok bevezetése vetett véget (Béki, 2015). Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni a sport központi szerepét sem, mely szerep az erőviszonyok nemi, osztály-, rassz/származás- és szexualitásalapú körülbástyázásán (Eitzen, 1996) alapul. Az asszonyoknak és lányoknak joguk van sportolni és kihasználni a fizikai aktivitás és egyéb lehetőségek forrásait (Lenskyj, 2005).

A nyugati országokban, a gender témájára összpontosítva, kitaláltak egy univerzális „nőt”, aki egyenlő sportlehetőségeket érdemel. A versenysportok tekintetében évtizedekig azon volt a hangsúly, hogy több sport és sportesemény legyen a nők számára megvalósítható, elfogulatlan tudósítások legyenek, nagyobb anyagi biztonság, több támogatás, fejlettebb karrierlehetőségek, jobb képzések és a többi, míg a nemzetközi sportversenyek szervezése, aminek a csúcsa az olimpia, érintetlen marad (Béki, 2018).

Bodnár (2003) tanulmányában kifejtette, hogy a férfi identitásra vonatkozó szerepfelfogás a sport kapcsán átalakításra szorul. A mai modern társadalmakban, így Magyarországon is a női és a férfi szerepek mind a munkaerőpiacon, mind az egyéb területeken, így a sportban is összeolvadnak. Bodnár (2012) doktori disszertációjában leginkább az edzői kompetenciákat vizsgálta, és azon belül a nők elfogadottságát ezen a területen. A férfias küzdősportokkal szemben a nőknek ajánlott testmozgások a versenysporttal nem azonosíthatóak, mert olyan tulajdonságok kellenek hozzá, melyekkel a nők nem rendelkeznek. A nőknek ajánlott sportokat úgy jellemezhetjük, hogy azokat áthatja az esztétikum, az örömszerzés és a testélmény megélése. Nehéz figyelmen kívül hagyni a folyamatos egyenlőtlenséget a férfiak és a nők versenyzési lehetőségei között az általuk választott sportágban (pl. küzdősportok), valamint a folyamatosan jelen lévő sztereotípiákat arról, hogy melyek a megfelelő és a nem megfelelő sportok a nők számára.

Metheny (1965) elméletében a sportágak társadalmi elfogadottságát vizsgálta, melyben bemutatta, hogy a nők számára melyek azok, amelyek elfogadottak, és melyek azok, amelyek nem. Három csoportba sorolta a sportokat tulajdonságaik szerint. Az első csoportba tartoztak azok, melyeknek nem elfogadott az űzése, a másodikba azok, melyek semlegesek, és a harmadikba pedig azok, melyek tökéletesen megfelelőek nők számára. A csoportokat is alkategóriákra osztotta magyarázattal.

Elsőként nem javasolja azokat a sportágakat, melyekben közvetlen fizikai kontaktus jelenik meg az ellenfelek között. Ilyenek a kézilabda, a labdarúgás, a küzdősportok stb. Másodszorra nem tartja elfogadhatónak azon területeket, melyek esetében nagy súlyú tárgyakat kell mozgatni, illetve a test erejét erőteljesen igénybe veszik. Ilyen sportág például a súlyemelés. Harmadsorban nem ajánlott a hosszú távú folyamatos megterhelés, mely a maratoni futóknál, a sífutóknál stb. jelenik meg. A semleges kategóriába tartoznak azok a sportok, melyeknél a mozgatott tárgy súlya közepes, nem igényel nagyobb erőkifejtést, illetve azok a sportágak, ahol az ellenfelek között a testi kontaktust tiltják ezzel kisebb helyet hagyva a sportolók között (kosárlabda). A kifejezetten nőies kategóriába tartoznak azok, ahol a sporteszközök súlya könnyű, kicsi (gerelyhajítás, tenisz stb.), vagy esztétikai élményt nyújt a nézőnek (ritmikus gimnasztika, szinkronúszás stb.). További két kategóriában határozta meg azokat a sportokat, melyeknél a fizikai kontaktus lehetetlen, hiszen háló választja el egymástól az ellenfeleket (tollaslabda, röplabda, tenisz stb.), illetve melyek ízületi mozgékonyt, hajlékonyt igényelnek (magasugrás stb.).

Béki (2018) megvizsgálta, hogy Magyarországon mely olimpiai sportágak kerülhetnek a kutatás fókuszába Metheny rendszere alapján. A sportszakemberek válaszai alapján rajzolódott ki a hazai sportági besorolás (1. táblázat). Így jelen tanulmányban az 1. táblázatban lévő maszkulin és feminin sportágak kerültek összehasonlításra Metheny korábbi csoportjaival.

	Érték	Sportágak
Feminin	1-2	műkorcsolya, ritmikus gimnasztika, szinkronúszás
Maszkulin	4-5	birkózás, judo, ökölvívás, súlyemelés, labdarúgás, jégkorong, nehéztatlétika
Kétnemű	3	vízilabda, röplabda, kézilabda, kosárlabda, taekwondo, kenu, kajak, maratoni futás, rúdugrás, kerékpár, gyorskorcsolya, evezés, sífutás, biatlon, atlétika, asztalitenisz, tenisz, tollaslabda, torna, triatlon, úszás, vívás, vitorlázás, szörf, műugrás, lovaglás, sprint, gyéplabda, íjászat, sportlövészet, öttusa, bob, jégteke, szánkósportok, hódesházás, síugrás

1. táblázat: A sportágak megítélése (Béki, 2018)

Sportolók karrierlehetőségei

„A hatalommal való visszaéléseket a sikeréhség fűti, újra kéne fogalmazni az élet-halál ura edzők szerepét, és újra kéne építeni a versenyzőkkel való kapcsolatukat. Ehhez viszont képzetesebb, empatikusabb és nem ex-bajnokokból lett mesterekre lenne szükség.”
(Budaváry, 2018)

A legaktuálisabb és legtöbbet emlegetett téma a sportolói kettős karrier kérdése. Ebben a témában több neves kutató (Farkas, 2012; Sterbenz, Gulyás, Kovács és Zilinyi, 2017; András és Havran, 2017) eredményeit láthatjuk különböző sportágakban. Ami érdekes, hogy a munkaerőpiaci elhelyezkedés esélyeit latolgatják, de nem foglalkoznak specifikusan a sportágakba való visszatéréssel versenyzés után. Az Európai Unió is megfogalmaz iránymutatásokat a témában „EU Guidelines on Dual Careers of Athletes” címen, mely 2012-ben jelent meg, és szintén nem foglalkozik külön a témával. Magyarországon is megjelentek olyan programok, melyek kifejezetten az élsportolók életútját segítik. A MOB Olimpiai Életút és az EMMI Sportcsillagok Ösztöndíjprogram számos lehetőséget nyújt, bár nem segíti a saját sportágba való visszatérést. A sportolói

kettős karrier kérdése Európa-szerte ismert téma, de hazánk mégis kevés jó gyakorlattal rendelkezik. A Magyarországon működő két támogatási program kedvezményezettjeinek köre szűk, hiszen csak azokat a felsőoktatásban tanuló sportolókat támogatja, akik tanulmányaik ideje alatt esélyesek éremszerzésre (Farkas, Jókay és Kozsla, 2017).

Számos szakirodalom hasonlóképpen foglalkozik a pedagógia és a sport aspektusaival (Gombocz 1998, Révész, Bognár és Géczi, 2007, Gombocz és Gombocz 2008, Révész, Bognár, Csáki és Trzaskoma-Bicsérdy, 2013). A kötelező iskolai testnevelés elindításának például egyik kiemelt célja pont a sport hozzájárulása a fiatalok fejlesztéséhez (Bodnár és Perényi, 2016). Az élsportolói életút merőben eltér a hagyományostól. Egy civil szakmában elhelyezkedő ember 12-17 évet tölt iskolapadban, majd tanulmányai befejeztével kikerül a munkaerőpiacra, ahol a nyugdíjig dolgozik. Ezzel szemben az élsportoló az általános iskola megkezdésével együtt elkezd karrierjét is. Így a tanulásra kevesebb idejük marad. Kettős karrier tekintetében 2 területet kell megemlíteni: az egyik az iskolázottság, a másik a munkaerőpiacra való kilépés. Mindkettő folyamatos konfliktusokat rejteget (Kiss, 2017).

Az egyén pályaválasztása egy több évig tartó döntési folyamat, melyet befolyásol az adott munkaerőpiaci háttér, a család pályaorientációja, a szülők foglalkozása, legmagasabb iskolai végzettsége, a tanárok, az osztálytársak és a barátok, azaz a közeg, melyből az egyén kikerül (Rámháp, 2017). A magasabb végzettségűek a munkaerőpiacon nagyobb eséllyel indulnak, előnyösebb pozícióban (Somlai, 2010). Számos korábbi kutatásban megjelent (GfK, 2015; Deloitte, 2015), hogy a középiskolások és a felsőoktatásban részt vevő hallgatók nem rendelkeznek reális pályaképpel. Általánosan magasabbnak jósolják várható jövedelmi szintjüket vagy elhelyezkedési esélyeiket.

Az élsport utáni civil karrier különböző irányokat vehet. Az eredményes sportolók könnyebben vették az akadályokat a sportág befejezésére vonatkozólag, mint kevésbé eredményes társaik. Az iskolázottság is befolyásolta lehetőségeiket, hiszen nagyobb körben tudtak elhelyezkedni a munkaerőpiacon, így kevesebb foglalkoztatási nehézséggel kerültek szembe a későbbi életükben (Murphy, Petitpas és Brewer, 1996; Williams és Ryce 1996). Az élsportolók gyakran minden energiájukat arra összpontosítják, hogy sporteredményeket érjenek el, így a civil életben sokszor ezek után elengedik a kezüket, és légtüres térbe lépnek ki (Fragó, Béki és Konczosné, Szombathelyi 2018). A sporton kívüli karrier fontosságára időben fel kell hívni a figyelmet, melyben komoly szerepet játszanak a szülők, az edzők, a tanárok, illetve a sportági szövetségek is (Fragó, 2015).

„Fiatalkorban választott sportkarrier esetén problémát jelent az is, hogy számos fiatalkorban tehetségesnek tartott sportoló nem jut el olyan szintre, hogy a sport megélhetési lehetőséget biztosítson számára. Nekik az iskola befejezése után a munka világába kell kilépni a sportkarrier helyett. Ezért is fontos az, hogy az utánpótlás-neveléssel foglalkozó szervezetek, szakemberek figyeljenek arra, hogy a sport és tanulás egyensúlya fennmaradjon” (Gósi és Sallói,

2017). Gósi 2018-as tanulmányában jelenik meg az élsportolók egyik lehetséges karrierépítési útja, mégpedig a saját sportágban rejlő jövő egyéb sportszerepekben, mint edző, sportvezető vagy sportriporter.

Faragó és Konczosné Szombathelyi 2017-ben megjelent kutatásukban éppen azt vizsgálták, hogy a sportolói karrier után milyen szakmai tervekről számolnak be a sportolók. Jellemzően interjúalányaik sportágaktól függetlenül a sportba való visszatérésüket tervezik, ezen a területen szeretnének szakmailag kibontakozni. Egyrésztől jelentős az az eredmény, mely szerint sportszakmai tanulmányaikat szeretnék folytatni, és a sportban szeretnének a továbbiakban is tevékenykedni (11,3%), a másik nagy terület a saját sportvállalkozás alapítása (8,1%) vagy sportklub (4,8%) szeretne létesítése volt.

Módszertan

A szakirodalmi alapokat szem előtt tartva ebben a tanulmányban egy speciális területet vizsgáltam. Arra voltam kíváncsi, hogy milyen esélyei vannak Magyarországon, ebben a kulturális közegben egy volt élsportolónak visszatérni sportágába. Célom az volt, hogy bemutassam azokat a sportágakat a bírói és edzői lehetőségekkel, melyeket a társadalom nem kívánatosnak talál férfiak vagy éppen nők számára. Így a további sportszerepekbe való belehelyezkedés nem egyszerű feladat egy volt női vagy férfi versenyzőnek.

Az interjúk készítése során igyekeztem a közvetlen beszélgetés semleges feltevéleit biztosítani. A félig strukturált formát választottam, melyben zárt és nyitott kérdéseket egyaránt alkalmaztam. Ez utóbbi lehetőséget ad a válaszadónak arra, hogy elmondja saját véleményét. A félig strukturált interjúformánál egy adott probléma áll a kérdések fókuszában, és nem csak a kérdezett személye (Héra és Ligeti, 2005). Az interjúkat személyesen vettem fel: sportáganként, nagy létszám esetén csoportosan, kisebb létszámnál egyénileg.

Kutatásom során a félig strukturált mélyinterjút az élsportoló nők szubjektív véleményének feltárására használtam. Metheny besorolásában és az 1. táblázatban megjelenő férfias, illetve nőies sportágakat űző magyar válogatott sportolónőket (N = 123) kérdeztem meg arról, hogy mi a véleményük saját sportágukban a karrierlehetőségeikről. A kérdések azon részét pontosan kidolgoztam, amelyeket minden interjúalanyomnak feltettem, hogy lehetőségem legyen az összehasonlításra. A beszélgetések során felmerült spontán kérdések alkották az interjúk másik részét. A sportolónőkkel készített interjúkat – az interjúalanyok beleegyezésével – diktafonon rögzítettem. Az interjúk előre egyeztetett időpontokban, nyugodt körülmények között, legtöbb esetben külön helyiségben zajlottak. Az interjúk időtartama személyenként 20-60 perc között alakult. Így a mintába az alábbi sportágak női versenyzői kerültek:

Csapat sportágak: kézilabda: 9 fő, röplabda: 6 fő, vízilabda: 12 fő, labdarúgás: 21 fő, jégkorong: 23 fő.

Egyéni sportágak: ritmikus gimnasztika: 7 fő, ökölvívás: 15 fő, súlyemelés, súlylökés: 6 fő, judo: 6 fő, birkózás: 6 fő, nehéztatlétika: 4 fő, szinkronúszás: 3 fő, műkorcsolya: 7 fő.

Az interjúk során leginkább az edzői és bírói szerepekre voltam kíváncsi, melyet olyan módszerrel vizsgáltam, hogy arra kérdeztem rá, az élsportoló nőknek milyen eddigi tapasztalataik vannak az esetleges hasonló nemű bírókkal vagy edzőkkel kapcsolatban, és milyen lehetőséget látnak maguk előtt saját sportágukban.

H1: A szakirodalmi alapokra támaszkodva azt feltételeztem, hogy a női versenyzőknek a férfias, illetve férfi versenyzőknek a nőies sportágakban sportolói pályafutásuk befejeztével nincs lehetőségük egyéb sportszerepekbe visszatérni (edző, bíró).

H2: Továbbá azt feltételeztem, hogy a sportolók ezen sportágak esetében jobban elfogadják az ellentétes nemű edzőket, mégis saját karrierlehetőségük között szerepelnek ezek a szerepek.

Eredmények

A kézilabda a kérdőíves eredmények alapján hazánkban nem tartozik a férfias sportágak közé, mégis az 1965-ös besorolásban oda tagozódik. Válaszadóim is mind durva sportnak tartják, mégis úgy gondolják, hogy a nők részvétele elfogadott, melyet az eredményességgel magyaráznak. Az 50 év és az eredmények meg tudják változtatni egy női szakág megítélését, sőt a bírói karrier is elfogadott női pálya a sportágban. Viszont egyetlen interjúalanyom sem számolt be arról, hogy korábban női edzője lett volna. Érdekességként elmondható, hogy 2 sportolónő jövőbeli tervei között viszont szerepelt az edzői karrier kézilabdában.

„El sem tudom képzelni, hogy nő legyen az edzőm.”

Nyilatkozta egy kézilabdás nő, majd az interjú során később pedig ellentmondásosan vélekedik saját karriercéljaival kapcsolatban:

„Szeretnék továbbtanulni, és kézilabdaedző szeretnék lenni.”

Érdekes eredmény számomra a vízilabda női szakágának megítélése. Míg a vízilabdázó nőket – hasonlóan, mint a kézilabdázókat – férfiasnak tartják, magát a sportágat a fizikai kontaktus ellenére semlegesnek tekintik. A válogatottban játszó nők ezt hasonlóan az eredményességgel magyarázzák, és a kézilabdához hasonlóan egyenlőre csak női bírókkal találkozunk Magyarországon. Ugyan a vízilabda női szakága sokkal fiatalabbnak számít, mégis mindkettő megítélése hazánkban nemileg semleges, a női versenyzők lehetőségei a visszatérésre mégis egyenlőre váratnak magukra. A vízilabdázó nők körében az edzői pálya

nem csábító karrierlehetőség, de kivétel nélkül tervezik a továbbtanulást, vagy már túl is vannak az egyetemi diploma megszerzésén.

*„Nem hiszem, hogy edzőként ma a vízilabdában nőként van esély.”
(Vízilabdázó nő)*

A röplabda esete éppen ellentétes. Metheny rendszerében nők számára elfogadott sportnak számít. A sportolónők csinosak, melyet a pályán sportruházatukkal is igyekeznek hangsúlyozni. Mind az edzői, mind pedig a bírói pálya nyitott mindkét nem számára, hiszen a gyakorlatban mindkét nem megjelenik mindkét szerepben. Nem csoda így az az állítás sem, hogy a válaszadók semlegesnek tekintik ezt a csapatsportágat is, tehát ez esetben is változott a megítélése a korábbi, 1965-ös besoroláshoz képest. Az edzői pályaválasztást a sportolónők tervezik is, jó lehetőségnek tartják a későbbi pályaválasztás során a sportágukban maradni.

„Példaképem az edzőm, ő pedig nő.” (Röplabdás nő)

A jégkorong és a labdarúgás tradicionálisan férfias eredetétől még 50 év elteltével sem tudott megválni annak ellenére, hogy a labdarúgó nők eredményesen szerepelnek. Mindkét sportágban jellemző, hogy női edzők egyelőre nem jelentek meg a munkaerőpiacon, és nem is tervezik a sportolónők, hogy a jövőben edzőként képviseljék sportágukat. A labdarúgó nők leginkább a külföldi karrierlehetőségeket keresik más területeken, a jégkorongozók hasonlóan egyéb szakmákban tervezik a jövőt Magyarországon. Labdarúgásban a női bírók jelenléte azonban már megfigyelhető, jégkorongban még ez sem jellemző, viszont még ezen a területen sem elfogadott a nők jelenléte. Sajnos a jégkorong női szakága fiatalságából is adódóan eredményességben is erősen elmarad a férfi szakágtól.

„Nem szeretem, ha nő vezeti a mérkőzést.” (Labdarúgó nő)

Az egyéni sportágakban jobb helyzetük van azoknak a nőknek, akik edzői pályára készülnek. Leginkább a nehézatlélikában és a küzdősportokban figyelhető meg az a tendencia, hogy egyre több női edzőt foglalkoztatnak a klubok, sőt egy-egy női szakág élén (pl. ökölvívás) a szövetségi kapitány is nő. Azért kiemelkedő ez az eredmény, mert az ökölvívást tartják az egyik legdurvább sportnak, és a női szakág náluk a küzdősportok között is utolsóként jelent meg az olimpiai játékokon, mégis ez a szemléletmód-változás már jelentős eredményt jelent. Bár a sportolók arról számoltak be a küzdősportokban, hogy elnyomottak a férfiak mellett, de ez a fejlődési folyamat pozitív irányt mutat. Hasonlóan jellemezhető a női bírók jövőképe is, bár ez annak is köszönhető, hogy a nemzetközi szövetség kötelezővé tette a női bírók alkalmazását olyan versenyeken, ahol indulnak nők. Az arányok azért minden esetben a férfiak javára billentik a mérleget.

„Nekem mindegy, hogy nő vagy férfi vezeti a mérkőzést.” (Ökölvívó nő)

A súlyemelést és az ökölvívás tartják az összes sportág közül a legférfiasabbnak. Ezen belül is azt gondolják, hogy a súlyemelés egyik nem számára sem elfogadott, a sportolók teste eltorzul, egészségtelen, elutasítják az emberek részvételét ebben a sportban. Ugyanakkor a sportolónők nem érzik ezt az ellenállást. Sportágukat keménynek tartják, de egyelőre nem jellemző a továbbtanulás igénye a női sportolók között. A bírói lehetőségek hasonlóan nyitottak a nők számára, de edzőként egyelőre nem jellemző a részvételi kedv sem. Sok esetben a súlyemelő nők a nehéztatlétikából érkeznek, ahol viszont a női edzők jelenléte megfigyelhető a pályán, ezért érdekes, hogy sportágváltás után kimerülnek a lehetőségek.

„Nekem mindig is férfi edzőim voltak, sőt az edzőm a párom is, így jobb az összhang.” (Súlyemelő nő)

A nőies sportok speciális helyzetben vannak. A műkorcsolya kivételével egyelőre nem jellemző a férfiak részvétele ezekben a sportágakban az olimpiai játékokon. Már ugyan behatoltak erre az ismeretlen területre, de még csak a szárnyaikat bontogatják. A férfi szinkronúszók zöld utat kaptak a világbajnokságokra, a ritmikus gimnasztika férfi szakága még küzd az elismerését. A sportágak női képviselői elutasítják férfiak részvételét az utóbb említett két sportágban. A bírói pálya viszont nyitott a férfiak számára, egyelőre mégsem jellemző karrierválasztás a sportágba kerülő sportolóknak. Leginkább kívülről kerülnek be a férfi bírók a szakmába, sportági múlt nélkül. A női versenyzőkkel készített interjúk során viszont kiderült, hogy a férfi bírók jelenléte fontos a sportágban, az edzőké viszont nem.

*„Férfi edző elképzelhetetlen a mi sportágunkban.”
(Ritmikus gimnasztikát űző nő)*

A műkorcsolya az egyetlen olyan sport a téli olimpia sportágainak történetében, amelyet eredetileg inkább a férfiak sportjának tartottak, az évek során azonban a média és a különböző divathullámok (ruházat) hatásai elősegítették, hogy ez a sport „nemet váltson”, és mára a kifejezetten nőies sportágak közé tartozzon (Adams, 2011). A folyamatot az a trend is erőteljesen befolyásolta, miszerint a kűrruhák esztétikai színvonala hozzátartozik a teljesítményhez, és a pontozásnál a bírók figyelembe veszik azt. A férfiak megjelenése a flitteres, csillogó ruhákban, mindez a sportág kecses lágy mozdulataival összekapcsolva – miközben a versenyzők a nőpartnereiket emelik, vagy a jégtáncban a hagyományos tánchoz hasonlóan vezetik – egy nőies karaktert kölcsönzött a sportágnak (Béki, 2018). A műkorcsolyában mindkét nemnek van lehetősége a sportágba való visszakerülésre versenyzői karrierjük befejeztével, a itt teljesen elfogadottan jelenik meg mindkét nem minden sportszerepben.

Összességében elmondható, hogy nagyon változó, hogy milyen elvek mentén fogadják el a sportolók a bírók és az edzők nemét saját sportágukban. Néhol ellentmondások jelennek meg (ökölvívás) a nagyon férfias jelleg és a nők elfogadása az edzői-bírói pályán között, máshol pedig éppen ellenkezőleg (kézilabda). Vannak még olyan sportágak, melyekben a férfiak megjelenését edzői szerepben egyenlőre elutasítják (RG), és vannak, ahol pedig a nőket nem látják szívesen (labdarúgás). Megjelennek olyan sportágak is, ahol elfogadott lenne a női edzők jelenléte (vízilabda, birkózás), mégsem jellemző karrierválasztás a sportból kiöregedő versenyzőknél. Ugyanakkor a bírói pálya minden sportág esetében mindkét nem számára elfogadottnak tekinthető.

Konklúzió

A sportágakban eltöltött idő befolyással lehet a közvélemény megítélésére. Gondoljunk csak arra, hogy azok a férfias sportágak, melyek már régebb óta befogadták a női résztvevőket, évről évre elfogadottabbak lesznek. Példaként említhető az a folyamat, mely az olimpiákon figyelhető meg a küzdősportokban. Azok a sportok, melyek már kétneműként csatlakoztak az olimpiai programba – mint például a taekwondo –, kutatásomban a nemileg semleges kategóriába sorolódtak, és a női résztvevőket nem ítélik meg sztereotípiák alapján. Az ökölvívás esetében viszont, ahol minden küzdősport után legutolsónak kerültek a nők a szorítóba, a nézőknek és a sportvezetőknek még szokniuk kell a versenyzőnők jelenlétét és versengését. Persze a nőies sportok területén is ugyanez az elv bizonyul igaznak, hiszen a műkorcsolyában a férfiak részvétele nem kérdőjelezi meg senki (bár tény, hogy ez egy úgynevezett „nemváltó” sportág), ugyanakkor a műúszásban még szokatlan a férfi sportolók jelenléte, és egyenlőre nem is szerepelnek az olimpiai játékokon.

A sportolók percepciói hasonlóan fontosnak tűnnek, hiszen később saját tapasztalataik fogják meghatározni, hogyan vélekednek a különböző sportágak női, illetve férfi szakágairól. Míg a férfi edzők jelenléte elfogadott egy maskulin sportág női szakága mellett, addig elképzelhetetlen jelenleg, hogy egy női edző jelenjen meg egy férfi szakág élén ugyanebben a sportágban. Még klubszinten esetleg előfordulhat egy-egy ilyen jelenség, de inkább csak egyéni sportokban, de magasabb szinten egyelőre kizárt. Így ezen a területen a nőknek megmaradt az alsóbbrendűség és a jövőbeli változásokban való reménykedés, ha realizálódik.

Az eredményekből kiderül, hogy egyes sportágakban a továbblépés lehetőségében még manapság is üvegplafonba ütköznek a volt sportolók, főleg az edzői szerepekben. Álláspontom szerint a sportágak a kétneművé vagy a semlegesé válás irányába haladnak. Tagadhatatlan azonban, hogy a sportágakkal kapcsolatos nemi sztereotípiák még jó ideig befolyásolhatják a sportágak változási trendjeit, így a karrierlehetőségeket is.

Hipotéziseim egyes sportágakban igaznak, másokban hamisnak bizonyultak. Az a feltevés, mely szerint a női versenyzőknek a férfias, illetve férfi versenyzőknek a nőies sportágakban sportolói pályafutásuk befejeztével nincs lehetőségük egyéb sportszerepekbe visszakérülni (edző, bíró), labdarúgás, jégkorong esetében egyértelműen beigazolódott. Az egyéni sportágakban viszont minden esetben megdőlt. Bár az edzői karrierek egyelőre jobban visszaszorítottak, mint a bírói területek, mégis folyamatos javuló tendencia figyelhető meg.

Az interjúk kutatásból kiderült az is, hogy a sportolók a férfias sportágak esetében jobban elfogadják az ellentétes nemű edzőket, viszont a nőies sportágakban nem jelennek meg edzőként férfiak, de a bírói karrier régóta nyitott számukra. Saját karrierlehetőségeik között szerepelnek viszont az edzői szerepek annak ellenére, hogy elutasítják a férfias sportágakban a női edzőket. Ez alól kivételt képez az ökölvívás, ahol a női szövetségi kapitány elismertsége egyre inkább elfogadott, így a klubedzők lehetőségei is nőnek.

Budaváry Ágota soraival zárnam a témát, mégpedig azért, mert egyetérték azzal, hogy megoldásra vár az edzőképzés. Szükség van kiváló szakemberekre, hogy kiváló sportolót nevelhessenek, és ebbe fog tudni bekapcsolódni a nemiséggel kapcsolatos problémakör. Azaz Magyarországnak oda kell figyelni a nők hangjára a sportban, az edzőképzésben és minden olyan területen, ahova eddig nem tudtak vagy már nem is próbálnak bekerülni a „gyengébbik nem” tagjai.

Magyarországon ez nagyon kicsi hangerővel zajlik. Nálunk minden késlekedve derül ki, az emberek, de főleg a nők egyszerűen nem mernek nyíltan beszélni erről. Kontrapontként pár héttel ezelőtről a cannes-i filmfesztivál megnyitóját mondanám, ahol az egyik beszéd azzal kezdődött, hogy „Mesdames, Mesdames, Mesdames et Messieurs...”, és azzal folytatódott, hogy itt nem lesz játéktere Harvey Weinsteinnek. Vagyis ők folyamatosan emlékeznek arra, hogy igen, a nőket védeni kell, és kiállni a jogaikért. Magyarország pedig mintha megfeledkezett volna azokról a kirívó visszaélésekről, amelyeket a mi – amúgy nagyszerű életművel rendelkező – kiválóságaink elkövettek, akár a színházban, akár a sportban. Az áldozataik pedig nagyon kicsi figyelmet kaptak szerintem (Budaváry, 2018).

Felhasznált szakirodalom

Adams, M. L. (2011): *Artistic Impressions: Figure Skating, Masculinity, and the Limits of Sport*. University of Toronto Press, London, Canada.

Andorka, Rudolf (2006): *Bevezetés a szociológiába*, Budapest, Osiris Kiadó.

András, K., Havran, Zs. (2017): *New business strategies on football clubs*. *Abstract - Applied studies in agribusiness and commerce* 9. 1-2. 67-74.

- Béki, P. (2015): Masculine brave in the feminine winter sports. *Apstract - Applied studies in agribusiness and commerce* 9. 1-2. 81–85.
- Béki, P. (2017): Sztereotípiák a sportban, avagy a női sport létjogosultsága napjaink magyar társadalmában. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport* 44. 171–189.
- Béki, P., Géczi, G. (2017): Women on ice - gender equalization. *Apstract - Applied studies in agribusiness and commerce* 11.1-2. 137–145.
- Béki Piroska (2018): Multidimenzionális nemi sztereotípiák a 21. század versenysportjában Magyarországon. PhD értekezés, Testnevelési Egyetem. Budapest.
- Bodnár, I., Perényi, Sz. (2016): Értékháló az iskolai testnevelés körül. In Kovács, K. (szerk.): *Értékteremtő Testnevelés*. Debreceni Egyetemi Kiadó. Debrecen. 101–110.
- Bodnár, Ilona (2003): Társadalmi diskurzus a női sportról a múlt század első felében. In: Földesiné Szabó, Gy., Gál, A. (szerk.): *Sport és társadalom*, Budapest, Magyar Sporttudományi Szemle, 116–133.
- Bodnár Ilona (2012): Az edzői munka mint női foglalkozási életpálya. PhD-disszertáció Semmelweis Egyetem, Budapest.
- Bordás, S., Mező, V., Kontó, G. (2010): Pályakövetés 2010. A Kodolányi János Főiskola végzett hallgatóinak pályakövetési vizsgálata. Székesfehérvár, Kodolányi János Főiskola. Forrás: <http://karrier.kodolanyi.hu/banner/palyakovetes2010.pdf>, letöltés: 2018. 02. 01.
- Dabasi Halász Zsuzsanna (2011): *Munkaerőpiac és foglalkoztatáspolitikai*. Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc.
- Deloitte (2015): A frissdiplomásoknak már nem a magas bér a legvonzóbb. Forrás: <http://www2.deloitte.com/hu/hu/pages/karrier/articles/first-stepssajto-2015.html>. Letöltés: 2018.01.05
- Egyetem. Online elérhetőség: Forrás: http://felveteli.sze.hu/images/stories/docs/dpr_1.pdf. Letöltés: 2018.01.20.
- Eitzen, D. S. (1996): Classism in sport: the powerless bear the burden. *Jornal of Sport and Social Issue* 20. 1 95-105. DOI 10.1177/019372396020001008
- Faragó Beatrix (2015): *Élsportolók életpálya modelljei*. Campus Kiadó, Budapest.
- Faragó, B. (2017): A sport társadalmi hasznosulása Győr vállalatai körében. In: Keresztes G.(szerk): *Nemzetközi Multidiszciplináris Konferencia, [Spring Wind Conference. International Multidisciplinary Conference]* 208-2016.
- Faragó, B., Béki, P., Konczosné Szombathelyi, M. (2018): Correlation between athletic and workplace career in the competency matrix. In: Karlovitz János Tibor (szerk.): *Some Recent Research from Economics and Business Studies*. Komárno: International Research Institute, 2018. pp. 73–80.

- Faragó, B., Konczosné Szombathelyi, M. (2017): Social evaluation of sport on the way of local development. In: Bukor J., Korcsmáros E. (szerk.): A Selye János Egyetem 2017-es „Érték, minőség és versenyképesség - a 21. század kihívásai” [Value, Quality and Competitiveness - Challenges of the 21st Century] Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho pp. 75–85.
- Farkas Judit (2012): Az Európai Unió sport szakpolitikája, főbb dokumentumai és ezek hazai implementációjának elemzése. Szakdolgozat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar, Budapest.
- Farkas, J., Jókai, M., Kozsla, T. (2017): A sportolói kettős karrier fejlesztési lehetőségeinek vizsgálata Magyarországon. ST/PSS 2. 1-2. 81–88. DOI: 10.21846/TST.2017.1-2.14
- Fekete Éva, Siposné Nádori Eszter (2013): A társadalom térszerkezete. Building Partnership, Miskolc
- Gál, A., Farkas, P. (2017): Kétséges nem-kétséges fair play. In: Vermes K., Farkas P (szerk.): A fair play ereje?! Tények és értékek a 21. századi sport világában. Budapest: Testnevelési Egyetem, 82–91.
- GfK Hungária Piackutató Intézetet (2015): Provident Családi Kassza Index 2015. Forrás: <https://www.provident.hu/kapcsolat/sajtoszoba/provident-csaladikassza-index-2015>. Letöltés: 2018. 01. 15.
- Gombocz, J., Gombocz, G. (2006): Utánpótlás korú sportolók véleménye edzőjükről. (Az ideális és a reális edzőképe 14-16 éves kosárlabdázó fiúk ítéletében). Kalokagathia, 1–2. 76–85.
- Gombocz, J. (1998): A sportoló szocializációja és nevelése. Kalokagathia, TE, Budapest.
- Gósi, Zs., Sallói, I. (2017): Rögös út a sportkarrier: A fiatal magyar labdarúgók karrier esélyei. Magyar Sporttudományi Szemle, 72. 11–19.
- Gósi, Zs. (2017): A sportszövetségek bevételi szerkezetének és vagyonának változása 2011 és 2015 között. In Szmodits, M. Szóts, G. (szerk.). Sportirányítás gazdasági kérdései Budapest. Magyar Sporttudományi Társaság. 91–108.
- Hadas, M. (1994): Himnem-nönem. In: Hadas M. (szerk): Férfiuralom. Írások nőkéről, férfiokról, ferninizrnusról. Replika Kör. Budapest. 246–264.
- Héra, G., Ligeti, Gy. (2005): Módszertan. Bevezetés a társadalmi jelenségek kutatásába. Osiris, Budapest.
- Kerbeth, L. K. (1988): Separate Spheres, Female Worlds, Woman's Place: The Rhetoric of Women's History. The Journal of American History, 5. 75/1 Organization of American Historians, 9-39
- Kiss, A. (2017): Kettős karrier: élet a sport után. Magyar Sporttudományi Szemle

- Lenskyj, J. H. (2012): The Olympic Industry and Women: An Alternative Perspective. *The Palgrave Handbook of Olympic Studies*. 430–442
- Lenskyj, J. H. (2005): *Out on the Field: Gender, Sport and Sexualities*. Women's Press, Toronto
- Metheny, E. (1965): Symbolic forms of movement: the feminine image in sports. In Metheny, E. (szerk.): *Connotations of movement in sport and dance* Dubuque: Brown. 43–56.
- Murphy, G. M., Petitpas, A. J., Brewer, B. W. (1996): Identity froclosure, athletic identity and career maturiti in intercollegiate athletes. *The Sport Psychologist*. 10. 239–246.
- Neményi, M. (1994): „Miért nincs Magyarországon nőmozgalom?” In: Hadas Miklós (szerk.): *Férfiuralom*. Budapest, Replika Kör, 215–225.
- Páthy, Á., Tömböly, T. (2010): A Széchenyi István Egyetem 2010-es hallgatói motivációs vizsgálata. *DPR Füzetek I. Győr: Széchenyi István Egyetem*.
- Pető, A. (2017): Revisionist histories, ‚future memories‘. *European politics and society* 18: 1. 41–51.
- Rámháp, Sz. (2017): Felsőoktatási továbbtanulási motivációk Magyarországon a változó ifjúság és a piacosodó felsőoktatás tükrében. PhD-disszertáció, Győr. Széchenyi István Egyetem.
- Rámháp, Sz., Nagy, D., Ország, Á., Rechnitzer, J., Filep, B. (2017): Career choice motivation of high school students in context with hanging higher education in knowledge economy. *Poslovna Izvrnost / Business Excellence*. 11. 2. 23–37.
- Révész, L., Bognár, J., Csáki, I., Trzaskoma-Bicsérdy, G. (2013): Az edző-sportoló kapcsolat vizsgálata az úszás sportágban. *Magyar pedagógia*. 113. 1. 53–72.
- Révész, L., Bognár, J., Gécz, G. (2007): Kiválasztás, tehetség és pedagógiai értékek az úszásban. *Új Pedagógiai Szemle*. 4. 45–53.
- Simon, A. (2018): „Befogja a száját, és mindent elvisel”. Interjú Budavári Ágotával, a Sportkórház sportpszichológusával. *interjú* 62. 25.
- Somlai Péter (1997): *Szocializáció*. Corvina, Budapest
- Somlai, P. (2010): Változó ifjúság. *Educatio*. 2. 175–190.
- Sterbenz, T., Gulyás, E., Kovács, E., Zilinyi, Zs. (2017): Kettős karrier és sportági részvétel a kosárlabdázásban. Kettős karrier a sportban szatellit konferencia. Magyar Sporttudományi Társaság. Pécs. 2017. június 1-2. mstt.hu/wpcontent/uploads/MSTT_Szemle2017_DC4AC. Letöltés: 2018. 03. 06.

¹FÜGEDI BALÁZS, ¹BOGNÁR JÓZSEF, ²KOVÁCS T. LÁSZLÓ

A SZÜLŐI MINTA SZEREPE A SPORTOLÁSI SZOKÁSOKBAN ÉS A TESTNEVELÉS MEGÍTÉLÉSÉBEN

THE ROLE OF PARENTS' EXAMPLE ON THE VIEW OF SPORT HABITS AND PHYSICAL EDUCATION

¹Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet, Eger

²Eötvös József Főiskola, Baja

fugedi.balazs@uni-eszterhazy.hu

Absztrakt

Egyetértés mutatkozik abban, hogy elsősorban az életmód, a fizikai aktivitás, a táplálkozás, az egészségkárosító szenvedélyektől való mentesség, valamint a mentális-lelki egyensúly számít a fő egészséget befolyásoló tényezők közé. A szülők szerepe kiemelésre érdemes a sportolási szokások és a sporthoz való viszony kialakítása és fenntartása oldaláról. A tanulmány célja a testneveléssel és sportolással kapcsolatos taulói és szülői vélemény és tapasztalat bemutatása. Nyílt és zárt végű kérdések segítségével kérdeztük meg egy vidéki kisváros 10-12 éves a tanulóit (n = 1218) és szüleit (n = 571). Eredményeink alapján elmondható, hogy a szülők gyermekkorukban többet sportoltak, mint a gyermekeik jelenleg. A tanulók 58%-a egyáltalán nem sportol a testnevelésórán kívül. A sport tipikus színtere az édesanyák esetében az iskola, míg az édesapa és a tanulók esetében a klub. A szülői minta jelentős része fontosnak tartja az iskolai testnevelést, ugyanakkor a szakirodalommal ellentétben nem játszanak jelentős szerepet a gyermekeik sportolásában és a fizikai aktivitás iránti pozitív attitűd kialakításában.

Kulcsszavak: *fizikai aktivitás, szülői minta, testnevelés*

Abstract

There seems to be an agreement on the factors of lifestyle, physical activity, nutrition, avoiding health harming activities, mental and psychological harmony as main influential factors on health. The role of parents need to be underlined when focusing on children's sport habits and general attitude towards physical activity. The purpose of this study was to examine pupils' and their parents' experiences and opinions on healthy active living and sports. Pupils (n=1218) and their parents (n=571) were asked to answer open and closed ended questions in a small suborn town in Hungary. According to the results, parents did more sport in their childhood as compared to their school-aged children nowadays. More than half of the pupils (58%) do not do any physical activity outside of the compulsory physical education sessions. The most typical venue for sport is the school facility in the case of mothers, where as it is the club system for fathers and their children. Parents believe that compulsory physical education is important, however parents did not play a significant role in their children sport habits and developing a positive attitude towards sport.

Keywords: *physical activity, parents role, physical education*

Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben az iskolai testnevelés és sport rendszerével, tartalmával, módszertanával, valamint funkcióival kapcsolatos ismeretek jelentősen gazdagodtak (Szakály, Bognár, Lengvári és Koller, 2018). Elmondható, hogy az iskoláskorúak testi fejlődésére, motoros képességeire, fittségére, egészségére és életmódjára irányuló célirányos és szervezett hatások, illetve a testmozgás iránti motiváció fejlesztése egyre fontosabb szerepet kap a sporttudományban (Fügedi, Capel, Dancs és Bognár 2016).

Mivel az iskolai testnevelés és a sport az iskoláskorúak jelentős részénél az egyetlen lehetőség a rendszeres, megfelelő tartalmú, formájú és intenzitású fizikai aktivitásra (Huszár és Bognár, 2006; Mikulán, 2013), a testnevelés tantárgy és a testnevelő tanárok szerepe jelentősen felértékelődött (Szakály, Ihász, Konczos, Fügedi és Bognár, 2016). Az optimális hatás elérésének alapvető feltételeihez tartozik a testnevelésórák minősége, mennyisége, tartalma és intenzitása (Konczos, Bognár, Szakály, Barthalos, Simon és Oláh, 2012).

A rendszeres és életkornak, valamint képességszintnek megfelelő fizikai aktivitás mellett, hogy képesség- és egészségfejlesztő funkcióval rendelkezik, dinamikusan hozzájárul a személyiség formálásához és alakításához, és elősegíti a gyermekben rejlő képességek optimális kibontakozását (Bognár, 2019). Mára már egyértelmű, hogy a rendszeres fizikai aktivitás hatására nemcsak a tanulók fittségi szintje és testösszetétele javul, hanem az értelmi, érzelmi és szociális képességeik is fejlődnek (Arday és mtsai., 2014, Grástén, 2017). Fontos lenne minél jobban megérteni, hogy az iskolai testnevelés és sport miként járul hozzá a tanulók egészségtudatos életmódjának kialakításához, mivel ez befolyásolja a társadalom és a tantervek elvárásainak mind jobban való megfelelés, valamint a hatékony egészségfejlesztő programok kialakítását, fenntartását (Pate, O'Neill és Mciver, 2011).

Bizonyított, hogy a gyermekek mozgásigényének kielégítésében, a rendszeres és kornak, képességnek megfelelő fizikai aktivitás kialakításában és fenntartásában a családoknak és az iskoláknak is kiemelkedő a szerepe (Csányi, 2010). A család mintaadása, életmódja alapvetően meghatározza a gyermek későbbi érték- és szokásrendszerét, amelyben az oktató-nevelő intézményeknek legtöbbször mindössze csupán kompenzáló szerep jut (Bognár, Trzaskoma-Bicsérdy, Révész és Gécz, 2006). Bizonyítást nyert az is, hogy jelentős a szülők pozitív befolyásoló szerepe a gyermek szabadidő-eltöltésének és egészségtudatos szokásrendszerének kialakításában (Roediger, Rushton, Capaldi és Paris, 1984; Shaffer és Brody, 1981).

Mindezek alapján a tanulmány célja, hogy bemutassuk a szülői minta szerepét a gyermekek sportolási szokásaiban, valamint az iskolai testneveléssel kapcsolatos értékrendjében és tapasztalataiban.

Anyag és módszer

Kérdőív segítségével kérdeztük meg egy vidéki kisváros 10-12 éves a tanulóit (n=1218) és szüleit (n=571) a sportolási szokásaikkal, a fizikai aktivitással és a testneveléssel kapcsolatban. A szülőket a fiatalkori szokásaikra és a jelenre vonatkoztatva is kérdeztük, míg a gyermekeik a jelenre vonatkoztatva kaptak kérdéseket.

A kérdőívek nyílt és zárt végű kérdéseket is tartalmaztak, melyeket nem-paraméteres statisztikai próbákkal elemeztünk. A statisztikai elemzések leíró statisztikából és különbözőségvizsgálatból (Chi²-próba) álltak, valamint az SPSS 22.0 statisztikai programmal kerültek feldolgozásra.

Eredmények

A szülők fiatalkori, illetve a gyermekeik jelenlegi sporttevékenységét mutatja be az 1. táblázat. Az eredmények azt mutatják, hogy a szülők iskoláskorukban többet sportoltak, mint a gyermekeik jelenleg ($p < 0,05$). Kiemelésre érdemes, hogy a mintánkat alkotó iskolások, azaz a 10-12 éves korosztály 58,2%-a nem végez rendszeres fizikai aktivitást. Emellett jelentős különbség mutatkozik a két szülő fiatalkori sportolási szokásai között, fiatalkorukban az apák többet sportoltak, mint az édesanyák ($p < 0,05$).

	Anya	Apa	Gyermek
Igen	68,9%*	81,4%*	41,8%*
Nem	31,1%*	18,6%*	58,2%*

1. táblázat: Fiatalkori rendszeres fizikai aktivitás (szülő, gyermek, %)

* $p < 0,05$

Következő kérdésünkben arra kerestük a választ, milyen gyakorisággal végeznek jelenleg testmozgást a szülők és gyermekeik (2. táblázat). Az elemzésben csak a rendszeresen sportoló tanulók adatait dolgoztuk fel, mely az előző táblázat 41,8%-át jelenti. A kötelező jellegű, iskolarendszeren belüli testnevelésórát jelen esetben a kérdés megfogalmazásával kizártuk az elemzésből. Ugyanakkor a szülők részéről a példa- és mintamutatás bemutatása és elemzése miatt az előző kérdés „nem” válaszai is szerepet kaptak. Így a szülők kérdésünkre adott „nem” válasza (anya 71,9%; apa 64,7%) sajnos kiemelkedőnek tekinthető. Megjegyezzük, hogy a szakirodalom alapján a hetente legalább háromszor, min. 45 perces, rendszeresen végzett, legalább mérsékelt-közepes intenzitású (50-75%) mozgást tekintettük sportolásnak. Megállapítható, hogy a sportolás tekintetében aktív gyermekek e kritérium esetében már sokkal gyengébb eredményt produkálnak, hiszen mintegy 70%-uk esetében nem teljesül ez a feltétel.

	Anya	Apa	Gyermek**
Hetente 2* vagy kevesebb	9,4%	13,3%	70,7%*
Hetente 3*	6,7%	7,4%	17,8%
Hetente 3-nál többször	3,1%	4,8%	11,5%
Havonta 1* vagy alkalomszerűen	8,9%	9,8%	
Nem	71,9%*	64,7%*	
Összesen	100%	100%	100%

2. táblázat: Fizikai aktivitás rendszeressége jelenleg (szülő, gyermek, %)

*p < 0.05

**a sport aktivitásra „igennel” válaszolók

Következő kérdésünkre adott válaszok kapcsán a fizikai aktivitásra preferált színtereket elemeztük (3. táblázat). A válaszok alapján elmondható, hogy a fiúk a múltban is, és a jelenben is inkább az iskolán kívüli egyéb lehetőségeket részesítették előnyben. Azonban azt figyelhetjük meg, hogy összességében (a mai gyermekek esetében) csökkent az iskolai keretek közötti sporttevékenység mennyisége. Míg a szülők 92,2%-a tanulóként iskolai keretek között sportolt, addig a mai fiatalok csupán 42,2%-a sportol iskolán belül. Továbbra is az aktív fizikai tevékenység kapcsán igennel válaszoló gyermekek adatait elemeztük. Érdekes módon a gyermekek válaszaiban megjelent az önszorgalomból, egyénilig és szervezett kereteken kívüli fizikai aktivitás.

	Anya	Apa	Gyermek**
Iskolában	61,1%*	31,1%	42,2%
Iskolán kívül (klub)	38,9%	68,9%*	49,4%*
Önszorgalomból, egyénilig			8,4%
Összesen	100%	100%	100%

3. táblázat: Fizikai aktivitás színtere iskoláskorban (szülő, gyermek, %)

*p < 0.05

** a sport aktivitásra „igennel” válaszolók

A személyiségformáló hatással bíró, szervezett foglalkozások, mint a testnevelésóra, azonban jelentős befolyással van a gyermekek szokásrendszerére és attitűdjére. Ezért a testnevelésóra szerepére mint személyiségformáló színterre külön is rákérdeztünk. Elmondható, hogy a szülők és a gyerekek is fontosnak tartják a testnevelés tantárgyat az iskolában (4. táblázat). Habár a gyermekek nagyobb arányban tartják fontosnak a testnevelésórát, a szülői vélemény már nagyobb eltéréseket mutat.

	Anya	Apa	Gyermek
Nagyon fontos, igen	61,7%*	66,5%*	91,8%*
Fontos	33,5%	28,4%	
Közepesen fontos	4,4%	4,5%	
Kevésbé fontos	0,2%	0,3%	
Nem	0,2%	0,3%	8,2%
Összesen	100%	100%	100%

4. táblázat: Fontos-e a testnevelésóra, a testi nevelés? (szülő, gyermek, %)

* $p < 0.05$

Az iskolai testnevelésórák tartalmának összeállításában való részvétel lehetőségét mutatja be az 5. táblázat. A válaszokból egyértelmű, hogy napjainkban a gyermeki igényszint és javaslat jobban megjelenik az órai tartalomban, mint a szülei iskoláskorában.

	Anya	Apa	Gyermek
Semennyire	49,6%	54,2%	31,7%
Tanár kedvétől függ	4,0%	5,6%	1,4%
Játék esetén			10,4%
Néha, változó	46,4%	40,2%	56,5%
Összesen	100%	100%	100%

5. táblázat: Milyen mértékben van/volt lehetőség részt venni a testnevelésóra tartalmának összeállításában? (szülő, gyermek, %)

* $p < 0.05$

Megbeszélés, következtetések

Eredményeink alapján elmondható, hogy a szülők lényegesen többen sportoltak iskoláskorukban, mint iskoláskorú gyermekeik. Sajnálatos tény, hogy a gyermekek több mint fele nem végez sporttevékenységet. Ez azzal együtt is igaz, ha figyelembe vesszük, hogy a sportról alkotott kép a köztudatban sokkal tágabb jelentéssel bír, mint a szakmai berkekben. Kis túlzással mondhatjuk, a fiatalok egy tízperces, alkalmoszerűen végzett mozgást is sportolásnak neveznek. Kutatásunk tekintetében fontos, hogy az adatfelvétel előtt pontosítottuk a rendszeres fizikai aktivitás fogalmát mind a szülők, mind a gyermekek esetében is, tehát a válaszadás során adekvát eredményeket feltételezünk.

Jelentős eredmény, hogy a szülők jelentős része jelenleg nem sportol, ugyanakkor kétharmaduk tanulóként végzett valamilyen jellegű fizikai aktivitást a kötelező testnevelésórán kívül is, többnyire ezt szervezett, iskolai keretek között tette. Úgy tűnik, a korábbi években az iskolai sport, az iskolához köthető sportolási tartalmak szélesebb körben voltak elterjedtek, mint ma. Ma erősen

befolyásolhatja a testgyakorlás választását a gomba módra szaporodó sportolási és egyéb lehetőségek csábítása. Így a helyi hagyományok mellett a divatos és megfelelően reklámozott mozgásfélések jobban befolyásolhatják a gyerekeket, mint szüleik példája. Érdemes lenne a helyi tantervek és tanmenetek készítésekor jobban figyelembe venni a tanulók által javasolt és igényelt tevékenységeket, mozgásformákat (Fügedi és mtsai., 2016).

Az iskola úgy látszik, régebben több gyereknek adott valós mozgáslehetőséget. Lehetséges, hogy az egyre több információ ellenére sem tudják a gyerekek eldönteni, mi az, ami az egészségük és életminőségük megóvása szempontjából a legfontosabb. Túl sok az opció, a tanulók a szabadidejükből pedig nem feltétlen akarnak a sportra időt szakítani. Felvetődik a kérdés, hogy az iskolában és a családi környezetben mi az, amit másként kell csinálni annak érdekében, hogy a pozitív egészség-magatartás és egyúttal a sportolás mindennapos szokásrendszeré váljon.

Az eredmények alapján úgy látszik, hogy a szülő, illetve a család mint minta a fizikai aktivitás iránti attitűd kialakításánál sajnos a szakirodalmakkal ellentétben nem játszik olyan fontos szerepet (Bognár és mtsai., 2006). Megállapítható, hogy a gyermekkorban végzett fizikai aktivitás a mára felnőtt korosztály esetében azonos időszakban intenzívebb volt. Elszomorító tényként állapíthatjuk meg a mai fiatalok jelentős mértékű inaktivitását, hasonlóan a szülők jelenlegi sportolási szokásainak szintjét.

Tényként kezelhető az is, hogy a testnevelés és a fizikai aktivitás fontosságát az általunk vizsgált mindkét korosztály elismeri. Aki sportol, az tudatosabb a tevékenységgel kapcsolatban, hiszen megjelent a válaszok között az önszorgalomból végrehajtott fizikai tevékenység. Márpedig ez azt jelzi számunkra, hogy habár a részvételi arány és talán az intenzitás is csökkent az elmúlt időszakhoz képest, a tudatos cselekvés személyiségformáló hatása megjelenik napjainkban. Azonban szükség van a megújulásra e téren, mert mind a statisztikai mutatók, mind a saját tapasztalataink alapján a mai fiatalság, a jövő nemzedék fizikai állapota alacsony szinten van (Szakály és mtsai., 2019). Úgy tűnik számunkra, hogy a mindennapos testnevelés bevezetése nem elegendő a fiatalok személyiségformálására, magatartásformáinak alakítására, a család, kiemelten a szülők bevonása elengedhetetlen. Munkánkkal az volt az elsődleges szándékunk, hogy képet kapjunk a tanulók és a szüleik szokásairól, gondolkodásáról a rendszeres testmozgást illetően. Ennek ismeretében talán könnyebb lesz megfelelő megoldási javaslatokat kidolgozni a rendszeres mozgás érdekében, melyek az iskola aktív közreműködésével eredményesen terjedhetnek. Személyes megállapításunk az, hogy a szülői példamutatásnak jelentős szerepe van a személyiségformálásban, a fizikailag aktív magatartás kialakításában, és ez elsődleges beavatkozási felület kell hogy legyen, amennyiben a mai fiatalok egészségi, fizikai állapotán szeretnénk javítani.

Felhasznált szakirodalom

- Arday D. N., Fernández-Rodríguez J. M., Jiménez-Pavón D., Castillo R., Ruiz J. R., Ortega F. B. (2014): A physical education trial improves adolescents' cognitive performance and academic achievement: The EDUFIT study, <https://doi.org/10.1111/sms.12093>
- Bognár József (2019): A testnevelés értékorientációja. Új Pedagógiai Szemle, 69:3-4, 100–108.
- Bognár József, Trzaskoma-Bicsérdy Gabriella, Révész László, Gécsi Gábor (2006): A szülők szerepe a sporttehetség-gondozásban, *Kalokagathia* 44:(1-2.) pp. 86–95.
- Csányi T. (2010): A fiatalok fizikai aktivitásának és inaktív tevékenységeinek jellemzői. Új Pedagógiai Szemle, 3-4. sz; p. 115–129.
- Fügedi B., Capel S., Dancs H., Bognár J. (2016): Satisfaction and preferences of PE students and the head of the PE department: meeting the new curricular expectations, *Journal of Human Sport and Exercise*, 11:(1) pp. 1–18.
- Gråstén, A. & Watt. A. (2017): A Motivational Model of Physical Education and Links to Enjoyment, Knowledge, Performance, Total Physical Activity and Body Mass Index. *Journal of Sports Science and Medicine* (16), 318–327.
- Huszár A., Bognár J. (2006): Fiatal felnőttek testkultúrája, avagy az iskolai testnevelés felnőttkori hatásai Magyarország és Finnország példáján. Új Pedagógiai Szemle, 56:6. 107–114.
- Konczos Cs., Bognár J., Szakály Z., Barthalos I., Simon I., Olah Zs. (2012): Health awareness, motor performance and physical activity of female university students, *Biomedical Human Kinetics*, 4:(1) 12–17.
- Mikulán Rita (2013): Az iskolai testnevelés szerepe és jelentősége az egészségfejlesztésben. Új Pedagógiai Szemle, 7-8. sz; p. 48–69.
- Pate R. R., O'Neill J. R., Mciver K. L. (2011): Physical Activity and Health: Does Physical Education Matter? *Quest*, 63; p. 19–35.
- Roediger H. L., Rushton J. P., Capaldi E. D., Paris S. G. (1984): *Psychology*. Boston, Toronto, Little, Brown and Company.
- Shaffer D., Brody G. H. (1981): Parental and Peer Influences on Moral Development. In: Henderson R. W. (eds.): *Parent-child interaction*. New York, Academic Press.
- Szakály Zs., Bognár J., Lengvari B., Koller A. (2018): Effects of daily physical education participation on the somatic and motoric development of young students. *Hungarian Educational Research Journal*, 8:(2) pp. 24–38.

Szakály Zs., Ihász F., Konczos Cs., Fügedi B., Bognár J. (2016): Body composition and the level of fitness in 10 to 14-year-old girls in western Hungary: the impact of the new PE curriculum. *Biomedical Human Kinetics*, 8:1, 95–102.

Szakály Zsolt, Bognár József, Lengvári Balázs, Koller Ákos (2019): A mindennapos testnevelés fittségi hatásai alsó és felső tagozatos fiúknál: homok a gépezetben. *Új Pedagógiai Szemle*, 69:3-4. 56–69.

¹KÓS KATALIN, ²HERPAINÉ LAKÓ JUDIT

A CSALÁD SZEREPE AZ EGÉSZSÉGGÁROSÍTÓ SZOKÁSOK TÜKRÉBEN

THE ROLE OF THE FAMILY AS RELATED TO HARMFUL BEHAVIOR

¹Széchenyi István Egyetem

²Eszterházy Károly Egyetem

lako.judit@uni-eszterhazy.hu

Absztrakt

Szakirodalmi adatok bizonyítják, hogy a családi nevelés és annak befolyásoló ereje milyen jelentős mértékben hat az egyén életének minden területére, kiemelten a mindennapos döntéshozó képességre. Jelen kutatás káros szenvedélyekkel kapcsolatos eredményei azt igazolták, hogy a szülők szokásai jelentős mértékben kihatnak gyerekeik élvezetiszter-használathoz való viszonyulására és egészség-magatartására. Az egészségesebb életmódra törekvés a vizsgált minta többségénél fennáll, azonban a bevéődött szokások korlátozó erővel bírnak a megvalósítás során.

Kulcsszavak: család, nevelés, egészségmegőrzés, szokások

Abstract

Extensive literature proves that family education and parents greatly influence the individual's everyday habit in every field of life, especially on their decision-making process. The results of this paper on addiction confirms that that parents' bad habits directly impacts their children's attitude towards excise goods (like tobacco, alcohol) and also their health behaviour. The vast majority of survey respondents claimed that they want to live a healthier lifestyle, however, they cannot break bad, imprinted habits and change their behaviour.

Keywords: family, education, health prevention, habit

Bevezetés

A gyermek sikeres nevelésében a kulcs a normák elsajátításában kereshető, mellyel a társadalomba való beilleszkedésének folyamatát segítjük elő. A szocializáció azonban olyan jelentéssel is bír, mely meghatározza az egyén fejlődését, miközben a különböző társadalmi szerepekkel azonosul (Andorka, 2006). A szocializáció mértéke nagyban függ a részvétel idejétől és intenzitásától, ezért azokat a közegeket tekinthetjük szocializációs közegnek, amelyek az előbb említett tulajdonságoknak megfelelnek (Majzikné Lichtenberger, 2008). Fontos megjegyezni azonban, hogy a szocializációs színterek hatása nagyban függ attól, hogy az egyének hány társadalmi csoportba vagy helyzetbe töltik el életük egy-egy részét (Nagy és Székely, 2010).

A gyermek beleszületik egy adott mikrokörnyezetbe, és az ott látott és szerzett tapasztalatokat, normákat elsajátítja, azonosul velük, és a későbbiekben ez mintaként jelenik meg előtte (Solymosi, 2004). A család az egyetlen szocializációs közeg, amely egész életen át tart, és jelentős befolyásoló tényezőként mutatkozik meg (Bodonyi és mtsai., 2006; Csepeli, 2006), és az egyik legjelentősebb szerepet játssza a gyermekek szocializációjában, normákhoz való hozzáállásukban.

Fontos kiemelni, hogy az egészség nemcsak cél, hanem erőforrás is, ami segít a mindennapokban (Bognár, 2019). Ez az erőforrás csak abban az esetben tartható fent, ha az egészségünk minden dimenziója (fizikai, mentális, szociális) megfelelően és harmónikusan működik (Kósa, 2005). Egészséges életmódunk megteremtéséhez nélkülözhetetlen a megfelelő napirend és a szokásrend kialakítása (Pál és mtsai, 2005). Az ideális napirend kialakítását fontos már kisgyermekkorban elkezdni, mivel ez hatással lesz később a tanulási folyamatokra és eredményekre. A nevelés szerepe elengedhetetlen a gyerek életében és szokásai kialakításában (Busi, 2004). A családnak kiemelt szerep jut a gyermek mozgásos életének megformálásában, hiszen a szülők felelőssége a gyermek számára az optimális napirend kialakítása, melyhez hozzátartozik a rendszeres testmozgás (Bognár és mtsai., 2006).

Család szerepe az egészséges életmód kialakításában, korunk népbetegségei

A család szerepe az egészségre nevelés folyamatában igen komplex, mivel rengeteg szerep- és feladatkörrel rendelkezik. A népbetegségek háttérében gyakran a stressz áll, mely akkor fordul át tényleges betegségi tünetté, mikor a családi közeg már nem elégíti ki a funkciójának megfelelő szerepet. Azok az emberek, akik stabil és megfelelő lelki, szociális és fizikai háttérrel rendelkező családból származnak, genetikától függetlenül könnyebben képesek kezelni a stresszt, és uralkodni tudnak a hajlam fölött.

A család feladata a védelem és folyamatos támogatás biztosítása mellett a világra és életre vonatkozó információk összegyűjtése és átadása. Ezek a ténye-

zók ugyanis a legtöbb esetben észrevétlenül a szülőkön keresztül direkt befolyásoló jelleggel hatnak a gyerek viselkedésére és jellemfejlődésére, kiváltképp értékítéletére. A család és a mentális egészség viszonya már az 1960-as évektől központi témaként szerepelt a családkutatók körében. A támogatásnak mint funkciónak rendkívül fontos szerep jut a család rendszerének feladatai között. Ezeket a támogató funkciókat Gerald Caplan gyűjtötte össze a legátfogóbban, melyek a következők szerint foglalhatók össze (Bodonyi és mtsai., 2006):

A gyerek sikeres alkalmazkodásához hozzájárul, hogy a család által mutatott példák és információk milyen rendezési elv szerint következnek egymás után, és hogyan érvényesülnek a mindennapi élet során, továbbá hogy milyen értékek, normák szerint él és alkot egy egységes képet a világról. A család rendelkezik egy kontrollfunkcióval is, mely a tagok magatartását egyéni vagy csoportos véleményalkotással befolyásolja. Ez tulajdonképpen a forrása az egyén önértékelésének, énképének és identitásának. A véleményalkotással a család tagjai befolyásolják egymás gondolait, cselekedeteit és irányítják egymást.

A család fontos feladatának számít továbbá az érzelmi teherbírás fejlesztése is, mely nélkülözhetetlen az egyén krízishelyzeteinek átvészelésében és a problémamegoldásban. Ettől határozza meg azt, hogy konstruktívan és körültekintően oldja meg a problémáit, vagy ellenkező esetben kicsúszik uralma alól az irányítás, és újabb problémákat szül vele.

A család szintén fontos szerepe a pihenés és regenerálódás biztosítása és az érzelmi egyensúly megteremtése, mely a közeg fokozott érzelmi elfogadása miatt képes létrejönni. Így lehetősége nyílik az egyénnek a családon kívül eső szituációk helyes megoldására. Ez a szerep akkor is elsőbbséget élvez, mikor egy rászoruló családtagról van szó, akinek a kialakult problémáiban gyakorlati, konkrét módon segídeknek.

Nélkülözhetetlen továbbá a családi közeg értékelő és bíráló szerepe is, ugyanis a tagok feltételezik egymásról a jóindulatot a kritikák számbavételében és viselésében is. Nem véletlen tehát, hogy ezekre többnyire jobban odafigyelnek, és fogékonyabbak egymás javaslataira. A család tagjai egymáshoz viszonyítva bírálják saját magukat, ezért az esetek többségében vonatkoztatási pontként is szolgálnak egymásnak.

Ezen kívül a család rendelkezik jogi és népszerűutánpótlási funkcióval is. Az előbb említett funkciók akkor működnek sikeresen és nagyfokú hatékonysággal, ha a tagok felelősségteljesen viselkednek nemcsak magukkal, de egymással szemben is, nyíltan kommunikálnak, kapcsolataik alapja a kölcsönösség, és elfogadják a család kontrollfunkcióját. Nélkülözhetetlen kitétele továbbá a generációk közti kapcsolatépítés és -ápolás, valamint a mikromilió és az egyetértés. Lényege tehát, hogy úgy illeszkedjen be környezetébe, hogy közben hű maradjon saját elveihez és elvárásaihoz. A sport és a testedzés jelentőségének elsajátítása fontos családi értéket képvisel, ugyanis nélkülözhetetlen a család egészségtudatos magatartásának szempontjából.

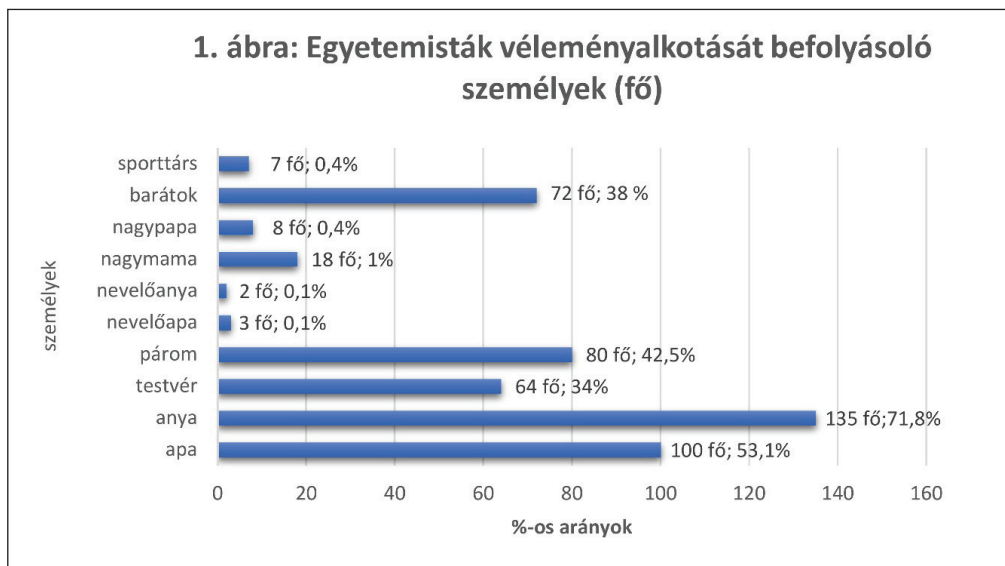
Mindezek alapján a tanulmány célja az volt, hogy a család szerepét bemutassuk az egészségkárosító tényezők tekintetében.

Családi háttér befolyásoló ereje egy empirikus vizsgálat tükrében

Kutatásunk három egyetem három különböző karán zajlott, az egri Eszterházy Károly Egyetem Természettudományi Kara, a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, valamint a Budapesti Gazdasági Egyetem Pénzügyi és Számviteli Kara alkotta a mintát. Az Eszterházy Károly Egyetem Természettudományi Karán a kitöltők között voltak rekreációs-szervező és egészségfejlesztő, sportszervező, programtervező informatikus és osztatlan tanári alapszakos hallgatók is. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tanulók közül anglisztika és osztatlan tanári alapszakos hallgatók töltötték ki a kérdőívet. Ezen felül a Budapesti Gazdasági Egyetem Pénzügyi és Számviteli Karának pénzügy-számvitel, gazdálkodás és menedzsment, emberi erőforrások és gazdaságinformatika alapszakos hallgatói közül kerültek ki a kitöltők. A különböző egyetemeken különböző szakokon tanuló hallgatók által növelhető a diverzitás, mindemellett a minta sokszínűségével pontosabb képet ad az egyetemisták szokásairól.

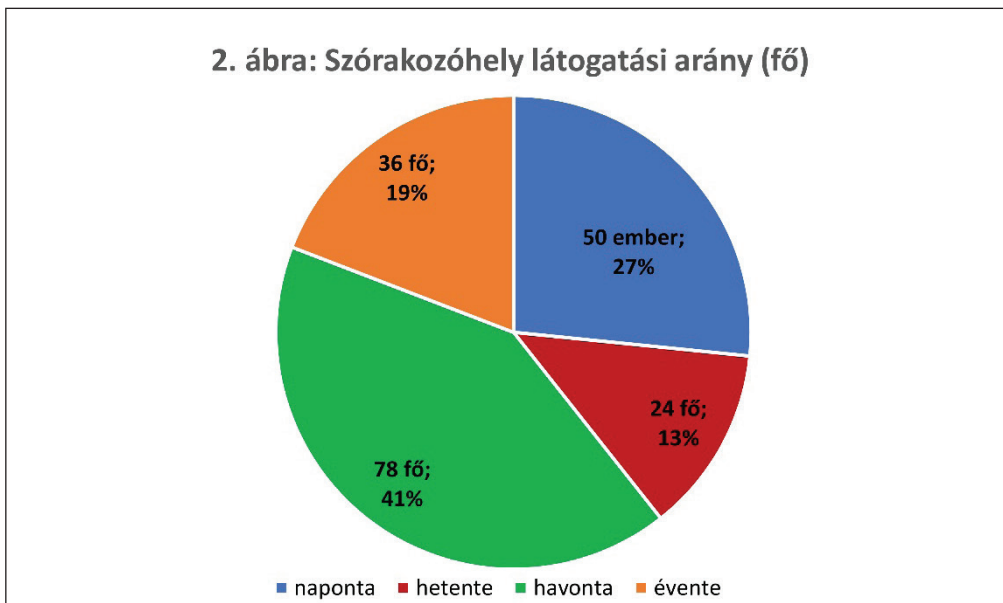
A vizsgálati csoport nappali tagozatos egyetemistákból állt, akiket zárt végű kérdőívvel kérdeztünk meg a család szerepéről. A minta életkora 19 és 28 éves kor között oszlott meg. A nemek arányát tekintve jól látható, hogy a válaszadók 26,1%-a (49 fő) férfi volt, míg a 73,9%-uk (139 fő) nő volt.

Eredményeink alapján elmondható, hogy a válaszadó egyetemisták az édesanyjuk (71,8%) és az édesapjuk (53,1%) véleményét tartották számukra a legmeghatározóbbnak. A harmadik személy, akire a diákok több mint 42,5%-a a fontos döntésekben hallgat, az a párjuk volt.

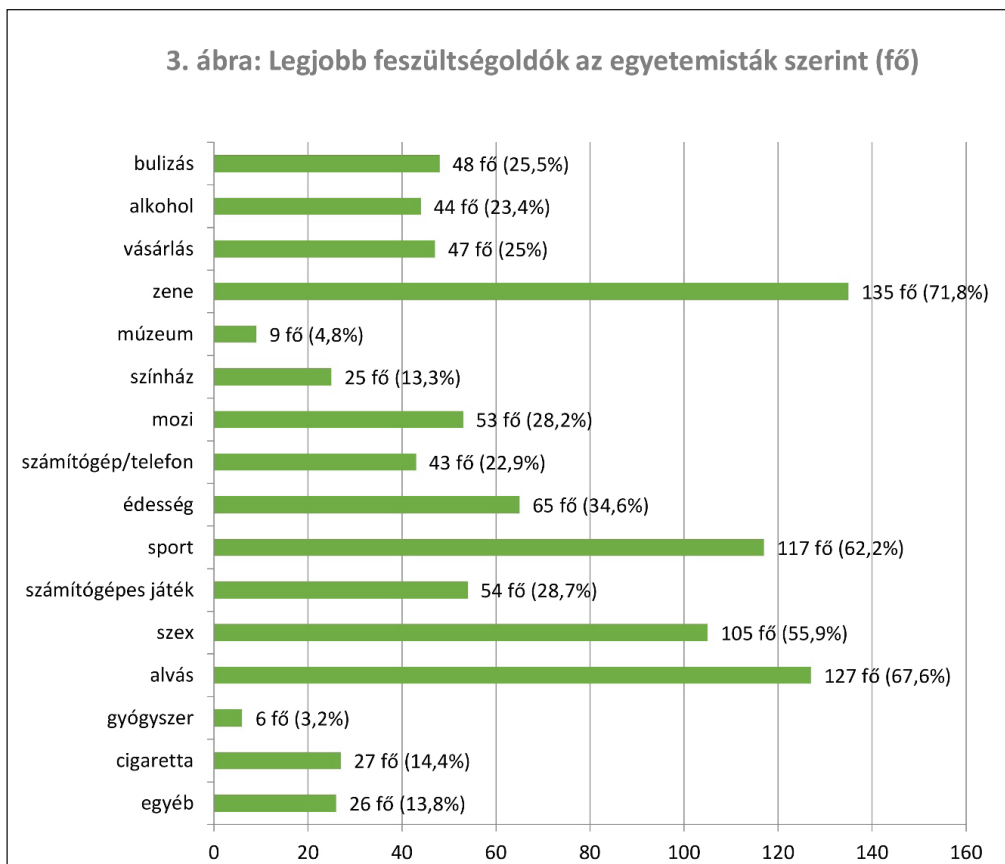
1. ábra: Egyetemisták véleményalkotását befolyásoló személyek (fő)

Az egyetemista hallgatók körében igen elterjedt szabadidős tevékenység a szórakozóhelyek látogatása. A 19-28 éves kor közé eső fiatalok 41%-a havonta jár szórakozóhelyekre, 27%-uk naponta, 19%-uk évente, és 13% hetente látogatja ezeket a helyeket.

2. ábra: Szórakozóhely-látogatási arány (fő)

A legjobb feszültségoldó technikák közül a hallgatók 71,8%-a a zenét tette az első helyre, második helyre a többség az alvást választotta 67,7%-ban. A dobogó harmadik helyét a sport nyerte el 62,2%-kal. Jól látható az is, hogy körülbelül egyforma arányban a hallgatók 25,5%-a a bulizást, 23,4%-a az alkoholfogyasztást és 25%-a a vásárlást is a leggyakrabban alkalmazott feszültségoldó módszernek választotta.

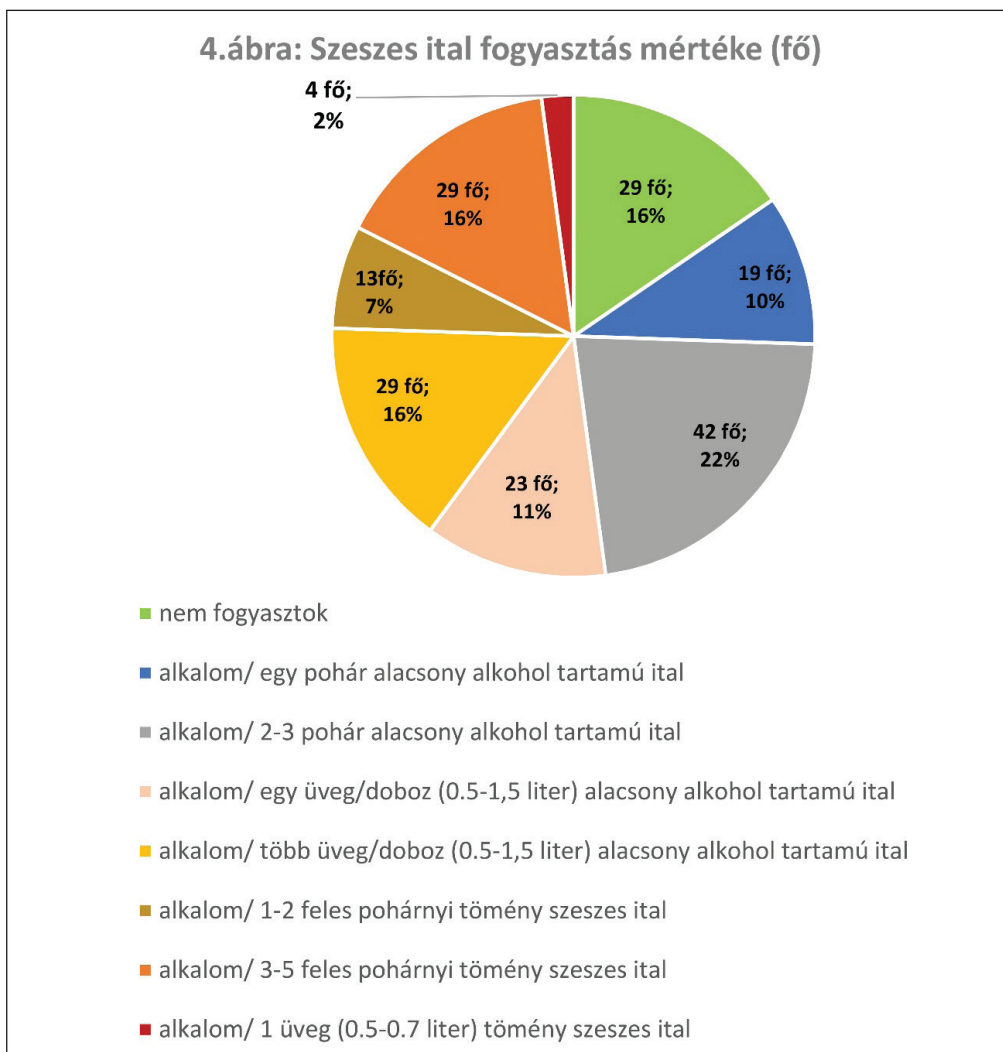
3. ábra: Legjobb feszültségoldók az egyetemisták szerint (fő)

Ez azt mutatja, hogy a frusztrációjukat, a stresszt a megkérdezettek harmada alkohollal, illetve pénzköltéssel kívánja orvosolni. A számítógép/telefon (22,9%) használata és a különböző számítógépes játékok (28,7%) is közel hasonló arányt mutatnak, amelyből könnyen függőségi állapot is kialakulhat. A cigaretta 14,4% véleménye szerint a legjobb feszültségoldó, amelyből arra következtethetünk, hogy körülbelül minden hetedik egyetemista a cigarettához nyúl egy-egy stresszhelyzetben. Amennyiben az elsődleges példamutató közeg magatartása a felnőttek esetében jóváhagyja a dohányzást, ezt a példát fogja követni a gyermek is. A feszültségoldók között megjelent a gyógyszer is 3,2% esetében, ami egy alacsony értéknek számít. Azonban a fiatal felnőttek esetében a feszültségoldó gyógyszerek tartós használat esetén ugyanúgy függőséghez vezethetnek. Bizakodásra adhat okot, hogy az első három helyen a természetes technikák állnak (zene, alvás és sport).

A megkérdezettek mindössze 16%-a nem fogyaszt szeszes italt. 10% alkalmanként egy-, 22% már alkalmanként 2-3 pohár, 11% egy üveg/doboz (0,5-1,5 liter) és 16% több üveg/doboz (0,5-1,5 liter) alacsony alkohol tartamú italt

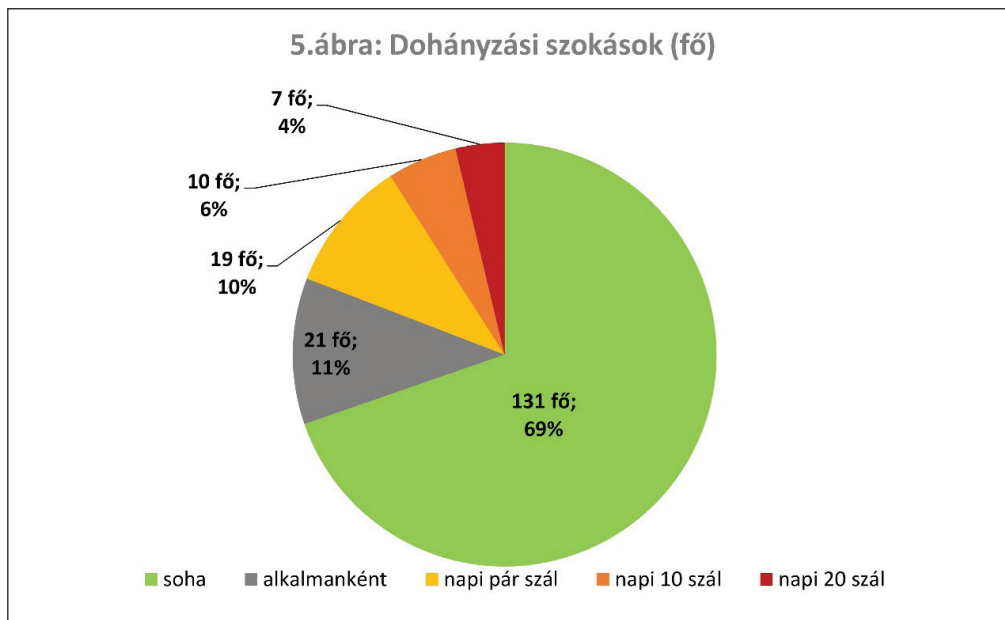
fogyaszt. A fennmaradó 23%-ból 7% 1-2 feles pohárnyi-, 16% 3-5 feles pohárnyi és 2% egy üveg (0.5-0.7 liter) tömény szeszes italt fogyaszt minden alkalomkor. Fontos kiemelni, hogy ebben a mintában a szülő feladata már nem a tiltás, hanem a mértékletességre nevelés és példamutatás.

4. ábra: Szeszesital-fogyasztás mértéke (fő)

A dohányzási szokások vizsgálata során kiderült, hogy 4% napi 20 szál (1 doboz) cigarettát szív el, ami tartósan nagyon súlyos következményekkel járhat. További 6% már napi 10 szállal is beéri, és 10% esetében ez a mennyiség napi pár szálra csökken. Viszont 11%-uk alkalmanként szokott csak rágyújtani.

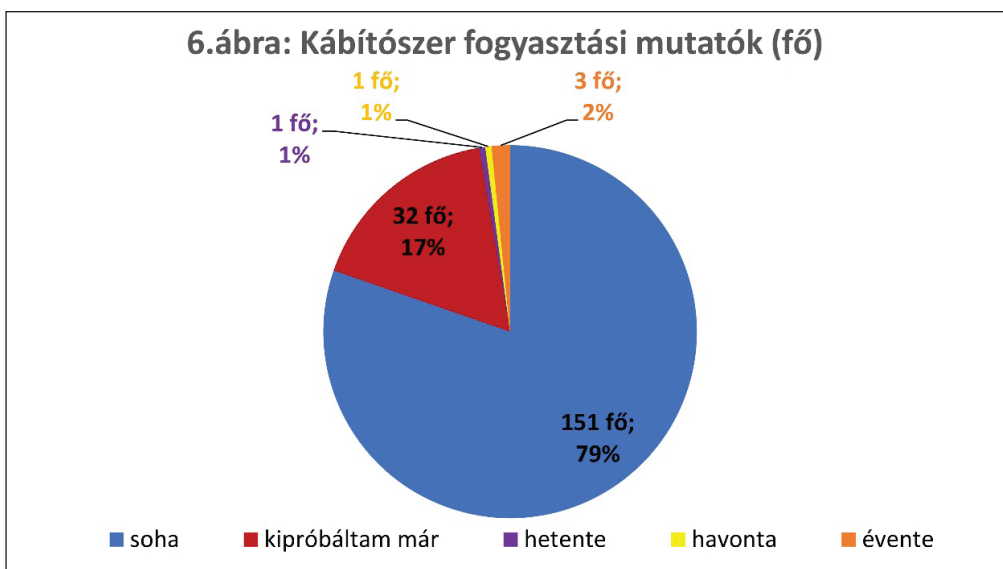
Ez azt mutatja, hogy már ebben a korban is 21% aktívan dohányzik, 11% pedig épp most szokik rá. Ez azt jelenti, hogy minden harmadik kitöltő dohányzik valamilyen rendszerességgel.

5. ábra: Dohányzási szokások (fő)

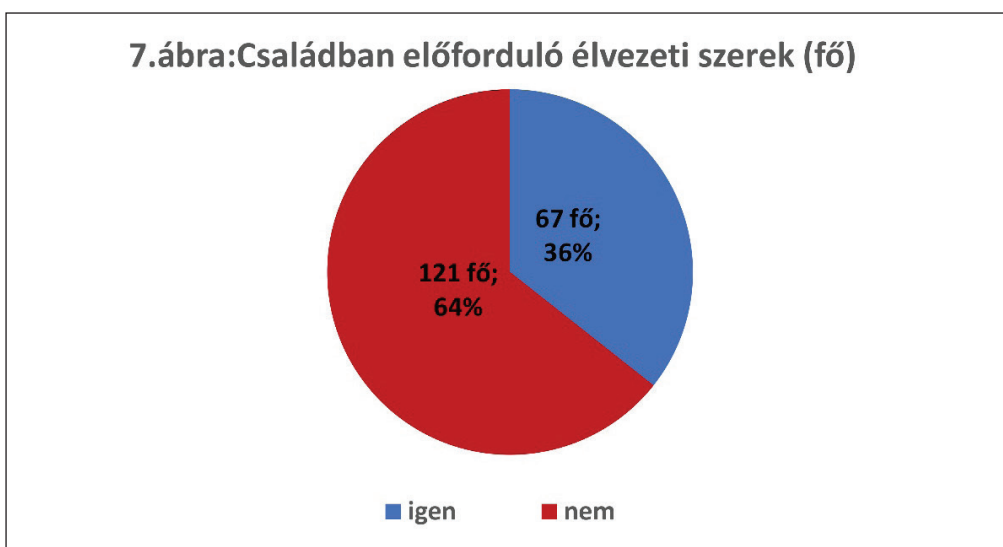
A Központi Statisztikai Hivatal 2014-es mérései a 18–34 éves korosztály tekintetében hasonló adatokról számoltak be a dohányzási hajlandóság tekintetében. A magyar lakosság 18–34 év közé eső korcsoportjának 29%-a tartozik a rendszeresen dohányzók közé (KSH, 2014).

A kábítószer fogyasztásnál ez az arány csak kis mértékben tér el az előbbi-től, ugyanis míg 69% nem dohányzik, csupán 10%-kal nagyobb azok aránya, akik nem fogyasztanak kábítószer (79%). Ehhez képest 17% kipróbált már valamilyen drogot, 3% évente és 1-1% heti, illetve havi rendszerességgel fogyaszt valamilyen szert.

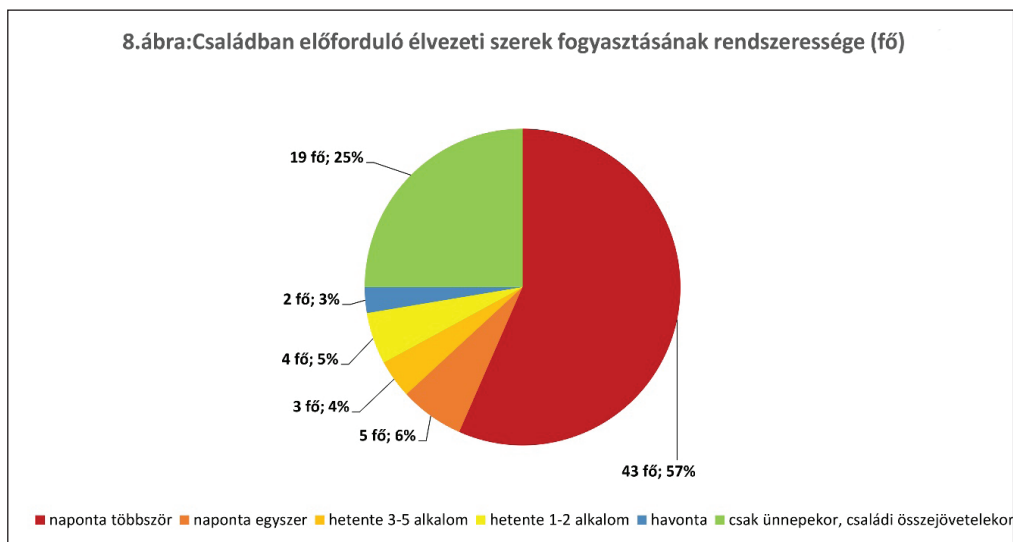
6. ábra: Kábítószer-fogyasztási mutatók (fő)

Amennyiben ezek az adatok a 19–28 évesek között a fogyasztás irányába nőnek, súlyos függőséghez, életminőség-romláshoz, anyagi károkhoz vezet, és büntetőjogi következményt von minden esetben maga után. A hallgatók 36%-ának családjában fordul elő, hogy valamilyen élvezeti szert használnak, így a családi minta szerepe nem pozitív.

7. ábra: Családban előforduló élvezeti szerek (fő)

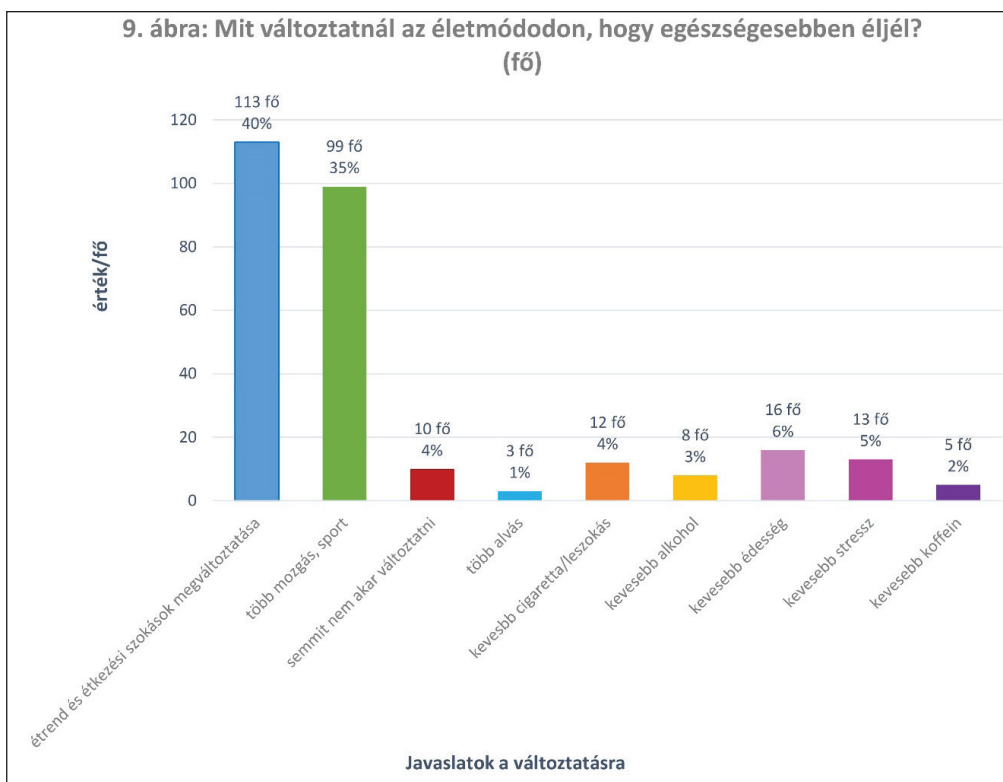
A rendszeresség tekintetében a válaszadók 57%-ának családjában napi többször is fogyasztanak ilyen élvezeti szereket.

8. ábra: Családban előforduló élvezeti szerek fogyasztásának rendszeressége (fő)

Hasonló arányban válaszolták a hallgatók, hogy családon belül naponta egyszer (6%), hetente 1-2-szer (5%), hetente 3-5 alkalommal (4%), illetve havi gyakorisággal (2%) élnek a fent említett élvezeti szerek bármelyikével. Ezt összegezve kimondható, hogy az egyetemisták háromnegyedének (75%) családja valamilyen rendszerességgel élvezetiszerektől függ. Ez azt jelenti az előző adatokkal összevetve, hogy jelentős mértékben beszélhetünk a család szerepéről a negatív példamutatás és az addikció kialakulásának esetében.

Ezzel szemben bizakodásra adhat okot, hogy megkérdezettek 40%-a az étrendjén és az étkezési szokásain változtatna, 35% több mozgást, több sportot is beiktatna az életébe. A kitöltők 6%-a úgy vélte, hogy kevesebb édességet kellene fogyasztania, 5%-uk ha tehetné, kevésbé stresszes életet élne. Mindössze 4% választaná a dohányzásról való leszokást, és csak 3% szeretne kevesebb alkoholt, illetve 2% kevesebb kávéat inni. Mindössze 1% válaszolta a több alvást is, azonban 4% semmiben nem kíván változtatni jelenlegi életmódján.

9. ábra: Mit változtatnál az életmódodon, hogy egészségesebben éljél? (fő)

Megbeszélés

Az empirikus kutatás azt kívánta megerősíteni, hogy nemcsak gyermekkorban, hanem még fiatal felnőttkorban is a családnak van szerepe a különféle szokások és a pozitív egészség-magatartás kialakításában (Konczos és mtsai., 2012). A társak és a média mellett az elsődleges szocializációs közeg szerepe még a fiatal felnőttek tekintetében is jelentőséggel bír az egyén életében (Bognár és mtsai, 2010). A kutatás során az eredmények azt igazolták, hogy nagyobb arányban fordulnak elő káros szenvedélyek azoknál az embereknél, akiknek családjában is élnek hasonló élvezeti cikkekkel.

A döntés fejben születik meg, az egyén cselekszik. Az egyének családokat, a családok társadalmat alkotnak. Minél több egyén dönt a helyes életvitel mellett, annál több család fog tenni kollektívan egy jobb, egészségesebb társadalomért.

A továbbiakban érdemes a közoktatás egészséget és sportot érintő tapasztalatait összevetni a fiatal felnőttek érték- és szokásrendszerével és egészség-magatartásával (Olvasztóné és mtsai, 2007). Korábbi kutatások szoros kapcsolatra hívták fel a figyelmet, melyet több oldalról érdemes lenne vizsgálni (Huszár és Bognár, 2006).

Felhasznált szakirodalom

- Balázs Imre József (2011): *Korunk*. Budapest, Korunk Baráti Társaság Kiadó.
- Bodonyi Edit, Busi Etelka, Hegedűs Judit, Magyar Erzsébet, Vizely Ágnes (2006): *Család, gyerek, társadalom*. Budapest, Bölcsész Konzorcium.
- Bognár József (2019): A testnevelés értékorientációja. *Új Pedagógiai Szemle*, 69:3-4, 100-108.
- Bognár József, Trzaskoma-Bicsérdy Gabriella, Révész László, Géczy Gábor (2006): A szülők szerepe a sporttehetség-gondozásban, *Kalokagathia* 44:(1-2.) pp. 86-95.
- Bognár J., Gangl J., Konczos Cs., Fügedi B., Geosits B. K., Agócs A. (2010): How are quality of life and preferred values viewed by Hungarian adults? *Journal of Human Sport and Exercise*, 5:1. 84-93.
- Busi Etelka (2004): Multimédia és pedagógia. In. http://edutech.elte.hu/multiped/ped_03/ped_03.pdf Letöltés ideje: 2018.01.14.13:31 h.
- Cselkó Zsuzsa, Kovács Gábor (2013): Dohányzási szokások Magyarországon: az utóbbi évtized felméréseinek elemzése. *Orvosi Hetilap*, 154 (37). 1454-1468.
- Csepeli György (2006): *Szociálpszichológia*. Budapest, Osiris Kiadó.
- Huszár A., Bognár J. (2006): Fiatal felnőttek testkultúrája, avagy az iskolai testnevelés felnőttkori hatásai Magyarország és Finnország példáján. *Új Pedagógiai Szemle*, 56:6. 107-114
- Konczos Cs., Bognar J., Szakaly Z., Barthalos I., Simon I., Olah Zs. (2012): Health awareness, motor performance and physical activity of female university students, *Biomedical Human Kinetics*, 4:(1) 12-17.
- Kósa Karolina (2005): Egészségfejlesztés alapismeretek pedagógusok számára, *Az egészség és az egészséget meghatározó tényezők*, Egészségügyi Minisztérium.
- KSH (2003-2016): Standard halálózási ráta. In. http://www.ksh.hu/thm/2/indi2_8_1.html 2018.04.14.10.56. h.
- KSH (2015): Statisztikai Tükör In. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/elef14.pdf> 2019.11.15.10.56. h.
- Majzikné Lichtenberger Krisztina (2008): Szocializáció a posztmodern társadalomban és ennek hatása a fiatalok családképére, In. http://nevelestudomany.phd.elte.hu/vedesek/2008/PhD_2008_Majzikne_Lichtenberger_Krisztina.pdf
- Nagy Ádám, Székely Levente (2010): *Családon innen, iskolán túl, A harmadlagos szocializációs közeg és az ifjúságügy mint önálló terület elméleti alapjai*, Budapest, Excenter Kiadó.

- Olvasztóné Balogh Zsuzsanna, Bognár József, Gangl Judit, Polgár Tibor, Fügedi Balázs (2007): Felnőttek érték- és tevékenységrendszerének feltárása. *Egészségfejlesztés* 48:5-6 pp. 7-13.
- Pál Katalin, Császár Judit, Huszár Anikó, Bognár József (2005): A testnevelés szerepe az egészségtudatos magatartás kialakításában, *Új Pedagógiai Szemle*, 6, 25-32.
- Solymosi, K. (2004): Fejlődés és szocializáció. In: N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pszichológia Pedagógusoknak*, Budapest, Osiris Kiadó, 29–50.
- Szombathelyiné Nyitrai Ágnes Anikó, Darvay Sarolta (2013): A mese és a játék jelenléte a kisgyermekes családok életében. In: *Iskolakultúra*, 23, 73–85.

MŰHELY

LÁNG ÉVA

A TÁNC TANÍTÁS MÓDSZERTANI KERETEI

Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet
lang2.eva@uni-eszterhazy.hu

Absztrakt

Táncot oktatni ugyancsak felemelő érzés. Elűzi a stresszt, kiszakít a mindennapok egyhangúságából vagy az állandó rohanásból. Egyre több iskola fedezi fel a sport mellett a tánc igazán jótékony hatásait. Célként jelenik meg, hogy a táncokat már korábban elsajátító pedagógusjelölteknek olyan módszertani segítséget nyújtani, amely a táncoktatásban az oktatás és a tanulás folyamatára, illetve célok és feladatok elérését támogató módszerekre épül. Tisztában kell azzal lenni, hogy egy egyszerű táncfoglalkozással milyen sokrétű kompetenciák fejleszthetők, legyen szó esztétikai, erkölcsi nevelésről vagy éppen értékek közvetítéséről. Az oktatói tevékenységnél elvárt, hogy a képzők célirányosan tudják megválasztani a megfelelő eszközöket annak érdekében, hogy képesek legyenek alkalmazni a módszerek egymásutánosságát az ismertközléstől a gyakoroltatáson és hibajavításon át egészen az ellenőrzésig. Tudják a célokat részcélokra bontani, ismerjék a mozgáskészség kialakításának szakaszait, és tudatosan tudják alkalmazni azokat a munkájuk során. Legyenek tekintettel a tanulók életkorára és képességeire, a tanítványaik előképzettségére, a csoport összetételére, képesek legyenek a differenciálásra. Emellett szó esik a tánc tanításának külső és belső feltételeiről, a zenét biztosító technikai eszközökről, a tanár kompetenciáiról és attitűdjéről. Fontos, hogy nem elég felelősségteljesen megtanulni tanítani. Táncot megszeretettve oktatni igazán az képes, aki maga is szereti az átadandó zenés-táncos mozgásformákat.

Kulcsszavak: *táncoktatás, eszköztár, tanári kompetenciák, mozgáskészség kialakítása*

Bevezetés

„Furcsán viselkedik néha az ember. Zenét hall, s erre elkezd mozogni, hajladozni, lépkedni. Nem végez semmiféle hasznos munkát, nem megy sehová. Mindez nem jelenthet fáradságot, kínos kötelességet számára, hiszen önként teszi, sőt még mosolyog is hozzá. Boldognak látszik, ami oly ritka az ember életében. Mit tesz hát? Táncol. Táncolni jó, táncolni mámorító. A tánc felüdít, szórakoztat, bizonyos szempontból pihentet mind szellemileg, mind testileg. S ez a remek dolog ráadásul nem függ sem társadalmi, sem vagyoni helyzettől, még életkortól se nagyon. A fiataloknak annyi testmozgást biztosít, amennyit igényelnek, a középkorúaknak sem megerőltető.”

Ez az idézet Antal Imrétől származik, aki Alex Moore *Társastánc* című könyvében írta meg gondolatait az előszóban. Teljes mértékben egyetértek ezzel, mert én is átéreztem a tánc szépségét műfajtól függetlenül. Már az egy-két éves gyermekeknél tapasztalható, mennyire velünk született a tánc képessége, szeretete. Halljon a kicsi bármilyen stílusú dallamot, rögtön figyel, és valamilyen módon reagál rá. Táncol, rugózik, emelgeti lábát, mozgatja csípőjét, és közben mosolyog. Ennél jobb bizonyíték nem is kell arra, hogy az ember létszükségletei közé tartozik a tánc is, legyen szó ép vagy sérült embertársainkról. Ezzel a mozgásformával megismerkedve nemcsak motoros és esztétikai, hanem a lelki fejlődésen túl társas kapcsolatokon keresztül biztosítjuk számukra a kulturált szórakozás élményét.

A tánc pedagógiai haszna

A tánc formálja a személyiséget, fejleszti a ritmusérzékét, a pozitív élmények olyan emberi, magatartásbeli attitűdöket alakítanak ki, mellyel nemcsak a művészetek eredményes szereplőivé válhatnak, hanem a társadalmi élethez szükséges erkölcsi kompetenciáik is fejlődnek, mint például a fegyelmezett-ség, határozottság, közösségi magatartás, aktivitás, csapatban gondolkodás, empátia, önismeretet, együttműködési készség, akarat, segítőkészség, szolidaritás, önuralom. A szabadidő hasznos eltöltéséhez kiváló fejlesztő lehetőség a tánc.

A táncoktatásának célja és feladatai

Cél, hogy a tánc az egészséges testi, lelki és esztétikai fejlődésen túl

1. elégítse ki a résztvevők mozgásszükségleteit, miközben az edzettségi szintjük, teherbíró képességük fokozódik, fejlődik a fizikai és mentális állóképességük egy pozitív hangulatú időtöltésen keresztül, akár szabadidős tevékenységként végzik, akár kötelező oktatásban részesülnek,

2. alakítson ki értékes emberi tulajdonságokkal és jellemvonásokkal rendelkező egyént,
3. fejlessze az esztétikai érzéket, tegyen szert a résztvevő magas mozgás- műveltségre,
4. segítsen kialakítani csoportos játékhöz szükséges képességeket, rögtönözni tudást, problémamegoldó, ismeretszerzési, tanulási kompetenciákat,
5. növelje a tanuló megismerő-, befogadóképességét, mely által nyitottá válik a hagyományaink, a kultúránk iránt, érdeklődését felkelthetik a társzművészetek,
6. fejlessze az ízlést, a kritikai érzéket, a mozgáskultúrát, a mozgáskoordina- ciót, a ritmusérzéket, a hallást, a környezettel való harmonikus, konstruktív kapcsolathoz szükséges képességeket, készségeket,
7. fejlessze a tanuló azon képességét, hogy el tudja magát helyezni a tér- ben, melyben képes lesz mozogni, kifejezni magát nonverbális kom- munikációval is.

A tánc tanításánál az oktatói munka a gyakorlatban valósul meg. A tánc módszertana a tánc oktatásának sajátos problémáival foglalkozik. A nevelési kérdések mások korosztályonként és képességi szintenként. Az oktatás során mozgásokat tanítunk, ezért a mozgásoktatás sajátos tanítás-tanulás problé- máit, lehetőségeit és törvényszerűségeit kell vizsgálni.

Esztétikai nevelés

Az esztétikai nevelés „arra irányul, hogy az egyénben kifejlessze az esztétikai jelenségek felismeréséhez, értelmezéséhez, élvezéséhez és elsajátításához szük- séges érzékenységet (...) és személyiségét építő erővé tegye az esztétikai jelensé- gekben benne rejlő, a felismerés, értelmezés, élvezés és elsajátítás által birtokba vett, magáévá asszimilált emberi-esztétikai tartalmakat” (Poszler, 1980).

Ha kisgyermeket figyelünk, rájövünk arra, hogy a spontán megvalósuló mozgásaik, a zenei löktetés érzékelése igen mélyen gyökerezik. Megmutatkozik az, hogy hogyan indulnak el a zene világában. Az improvizált mozgásaik komp- likáltabb zenei műveletekre képesek, mint a szokásos utánczából indított tanu- lás során. A gyermek sokszor teljesen elmerül abban a zenében, amit éppen hall, és teljesen önmagát adja. Számára a mozgás létszükséglet. A táncban az általános esztétikai törvényszerűségek alapján kell foglalkozni a gyerekekkel. Tudatában kell lennünk annak, hogy az első pillanattól kezdve a gyermek teste formálódik, és ezzel egyidejűleg a lelki finomodás is elkezdődik. A képzés alatt egyidejűleg fejlődik motorikus és akusztikus irányban is.

„Az érzelem, akarat és értelem hullámhosszain finomítjuk a technikai szin- tet, a látásmódot és a hallás képességét. Így közelítheti meg a tanár célkitűzé- sét: Harmonikus tartás és mozgás- harmonikus gyermek” (Berczik, 1993).

Az oktatás folyamata a táncoktatásban

Az oktatási és nevelési folyamat a tánctanár irányításával történik, amely során a tanulók jártasságokat, készségeket, képességeket sajátítanak el. A folyamat alatt különböző hatások érik őket, melynek eredményeként fejlődik a karakterük, személyiségük.

Az oktatás folyamatában a tanár feladata a tanítás, a tanulóké a tanulás, mindezt természetesen szoros együttműködés keretében. A tanár által megtanított anyag erőfeszítéseket igényel a tanulóktól, amely fejleszti a tanítvány tudásán és képességein túl a jellemét, és ami által a pedagógus a nevelés kérdését oldja meg. A tanulás alatt a tanulóknak nehézségekkel kell szembenéznük, aminek a leküzdéséhez önfegyelem kell, ami pedig az önneveléshez járul hozzá. Így fejlődik a személyiségük is.

Az oktatás folyamatát meg kell tervezni, mely tágabb értelemben lehet a tanfolyam időtartama, iskolában egy tanítási egység vagy év (esetleg évek sorozata), versenyzőknél versenyévad stb., szűkebb értelemben az adott anyagrészt feldolgozása a tanórákon.

Az oktatás folyamatán belül létezik egy 2 komplex fázisból álló makro-struktúra, mely elsősorban ismeretszerzés-alkalmazás formájában jelenik meg. Létezik egy mikro-struktúra is, amely a makro-struktúra fázisainak didaktikai folyamatokra való bontását jelenti (Báthory, 1981).

Az oktatás folyamatát általánosságban az alábbi mozzanatok jellemzik (Rátkai, 2000):

1. A tanulók megismertetése a konkrét tényekkel (tánc: történet, karakter, stílus)
2. A megismert tények elemzése
3. Fogalom és szabályalkotás (absztrakció és általánosítás)
4. Rögzítés, megszilárdítás
5. Gyakorlati alkalmazás
6. Ellenőrzés

A makrostruktúra 3 fő részre osztható, ezen belül vizsgálhatjuk a mikrostruktúrát.

1. Ismeretek
  - a, bemutatás
  - b, magyarázat
  - c, elsődleges gyakorlás, a végrehajtás megkísérlése
  - d, lényeges, kulcsmozzanat kiemelése
  - e, szabályalkotás

- 2 Rögzítés
  - a, első gyakorlás sok hibával
  - b, hibajavítás, a durva hibák kiküszöbölése
  - c, második gyakorlás
  - d, hibajavítás, a gyakorlás finomítása
  - e, szükség szerint újabb bemutatás és magyarázat
  - f, harmadik gyakorlás, a mozgás csiszolása, hatáskiváltás

- 3 Gyakorlati alkalmazás
  - a, a tanulás alkalmazása azonos körülmények között
  - b, a begyakorlott mozgás alkalmazása változó körülmények között
  - c, a tanult mozgás ellenőrzése, kialakul a készség

A mozgáskészségek kialakításának folyamata

A készség a tudatos tevékenység automatizált komponense (Nagy, 1967). A készség kialakulása sokszori gyakorláson és alkalmazáson múlik (Bognár, Tóth, Baumgarner, 2003). Ahhoz, hogy ez megvalósuljon, az ismereteknek és a szükséges képességeknek szilárd alapon kell állniuk.

A mozgástanulás komplex folyamata során ki kell alakítani reflexkapcsolatokat, hogy a mozgás készséggé alakuljon, vagyis automatizálódjon (Bognár és mtsai, 2005). A tánc tanításában Knapp (1968) elmélete a legoptimálisabb, amely öt fázisra osztja fel a mozgástanulás folyamatát. Ezek rövid bemutatása következik.

Az 1. szakaszban a mozgásminta kialakulása történik. A tanuló képet alkot az elsajátításra váró feladatról. Kialakul az ún. ideomotoros kapcsolat, amely belső készletet jelent a tényleges cselekvésre vonatkozóan. Itt történik a mozgásminta kialakulása.

A 2. szakaszban történik az első végrehajtási kísérlet az adott mozgásminta alapján. Ebben a szakaszban az első kísérletek után az idegrendszeri folyamatokat a serkentés jellemzi. Ekkor még sokkal több izom kapcsolódik be, mint amennyire szükség lenne. A mozgás merev és görcsös. Hiányzik a mozgás harmonikus szerkezete, a téri, időbeli és dinamikai eleme.

A 3. szakaszra a finomítás jellemző, ez a mozgáskoordináció szakasza. Lassan létrejön a dinamikus sztereotípiá, kialakulnak a reflexkapcsolatok. A mozgásszerkezetben rendezettség, harmónia jön létre.

A 4. szakasz a készséggé alakulás fázisa. A szenzomotoros egység és a feltételes reflexkapcsolatok összefüggő láncolatá fejlődnek.

Az 5. szakasz a készség teljes kialakulásának fázisa. Ezt a fázist stabilizációs szakasznak is nevezzük. A mozgáscelekvések irányítása kérgi szintről gerincvelői szintre tevődik át. Az automatizálódott mozgás állandóan károsodhat, ezért meg kell követelni a tanítványoktól, hogy gyakoroljanak változó körülmények között is maximális erőfeszítéssel.

A tánc tanításának módszertana

A módszer szó görög megfelelője a methodosz, ami a nevelési műveletek sorrendjét jelenti, szűkebb értelemben: valamely helyzet megoldási módja. „A nevelési módszerek olyan eljárások, fogások vagy technikák, amelyek segítségével a pedagógus képes személyiségformáló feladatainak a megvalósítására” (Horváth, Palotay, 2000).

A módszer megválasztását meghatározó tényezők

- Mi a nevelési cél?
- Mi a tanítás tartalma? Néptánc, divattánc, balett, társastánc stb., mind-mind különböző módszereket igényelnek.
- A tanulók életkora, fejlettségi foka: a terhelés mértéke olyan legyen, hogy a diákok szervezete azt jól viselje.
- A tanulók táncos előképzettsége: A 6-10 éves korosztály utánózva tanul, minimális a mozgástapasztatuk. A későbbi korosztályoknál is fontos az utánczás a tánc lépéseinek elsajátításában, de itt már a magyarázat is fontos szerepet tölt be. Tudatosítani kell, hogy mi, miért történik, és hogy miért oda kell lépniük.
- Az oktató személyisége, pedagógiai kulturáltsága, lehetőségei.

Ismert, hogy más módszereket kell alkalmazni az új anyag elsajátításához, mást a gyakoroltatáshoz, és mindezeknek összefüggésben kell állniuk a képzettségi szintekkel is.

A főbb alkalmazott módszerek közé tartozik az ismeretközlés, a gyakoroltatás, hibajavítás és ellenőrzés (Fügedi, Bognár, Salvara, 2006).

1. Ismeretközlés (szemléltetés, magyarázat)

A módszerek alkalmazásai egymástól elválaszthatatlanok, de ha jól választjuk meg őket, segítik az oktatás-nevelés eredményességét, és elkerülhetjük a lépések helytelen elsajátításából fakadó rossz beidegződést.

Ahhoz, hogy a tanuló megfelelő mozgásképet alakítson ki magában, szükséges számára a szóbeli, vizuális és kinesztetikus információk egységes megléte. Minél több érzékszervet vonunk be a mozgástanulás folyamatába, annál könnyebben érthető és sajátítható el a táncos anyag. A táncnál a szemléltetés az egyik legfontosabb alkalmazott módszer, amely

a magyarázattal szinte egybeesik. A vizuális információnyújtás indítja el a mozgáskép kialakulását, mely valós képet ad a mozgás tempójáról. A tanár szerepe fontos a tánclépések bemutatásánál, ezért a tanárnak ügyelnie kell mindig arra, hogy a bemutatás mindig mintaszerű, technikailag jól kivitelezett legyen a tanulók képzettségi fokának megfelelően. Ugyanakkor fontos, szemléletes is legyen, és a megfelelő síkból történjen az elsajátítandó táncmozdulat. Másképp tanítunk tükrös teremben, és másképp, ha nem használunk tükröt. Ebben az esetben, ha szemben állunk a tanulókkal, mindig tükörképet kell mutatnunk. Fontos, hogy a tanulók jól lássanak minket, és ne legyenek takarásban.

2. Gyakoroltatás

A lépések elsajátítása során szembesül a tanuló azzal, hogy a megtanulandó mozgás nehézségekkel jár. Ha már ezzel megbirkózott, akkor a mozgását tökéletesíteni kell, tehát gyakorolnia kell. A gyakorlás során fejlődik a mozgáskészség, fejlődik a fizikai képesség, alkalmazkodik a tanuló a változó körülményekhez. Törekednünk kell arra, hogy a gyakorlás tudatos legyen. Ehhez szükséges, hogy a tanár ismerje a lépések helyes technikai végrehajtását, a gyermek fizikumát, teherbíró képességét.

3. Hibajavítás

A mozgásoktatásban, így a társastáncban is elengedhetetlen a hibajavítás. Ha a gyakorlás során rossz reflexkapcsolat idegződik be, azt később sokkal nehezebb kijavítani, mint az új kapcsolatokat kialakítani. A táncban probléma lehet a mozgás szerkezetében és a technikai végrehajtásban. A hiba keletkezhet hiányos megértés, pontatlan lényegkiemelés, rossz bemutatás során, vagy ha nem a tanulók előképzettségének megfelelő lépésanyagot akarjunk megtanítani. Hibáznak a tanulók figyelmetlenség esetén, vagy ha rossz a mozgás beidegződése. Kezdetben még ezeken felül a görcsös mozgás, túlzott erőfelfejtés okozhat problémát.

A hibajavítás leghatékonyabb módja az új magyarázat és új bemutatás.

A hibajavítás szempontjai:

- először mindig a lényeges hibát javítsuk ki, majd csak ezután történik a mozgás csiszolása,
- apró hibáknál ne szakítsuk meg a gyakorlást,
- az ügyetlen diákot ne pellengérezzük ki mások előtt,
- a fegyelmetlenséget ne tűrjük meg,
- szoktassuk önellenőrzésre a tanítványokat!

4. Ellenőrzés

Fontos része a tanítás-tanulás folyamatának az ellenőrzés, szorosan összefügg a hibajavítás módszerével. Ha elhanyagoljuk, akkor a tanulók is hajlamosak lesznek a munka elhanyagolására. Az ellenőrzés során győződik meg a tanuló arról, hogy hogyan fejlődött eddig a gyakorlás folyamán.

Ellenőrzés módszerei:

- a szóbeli megértést visszakérdezéssel ellenőrizhetjük,
- a lépések pontos kivitelezését a cselekvés folyamatában, azaz táncolás közben kontrollálhatjuk,
- és ennek mentén győződhetünk meg a mozgás végrehajtásának eredményeiről.

A tánc tanításának külső és belső feltételei

Külső feltételek

Az elsők közé tartozik a megfelelő terem és burkolat. Nem szerencsés a régi nagy tornaterem, mert az visszhangzik, rideg, a burkolat nem rugalmas. A tánchoz az osztályterem csak akkor alkalmas, ha a padokat az óra előtt kikapcsoljuk a teremből, és felmossuk a padlót. Legmegfelelőbb hely egy nagy terem rugalmas burkolattal, amelyet a tánc tanításához alakítottak ki, és ahol állandó helye van a zenét biztosító technikai eszközöknek és az elmozdítható táblának. Szükséges az, hogy a terem jól szellőztethető legyen, és a padló mindig tiszta állapotban álljon a rendelkezésünkre. Ha a terem temperáltsága 18 °C alatt van, tilos az órát megtartani. Legyenek öltözők, mosdóhelyiségek és WC-k a teremhez közel.

A másik fontos külső feltétel az öltözék. Minden táncstílushoz kifejlesztették a legmegfelelőbb cipőt. Még ha nem is követeljük meg a beszerzését, ügyeljünk arra, hogy az órán a tanulók ne jelenjenek meg utcai cipőben, bakancsban és papucsban. Követeljük meg a félcipő viselését. Ha a stílus megköveteli, a lányok táncruhában jelenjenek meg a foglalkozásokon.

A tánczene szintén lényeges külső feltétel, mert a társastánc a táncstílusoknak megfelelően megkomponált zenére történik. Hogy zenére táncolhassunk, a táncórák fontos feltétele a zenét lejátszó eszközökön kívül a megfelelő minőségű hanganyag biztosítása.

Belső feltételek

Elsősorban a tanár maga tartozik ide. A tanár táncos felkészültsége elengedhetetlen, de önmagában kevés, ha a gyermek nem érzi a személyes törődést. A tanár legyen szigorú, de ugyanakkor megértő. Fontos, hogy szeresse a munkáját, mert csak ez által érheti el azt, hogy a tanítványai is megszeressék a táncot; tudjon motiválni és differenciáltan oktatni, a foglalkozásokat szakszerűen, szervezeten, gördülékenyen és jó hangulatban vezesse le. Fontos, hogy kapcsolatot tudjon kialakítani a szülőkkel és a tanulókkal, szerezzen a táncnak tekintélyt. Legyen türelmes, nyugodt, nehezen lehessen kihozni a sodrából, és ne zavarja, ha egy-egy lépést többször is el kell magyaráznia, és meg kell mutatnia a csoportnak, mire végre sikerül a gyerekeknek elsajátítaniuk a lépéskombinációkat. Meg kell tudnia oldani a mérhető célok és követelmények elsajátítását biztosító ismeretanyag és mozgásanyag elrendezését és tervezését.

A pedagógusnak a következő vezetői képességekkel kell rendelkeznie:

- Tudja biztosítani a mozgásanyag optimális felfogását és megértését, tudnia kell, hogy hova álljon a tanuló, hogy optimálisan érezze az elsajátítandó tánc lépéseit!
- A foglalkozásainak legyen megfelelő időbeosztása, gördülékenyen történjen az oktatás!
- Ki kell tudnia alakítani a tanítványokban az együttműködéshez szükséges belső feltételeket, mint pl. akarás, érzelem, érdeklődés, motiváció, figyelem, fegyelem!
- Mozgósítsa a tanítványok képzeletét és gondolkodását!
- Tudja irányítani a tanulók tevékenységét!

Az egyik legnagyobb bűn felelőtlenül tanítani. Belekapni az egyik, majd másik anyagba, félinformációkat adni, rosszul vagy sietve bemutatni a feladatot, vagy az, ha az órák rendszeresen elmaradnak, és nem szaktanár helyettesít. Ekkor a tanítvány kedve elmegy az egésztől, és a táncról csak rossz elképzelése lesz. Ha a módszertannal az oktató nincs tisztában, a helytelen tanítás maradandó károsodást okozhat (pl. nem megfelelően végzett bemelegítéssel sérüléseket okozhat, helytelen tartásbeli beidegződések gerincproblémákhoz, ízületi károsodásokhoz vezethetnek). Motiválni folyamatosan kell, nem válhat unalmassá, lapossá egy foglalkozás, ha egy nehéz figurakombinációt újra és újra gyakoroltatni kell. Az oktató attitűdje legyen pozitív, nyugodt, türelmes, rugalmas! Váljon példaképpé, mivel nemcsak a mozgását utánozhatják, hanem a viselkedését is, ami által észrevétlenül adja át az erkölcsi értékeket, a helyes viselkedési mintákat. Az a pedagógus, aki szereti és tudja a tantárgyát, amit oktat, az a tanulóival meg is tudja taníttatni, és ami még fontosabb: meg is tudja szerettetni azt.

Szeresd a táncot oktatni, és meglátod: a növendéked is meg fogja szeretni!
Ez a legfontosabb cél.

Felhasznált szakirodalom

- Alex Moore (1985): Társastánc. Zenemű Kiadó, Budapest.
- Báthory Béla (1981): A testnevelés elmélete és módszertana I. Kézirat, Tankönyvkiadó Budapest.
- Báthory Béla, Aradi László, Makszin Imre, Nádori László: A testnevelés elmélete és módszertana. TF tankönyv Sport, Budapest.
- Berczik Sára (1992): Mozgásfejlesztő és tartásjavító gimnasztika. Iskolai testnevelési és sportfüzetek. Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest.
- Bognár József, Tóth László, Baumgartner Eszter, Salvara I Marina (2005): Tanulás, célok és testnevelés: Előtanulmány az általános iskola felől. In: Mónus, András (szerk.) 4. Országos Sporttudományi Kongresszus. 1-2. kötet : A sporttudomány és az európai integráció – globális és lokális összefüggések. Iskolai testnevelés, utánpótlás-nevelés, tehetséggondozás. Budapest, Magyarország : Magyar Sporttudományi Társaság, 29-34.
- Bognár József, Tóth László, Baumgartner Eszter (2003): Gondolatok a tanulásról. Iskolai Testnevelés és Sport, 14-17.
- Fark Horváth László, Palotay Ferencné (2000): Neveléstan. Besenyei György Könyvkiadó, Nyíregyháza.
- Fügedi Balázs, Bognár József, Salvara I. Marina (2006): A mozgástanulás tervezése: 5-8. osztályos tanulók és testnevelőik tapasztalata. ACTA ACADEMIAE PAEDAGOGICAE AGRIENSIS NOVA SERIES: SECTIO SPORT, 33, 47-64.
- Kokas Klára (1980): Gyermek zenei kifejezési formáiról. Élet és Tudomány, 1. sz.
- Láng Éva (2005): A latin-amerikai táncok története és a jive lépés anyaga – szakdolgozat, Eger.
- Nagy Sándor (1967): Didaktika. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Poszler György (szerk.) (1980): Az esztétikai nevelésről. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- Rátkai István (2000): Testnevelés tantárgypedagógia. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Réthy Endréné (1988): A tanítás-tanulási folyamat motivációs lehetőségeinek elemzése. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Stuller Gyula (2001): Lélektan. Előadásvázlatok Fitness Kft. Budapest.
- Új magyar lexikon (1962) 5. kötet 188.old. Akadémiai Kiadó. Budapest.

HORVÁTH CINTIA ÉS BOGNÁR JÓZSEF

EGY FOLYAMATORIENTÁLT EGÉSZSÉGFEJLESZTÉSI INTERVENCIÓS MODELL: AZ ELMÉLET ÉS GYAKORLAT TALÁLKOZÁSA

Eszterházy Károly Egyetem, Sporttudományi Intézet
bognar.jozsef@uni-eszterhazy.hu

Absztrakt

A Folyamatorientált egészségfejlesztési intervenciós modell legfontosabb feladata a prevencióhoz és egészségfejlesztéshez kapcsolódó oktatási és nevelési programok tervezése. A célok eléréséhez egy tesztelt eszközt biztosít a programtervek szisztematikus kialakításához, dokumentálásához, megvalósításához és értékeléséhez. A modell első szakasza a probléma diagnosztizálásával és az erre alapuló programterv kidolgozásával foglalkozik, a második rész a program végrehajtásáról és kiértékeléséről szól. A modell a gyakorlatban jól kivitelezhető, és a fiatalok egészségmagatartásának pozitív irányú változását valósíthatja meg.

Kulcsszavak: *konceptcionális modell, egészségmegőrzés, egészségfejlesztés, program*

Bevezetés

Az évezredfordulótól egyre erősödő figyelem és egyúttal igény mutatkozik a különböző életkorú személyek egészségmegőrzésére és egészségfejlesztésére, melynek eredménye egyértelműen a növekvő hazai intervenciókban és empirikus kutatásokban mutatkozik meg (Bognár és Huszár, 2009; Konczos és mtsai., 2012; Olvasztóné és mtsai., 2007; Pál és mtsai., 2005; Szakály és mtsai., 2016). A kutatások folyamatos bővülése segít az egészség meghatározó tényezőinek mind teljesebb megértésében, valamint a prevenció és egészségfejlesztés érdekében történő hatékony módszerek és eszközök feltárásában (Kishegyi és Makara, 2004).

Napjainkban a népegészségügy egyik legfőbb kihívása az egyéni egészségmutatók javítása, melyre a közösségi szinterek és az intervenciók mutatkoznak a legeredményesebbnek (Barthalos és mtsai., 2016; Szakály és mtsai., 2018). Egyértelmű törekvés mutatkozik arra, hogy közösségi beavatkozásokkal, a strukturális és szervezeti tényezők tudatos megváltoztatásával ériék el az egészségmutatók és az egészségmagatartás javulását (Aszmann, 2002, 2005).

A közösségi szintér és az életkor tekintetében is a legjelentősebb helyszínnek az iskola számít. Mivel a köznevelés minden iskoláskorú gyermek számára kötelező, így a tanulók elérése és bevonása az egészségfejlesztő programokba egyszerűnek és hatékornak minősül (Pikó és Keresztes, 2007).

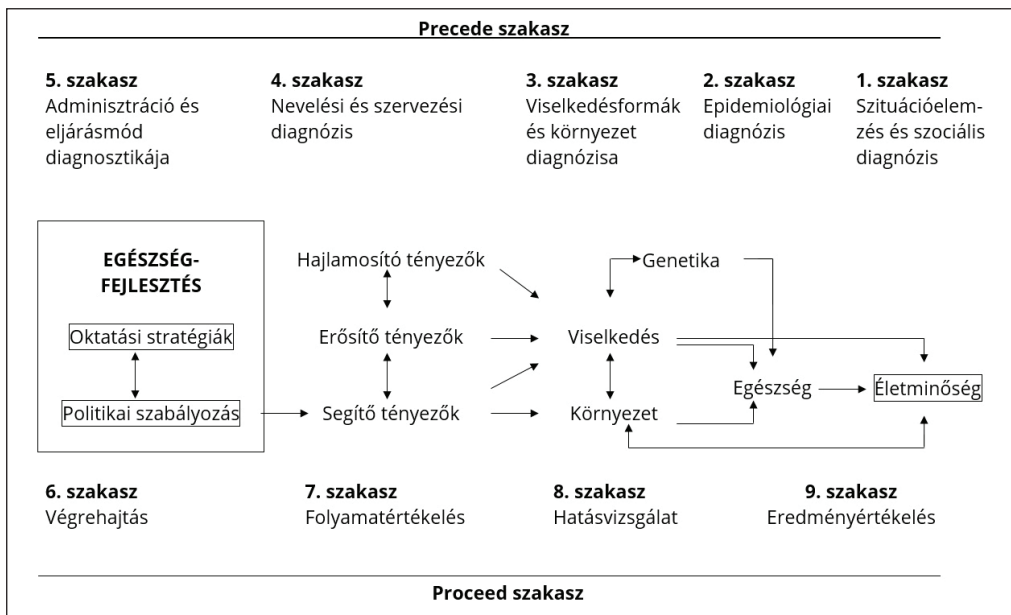
Az eddig ismert beavatkozások egyik fő hiányossága, hogy nem előre tudatosan tervezett és előre kidolgozott értékelési rendszer alapján kerülnek bevezetésre és megvalósításra (Kahn és mtsai., 2002). Erre a problémára ad gyakorlatias megoldást egy, a közösségi beavatkozások egységesítését elősegítő egészségfejlesztő modell. A Folyamatorientált koncepcionális modell (Precede-Proceed) az 1970-es években a Johns Hopkins Egyetem kutatói fejlesztették ki egy klinikai és valós terepen végrehajtott kísérletsorozat részeként. Ezt követően az Egyesült Államokban a nemzeti egészségmegőrzési célkitűzések kialakításánál alkalmazták, emellett Kanadában az egészségmegőrzési felmérés részeként, illetve más nemzeti és regionális programokban is alkalmazásra került.

Összehasonlítva az egészséggel kapcsolatos más magatartás- és viselkedésformák változására irányuló modellel, a Precede-Proceed modell egyértelműen eredményesebbnek és hatékonyabbnak tűnik (Azjen és Fishbein, 1980). A modellt széles körű alkalmazhatósága teszi jelentőssé. Erre utal, hogy sikeresen alkalmazták már többek között sérülések megelőzésében (Hendrickson és Becker, 1998), az időskorúak egészségmegőrzésében (Banerjee és mtsai., 2015), az iskoláskorúak egészségének és fizikai aktivitásának vizsgálatában (Mayorga-Vega és mtsai., 2016), valamint ökológiai és etikai intézkedésekben (Porter, 2016).

A Folyamatorientált koncepcionális modell

A modell jelenre vonatkozó befolyásoló szerepe abban mutatkozik meg, hogy a szakaszai lehetőséget adnak az egészségfejlesztő program részletes kidolgozásához, megtervezéséhez, lebonyolításához és értékeléséhez (Green és Iverson, 1982). A koncepcionális modell az intervencióra épülő egészségmegőrzést szolgáló oktatási programok tervezésére hivatott, eszközként szolgál a programok szisztematikus tervezéséhez, megvalósításához, az eredmények dokumentálásához és értékeléséhez, mintegy keretet biztosítva az egészségi, magatartási és szokásrendszert érintő problémák pontos meghatározásához az adott közösségben (Green, Kreuter, Deeds, 1980).

A modell első szerkezeti eleme a Diagnosztikus szakasz, míg a második az Intervenció. Az első részben feltárássra kerül a vizsgált minta szociális és epidemiológiai helyzete, erre építve meghatározásra kerülnek a probléma morbiditási és mortalitási mutatói, majd ezután a kapcsoló cselekvési terv kidolgozása történik meg. A modell Intervenciós szakasza a kidolgozott cselekvési terv végrehajtásáról és értékeléséről szól.

A következőkben a **Diagnosztikus szakasz** egyes alszakaszaiban végrehajtandó feladatok kerülnek bemutatásra.

1. Szituációelemzés és szociális diagnózis

A szituációelemzést arra használjuk, hogy jellemezzük egy adott közösségen belül a demográfiai, szociális, gazdasági és környezeti befolyásoló körülményeket. A modell szociális diagnózisának fázisa az egészségügyi problémák szociális, gazdasági és környezeti költségeit és a problémák életminőségre gyakorolt hatását is figyelembe veszi. Az adott egészségügyi problémák vagy viselkedésformák meghatározása mint életminőségbeli kérdés motivációt szolgáltat egy, a közösség tagjai, csoportjai, szervezetei által véghez vitt, a változásra irányuló programozott beavatkozásra vagy cselekvésre.

Az első lépés fő célja, hogy feltárjuk egy iskoláskorú csoport jellemzőit mind teljesebb mértékben, illetve hogy ezen szempontok alapján elemezni lehessen a csoport egészségi állapotát. Ennek eredményeképp azonosításra kerülhetnek azok az egészségügyi problémák, egészségkockázati magatartásformák, egészségmagatartási szokások, amelyek direkt hatással vannak az egészségi állapotra és az életminőségre. Az adatgyűjtés eszközeül szolgálhatnak írásos és szóbeli kikérdezési technikák, illetve egészségügyi és fitességi mérések. Fontos kiemelni, hogy az első szakasz feladatát tekintve, a problémák meghatározása motivációul szolgálhat a fiatalok számára, ami által javul a hozzáállásuk a változásra irányuló programozott beavatkozás véghezvitelére.

2. Epidemiológiai diagnózis

Ennek a szakasznak az a fő célja, hogy a rendelkezésre álló adatokból megfelelő következtetéseket vonjunk le. Az adatok pontos információt adnak arra vonatkoztatva, hogy megelőzhetőek-e a betegségek, és hogyan őrizhetik meg az iskoláskorúak az egészségüket és jóllétüket. A második szakaszban a vizsgálandó fiatalokból álló csoport megvizsgálja a megbetegedés és halálozás megszólására és egyéb egészségügyi eredményekre vonatkozó, a rendelkezésre álló statisztikai adatokat és bizonyítékokat.

Az epidemiológiai diagnózisnak három célja van:

- segítséget nyújt abban, hogy meghatározzuk a vizsgált gyerekek elsődleges egészségi problémáit;
- prezentálja az adott egészségi probléma nagyságát;
- ez által eredményeképpen meghatározhatóvá válnak konkrét egészséggel kapcsolatos célkitűzések.

Az epidemiológiai diagnózis 3 fázisból áll:

- adott egészségügyi problémákra vonatkozó adatok kiértékelése elterjedtség, előfordulás és megoszlás szempontjából;
- az iskolások tekintetében meghatározott egészséggel kapcsolatos kérdések és a közegészségügyi problémák összehasonlítása;
- a vizsgált tanulók egészségügyet és életminőséget érintő célkitűzéseinek megállapítása.

A második fázis fő célja tehát a kapott adatok, információk feldolgozása, amelyek eredményeire fókuszálva kell megtervezni a következő lépéseket. Fontos eszköze a második fázisnak a kutatás, amely során a fókuszba helyezett probléma nagyságát és lehetséges következményeit tárjuk fel. Ebben a szakaszban megtörténik a gyermekek egészségi állapotának, a meghatározott elsődleges egészségügyi problémának és az ezzel kapcsolatos kérdéseknek a közegészségügyi problémákkal és adatokkal való összehasonlítása. Mindezen ismeretek, összefüggések tudatában, ebben a fázisban történnek a program konkrét célkitűzéseinek megállapításai.

3. Viselkedésformák és környezet diagnózisa

Az epidemiológiai diagnózist követő fázisban a program tervezőinek és kialakítóinak meg kell kísérelniük meghatározni azokat a kontrollálható tényezőket, melyek a problémához tartoznak. Ennek során kerül sor a prioritások megállapítására, illetve meghatározzák ezek kapcsolatát az életstílussal, a szokásrendszerrel és a befolyásoló környezeti tényezőkkel. Erre azért van szükség, mert erre épül a magatartásformák változtatása lehetséges módjainak és módszereinek kidolgozása. Ismert, hogy az életmód és életstílus tényezői jelentős összekötő kapcsot jelentenek az egyén és környezete között. A környezeti faktorok közé tartozhatnak a viselkedéssel nem kapcsolatos fizikai kockázatok vagy körülmények.

A harmadik fázis fő célja tehát, hogy az előző fázisok eredményeiből következő az iskoláskorú csoportra jellemző központi/fő egészségügyi problémák meghatározásra kerüljenek. Ezen belül kiemelésre érdemes azon a tényező beazonosítása, amelyekkel esetlegesen megelőzhető vagy orvosolható a probléma. A diagnózis során a szükséges változtatások lehetséges eszközeit és módszereit kell megfogalmazni, mely a fiatalok egyéni tulajdonságait, az életmódot, az életstílust és a környezeti szempontokat is figyelembe veszi.

4. Nevelési és szervezési diagnózis

Az előző szakaszban szerzett eredmények felosztásra kerülnek hajlamosító, lehetővé tevő és megerősítő tényezőkre.

- **Hajlamosító tényezők:** ismeret, attitűd, hiedelmek, értékek, melyek előzményei lehetnek a problémáknak, és amelyek alapul és motivációul szolgálhatnak az egészségkárosító viselkedéshez.
- **Erősítő tényezők:** szociális támogatottság, kortársak, gondozók, szakemberek és egyéb fontos személyek viselkedése.
- **Segítő tényezők:** képességek, rendelkezésre álló források. Ezek a tényezők előzményei egy olyan viselkedésnek, amelyek lehetővé teszik azt, hogy a motiváció tetté váljon.

Ennek ismeretében lehetséges a potenciális beavatkozási lépések tervezése azoknak a már előzőleg meghatározott főbb hatáscsatornáknak megfelelően (egyéni, életstílusbeli és környezeti), amelyek megfelelően és hatásosan alkalmazhatóak a fejlődés érdekében. A negyedik szakasz fő feladata az iskoláskorú gyermekek csoportját elemző vizsgálat eredményeire építve az egyes tényezők besorolása a fentebb említett hajlamosító, erősítő és segítő tényezők csoportjaiba. Ennek ismeretében kerülhet majd sor a potenciális beavatkozások tervezésére és végrehajtására.

5. Adminisztráció és eljárás mód diagnosztikája

Az egészségmegőrzést vagy egészségfejlesztést célzó programok arra irányulnak, hogy megváltoztassák a vizsgált problémához kapcsolódó szokásrendszert, viselkedésformákat, életformát és esetlegesen a környezeti tényezőket. Ehhez szükség van az adminisztrációs és eljárásbeli diagnózisra, mely során a program tervezője és résztvevői felméri a sikeres program végrehajtásának lehetőségeit, kihívásait, korlátait és akadályait. A tervezett beavatkozáshoz elengedhetetlen a folyamatos adminisztráció.

6. Végrehajtás

Ebben a szakaszban történik a költségvetési, politikai, szabályozási és szervezeti erőforrások áttekintése és az időterv megalkotása. A végrehajtás során elengedhetetlen, hogy költségvetési (pénzügyi) tervet készítsünk, melyben figyelmet kap az eszközbeszerzés, az orvosi vizsgálatok és az egyéb speciális szolgáltatások, illetve a rendelkezésre álló erőforrások szempontja. Kiemelt feladata a hatodik fázisnak emellett, hogy a politikai, társadalmi és a szabályozási feltételeknek megfelelően elkészítésre kerül az egészségfejlesztési program időterve.

A modell **Intervenciók részének** 3 szakasza van, melyek a következőkben kerülnek bemutatásra.

7. Folyamatértékelés

Ez egy folyamat, mely azt vizsgálja, hogy mennyire valósultak meg a kezdeti célok és tervek. Részletes információkat szolgáltat a tervező és résztvevő tagok számára a projekt jelenlegi állapotáról és az előrehaladásról. A folyamat célkitűzéseit és a folyamat befejezését a projekt szerint a 6. alszakaszban létrehozott idővonal mentén értékeljük.

8-9. Hatásvizsgálat és eredményértékelés

A korábbi fázisokban egyértelműen és objektíven megfogalmazásra került a program célja, melyre választ ad az eredményértékelés. Az értékeléshez szükség van mérhető összetevőkre, melyek változását pontosan nyomon lehet követni. A célkitűzések értékelése megalapozza a további tervezést és a sikeres program végrehajtását. A hatásvizsgálat segítségével megállapíthatóak a program hatásai az életminőségre, az egészség-magatartásra, a fittségre és az egészségi állapotra. A kutatás és egyúttal a program sikerességének szempontjából a konkrét mérések mellett fontos feladat megvizsgálni minden érintett tapasztalatait is.

Megbeszélés, következtetés

Az elmúlt évtizedek prevenciók tevékenységei egyirányba mutatnak az egészségfejlesztés legutóbbi eredményeivel. A tudományos eredmények, az elvek és stratégiák folyamatosan változnak az egészség fogalmának komplex értelmezésében, az egészséget befolyásoló társadalmi, környezeti és egyéni tényezők vonatkozásában és az egészség megőrzését célzó tevékenységek hatékonyságában. A modern kor kihívásaira irányuló egészségfejlesztési módszerek, stratégiák, eljárások kifejlesztése és megismertetése lehetővé tette a modellalapú egészségtervek kidolgozását és hatásos alkalmazását (Clarke és mtsai., 1997). A modell alkalmazási területe széles körű, többek között ide tartoznak a népegészségügyben is alkalmazható tevékenységek:

- megelőző jellegű felvilágosítás (életmód, életvitel stb.),
- megelőző jellegű egészségvédelem (folyadékbevitel, például a víz fluorizálása),
- olyan megelőző jellegű egészségvédelmi felvilágosítás, mely elsősorban szabályozásra irányul (biztonsági övek használata),

- egészségnevelés (pozitív egészségmagatartás kialakítása, egészségtudatos szokásrendszer, a szabadidő hasznos eltöltése),
- egészségvédelem (dohányzásellenes intézkedések).

A felsorolás nem teljes, ám kitűnik, hogy a Folyamatorientált koncepcionális modell a prevenció legelső szintjén tölthet be jelentős szerepet.

Hazánkban több egészségfejlesztő és prevenciós programra lenne szükség a iskoláskorú lakosság körében, hiszen bizonyítottan rossz a fiatal felnőtt lakosság egészségi állapota (Huszár és Bognár, 2006). Napjaink fiatal felnőttjeire egyre jellemzőbb az értékek átalakulása, az inaktív életmód és az egészségtudatosság hiánya, amely számos, az egészséget és az életminőséget érintő negatív következménnyel jár (Bognár és mtsai., 2010).

A jövőben a fiatalok egészségfejlesztésének színtereit, kiemelt jelentőséggel az iskolarendszert kell megcélózni a prevenciós programokkal, maximálisan figyelembe véve az egészségmegőrzés és az egészségfejlesztés céljait és lehetőségeit. Ismert, hogy az adott iskola jellemzőinek mentén érdemes a programot kialakítani és értékelni.

Napjainkban fontos az iskolai egészségfejlesztési tevékenységeket más tevékenységekkel együtt tervezni és végrehajtani. Egyre inkább a komplex, több lábon álló programok jelentik a jövőt. Ez az átfogó, komplex szemléletmód biztosítja a környezeti, politikai és egyéni viselkedésváltozást, amelyek kölcsönösen hatnak egymásra. Cél tehát a többdimenziós szemlélet fejlesztése és a közösségi akciók erősítése, amelyre a bemutatott Folyamatorientált koncepcionális modell teljesen alkalmas.

Felhasznált szakirodalom

Ajzen, I., Fishbein, M. (1980): *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Aszmann Anna (2002): Iskoláskorú gyermekek egészségmagatartása. Egészségügyi Világszervezet nemzetközi kutatásának keretében végzett magyar vizsgálat. Nemzeti Jelentés. Országos Gyermekegészségügyi Intézet. Budapest. 93–109.

Aszmann Anna (szerk.) (2005): *Egészségvédelem a közoktatásban*. Országos Gyermekegészségügyi Intézet, Budapest, Magyarország.

Banerjee, A. T., Strachan, P. H., Boyle, M. H., Anand, S. S., & Oremus, M. (2015): Factors Facilitating the Implementation of Church-Based Heart Health Promotion Programs for Older Adults: A Qualitative Study Guided by the Precede-Proceed Model. *American Journal of Health Promotion*, 29(6), 365–373. <https://doi.org/10.4278/ajhp.130820-QUAL-438>

Bartholos I., Dorgo S., Kopkane Plachy J., Szakaly Z., Ihasz F., Raczne Nemeth T.,

- Bognar J. (2016): Randomized controlled resistance training based physical activity trial for central European nursing home residing older adults. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 56:10, 1249–1257.
- Bognár J., Huszár A. (2009): A sport hatása az egészségtudatos magatartás kialakításában. In: Bognár, J. (szerk.): *Tanulmányok a kiválasztás és a tehetséggondozás köréből*, Budapest, Magyarország. Magyar Sporttudományi Társaság, 130–141.
- Clarke, V. A. (1997): *Understanding suicide among indigenous adolescents: a review using the PRECEDE model*. *Injury Prevention*, 3:126–134.
- Green, L. W., Iverson, D. C. (1982): *School health education*. *Annual review of public health*, 3: 321–338.
- Green, L. W., Kreuter, M. W., Deeds, S. G. (1980): *Health education planning: a diagnostic approach*. Palo Alto, CA: Mayfield Publishing.
- Hendrickson S. G., Becker H. (1998): Impact of a theory based intervention to increase bicycle helmet use in low income children. *Injury Prevention* 1998; 4:126–131.
- Huszár A., Bognár J. (2006): Fiatal felnőttek testkultúrája avagy az iskolai testnevelés felnőttkori hatásai Magyarország és Finnország példáján. *Új Pedagógiai Szemle*, 56:6. 107–114.
- Kahn E. B., Ramsey L. T., Brownson R. C., Heath G. W., Howze E. H., Powell K. E., Stone E. J., Rajab M. W., Corso P. at all (2002): *The effectiveness of interventions to increase physical activity*. *American Journal Preventive Medicine*, 2002, 22(4S), 73–107.
- Kishegyi J., Makara P. (2004): *Kutatás-monitorozás, értékelés az egészségfejlesztésben*. Nemzeti Népegészségügyi Program, Országos Egészségfejlesztési Intézet, Budapest.
- Konczos Cs., Bognar J., Szakaly Z., Barthalos I., Simon I., Olah Zs. (2012): Health awareness, motor performance and physical activity of female university students, *Biomedical Human Kinetics*, 4:(1) 12–17.
- Mayorga-Vega, D., Montoro-Escañó, J., Merino-Marban, R., & Viciano, J. (2016): Effects of a physical education-based programme on health-related physical fitness and its maintenance in high school students: A cluster-randomized controlled trial. *European Physical Education Review*, 22(2), 243–259. <https://doi.org/10.1177/13563336X15599010>
- Olvasztóné Balogh Zs., Bognár J., Gangl J., Polgár T., Fügedi B. (2007): Felnőttek érték- és tevékenységrendszerének feltárása. *Egészségfejlesztés*, 48:5-6. 7–13.
- Pál K., Császár J., Huszár A., Bognár J. (2005): A testnevelés szerepe az egészségtudatos magatartás kialakításában. *Új Pedagógiai Szemle*, 55:6. 25–32.

- Pikó Bettina, Keresztes Noémi (2007): Sport, lélek, egészség. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Porter, C. M. (2016). Revisiting Precede–Proceed: A leading model for ecological and ethical health promotion. *Health Education Journal*, 75(6), 753–764. <https://doi.org/10.1177/0017896915619645>
- Szakály Zs., Ihász F., Konczos Cs., Fügedi B., Bognár J. (2016): Body composition and the level of fitness in 10 to 14-year-old girls in western Hungary: the impact of the new PE curriculum. *Biomedical Human Kinetics*, 8:1, 95–102.
- Szakály Zs., Bognár J., Lengvari B., Koller A. (2018): Effects of daily physical education participation on the somatic and motoric development of young students. *Hungarian Educational Research Journal (HERJ)* 8:2. 24–38.

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
Tanulmányok	7
Zimányi Róbert G., Gécz Gábor	
Sportesemények jogos jegyárai, középpontban az igazságossággal	
– A 2019-es jégkorong-világbajnokság (világcsoporth) jegyárainak elemzése	
Justifiable ticket prices for sport events, focus on justice	
– Analysis of the 2019 iihf ice hockey world championship ticket prices.....	9
Béki Piroska	
Hogyan Tovább? Sportolók visszatérési lehetőségei saját sportjukba	
versenyzői pályafutásuk befejeztével	
What’s next? Athletes reporting opportunities in their sports after their	
sport carrier	31
Fügedi Balázs, Bognár József, Kovács T. László	
A szülői minta szerepe a sportolási szokásokban és a testnevelés megítélésében	
The role of parents’ example on the view of sport habits	
and physical education.....	47
Kós Katalin, Herpainé Lakó Judit	
A család szerepe az egészségkárosító szokások tükrében	
The role of the family as related to harmful behavior.....	57
Műhely	71
Láng Éva	
A tánctanítás módszertani keretei	73
Horváth Cintia és Bognár József	
Egy folyamatorientált egészségfejlesztési intervenció modell:	
Az elmélet és gyakorlat találkozása.....	83